

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 2 grudnia 2024 r.

Poz. 3123

UCHWAŁA Nr XI/61/24
RADY MIEJSKIEJ W STRZELECKACH
z dnia 28 listopada 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczki na lata 2025-2028”

Na podstawie art. 18 ust 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.¹⁾) w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), po uzyskaniu pozytywnej opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Strzeleckach uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczki na lata 2025-2028”, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Strzeleczek.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego i wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2025 roku.

Przewodniczący Rady Miejskiej w Strzeleckach

Włodzimierz Wolny

¹⁾Zmiany niniejszej Ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2024 r. poz. 1572

Załącznik
do uchwały XI/61/24
Rady Miejskiej w Strzeleczkach
z dnia 28 listopada 2024 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STRZELECZKI NA LATA 2025-2028

Strzeleczyce, wrzesień 2024 r.

**Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczy na lata 2025-2028
został opracowany przez:**

**Krzysztof Bucher Wycena nieruchomości,
planowanie przestrzenne**
ul. Waryńskiego 2
45-047 Opole
NIP: 199 010 80 49
REGON: 385374268

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA	5
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	6
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	14
4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	14
4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026	14
4.1.2. NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2020	16
4.1.3. STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2030	17
4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU	18
4.2.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO OPOLSKIE 2030	18
4.2.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO	20
4.2.3. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA LATA 2020-2023	21
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	23
5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY)	23
5.2.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STRZLECZY	23
5.2.2. PLAN OGÓLNY	24
5.2.3. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	25
5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	32
5.2.1. ZARYS HISTORII OBSZARU GMINY	32
5.2.2. KRAJOBRAZ KULTUROWY	34
5.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME	59
5.2.4. ZABYTKI RUCHOME	65
5.2.5. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE.....	71
5.2.6. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE	72
5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY	73
5.4. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	75
5.5. ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY.....	75
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	76
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE - PRIORYTETY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU OPIEKI	79
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	83
9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	84
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	86
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	90
12. LITERATURA I ŹRÓDŁA	94
13. ANEKSY.....	98

13.1. WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW	98
13.2. WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	100
13.3. WYKAZ OBIEKTÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW	122
13.4. WYKAZ OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW	123
13.5. WYKAZ OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH	125

1. WSTĘP

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Strzelecckich na lata 2025-2028 jest podstawowym elementem polityki gminy w kwestii dziedzictwa kulturowego. Program opracowano na okres czterech lat. Program uzyskał pozytywną opinię wojewódzkiego konserwatora zabytków. Został przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Strzelecckich.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Strzelecckich na lata 2025-2028 został przygotowany w trakcie obowiązywania programu na lata 2020-2024 (który przyjęto uchwałą nr XXX/186/21 Rady Gminy Strzelecckich z dnia 25 lutego 2021 r.), tak aby zachowana została ciągłość działań w zakresie dziedzictwa kulturowego.

Zważywszy na stan realizacji zadań oraz obowiązujące pozostałe dokumenty strategiczne przyjęto, iż uzasadnione jest aby kontynuować analogiczne cele i zadania. Dlatego w programie na lata 2025-2028 podejmowane są analogiczne cele i zadania jak do tej pory m.in. wsparcie finansowe właścicieli zabytków przez dofinansowanie prac w obiektach zabytkowych czy eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego w celu wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne i gospodarcze.

Pokreślenia wymaga, iż Gmina Strzelecckich nieprzerwanie dba o dziedzictwo kulturowe. Konieczne z uwagi na posiadane zasoby oraz potrzeby a także nowe wyzwania jest wskazanie priorytetów w celu koordynacji działań na rzecz dziedzictwa kulturowego, wsparcia różnego rodzaju instytucji oraz właścicieli obiektów zabytkowych. Celem Programu jest ponadto podnoszenie świadomości i tożsamości mieszkańców w zakresie dziedzictwa kulturalnego.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.). Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wskazuje przepis art. 87 ww. ustawy. Burmistrz jest zobowiązany do sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Program przyjmuje Rada Miejska w Strzelecckich, po uzyskaniu opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Następnie jest on publikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego. Z realizacji programu Burmistrz sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Miejskiej. Celem Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Strzelecckich na lata 2025-2028 zgodnie z zapisami art. 87 ust. 2 ustawy jest:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto ustawa nakłada na organy administracji publicznej obowiązek (art. 4):

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania,
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona i opieka nad zabytkami mają duże znaczenie dla zachowania dziedzictwa kulturowego i historycznego każdego kraju. W celu zapewnienia właściwej ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym w Polsce istnieje szereg uwarunkowań prawnych, które regulują te kwestie. Podstawowym dokumentem prawnym odnoszącym się do kwestii ochrony całości dziedzictwa kulturowego, w tym także ochrony i opieki nad zabytkami, jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 114, poz. 946).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 114 poz. 946)

Konstytucja deklaruje ochronę całości dziedzictwa kulturowego, w tym również ochronę i opiekę nad zabytkami, jako obowiązek państwa i każdego obywatela. Zgodnie bowiem z:

- art. 5 Konstytucji: *„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”*,
- art. 6 ust. 1 Konstytucji: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”*,
- art. 6 ust. 2 Konstytucji: *„Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”*,
- art. 73 Konstytucji: *„Każdemu zapewnia się (...) wolność korzystania z dóbr kultury”*,
- art. 82 Konstytucji: *„Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne”*,
- art. 86 Konstytucji: *„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”*.

Przedstawione wyżej deklaracje zawarte w Konstytucji wskazują zatem, iż obiekty zabytkowe są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz również ważnym elementem tożsamości kulturowej oraz źródłem inspiracji i wiedzy o historii i tradycji danego miejsca. Stanowią one zatem niezwykle cenne świadectwo minionych epok, które przekazują informacje o korzeniach i kształtowaniu się danej kultury.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292).

Szczegółowe przepisy w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad nimi zostały uregulowane w innych aktach prawnych. Głównym z nich jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292). Powołana wyżej ustawa przede wszystkim rozdziela dwa pojęcia zawarte w jej tytule, tj. ochronę zabytków oraz opiekę nad zabytkami.

Ochrona zabytków odnosi się do działań podejmowanych przez organy administracji publicznej w celu zabezpieczenia i zachowania autentyczności, wartości historycznych, artystycznych, naukowych i kulturowych zabytków, co szczegółowo opisano w art. 4 tej ustawy: „*Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:*

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.*

Opieka nad zabytkami odnosi się natomiast do działań podejmowanych przez właścicieli lub posiadaczy zabytków w celu właściwego zarządzania i dbania o zabytki, w tym przede wszystkim utrzymanie zabytków w odpowiednim stanie technicznym, co szczegółowo zawarto w art. 5 w/w ustawy: „*Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:*

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;*
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;*
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;*
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;*
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury”.*

W praktyce ochrona zabytków i opieka nad zabytkami są ściśle ze sobą powiązane i wzajemnie się uzupełniają. Ochrona zabytków skupia się na zachowaniu autentycznego charakteru i wartości zabytków, podczas gdy opieka nad zabytkami koncentruje się na ich bieżącym zarządzaniu i konserwacji. Obie te dziedziny są istotne dla ochrony dziedzictwa kulturowego i zapewnienia, że zabytki będą miały trwałą wartość i będą dostępne dla przyszłych pokoleń.

Poza powyższym w/w ustawa w art. 3 definiuje podstawowe pojęcia w niej użyte, tj.: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, badania architektoniczne, badania archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy oraz otoczenie. W kontekście prezentowanego dokumentu najważniejsze pojęcie stanowi niewątpliwie zabytek, który zgodnie z prezentowaną ustawą stanowi „*nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową*” (art. 3 pkt 1 w/w ustawy).

Następną część ustawy stanowi art. 6 przedstawiający klasyfikację w układzie rzeczowym przedmiotów ochrony i jednocześnie stanowiący rozszerzenie definicji zabytku. Zgodnie z przywołaną regulacją opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania, trzy kategorie zabytków:

- nieruchome, stanowiące w szczególności: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady

przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a-h w/w ustawy);

- ruchome, stanowiące w szczególności: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i order; wytwory techniki, zwłaszcza urządzenia, środki transportu, maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego; materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art. 6 ust. 1 pkt 2 lit. a-h w/w ustawy);
- archeologiczne, stanowiące w szczególności: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej (art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a-d w/w ustawy).

W ustawie określono także sposób i formy ochrony zabytków, którymi zgodnie z art. 7 są: wpis do rejestru zabytków, wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za Pomnik Historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej.

W przedstawionej ustawie zawarte są również inne regulacje związane z obszarem ochrony i opieki nad zabytkami jak np.:

- **art. 16 ust. 1** – utworzenie parku kulturowego: *„Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”;*
- **art. 17** – zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego: *„Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:*
 - 1) *prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;*
 - 2) *zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;*
 - 3) *umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
 - 3a) *zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;*
 - 4) *składowania lub magazynowania odpadów”;*
- **art. 18** – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami a sporządzanie mpzp i innych dokumentów:

„1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego

powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnić się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.”;

– **art. 19** – plan zagospodarowania przestrzennego i inne dokumenty związane z planowaniem przestrzennym:

„Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnić się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:

1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;

2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnić się w szczególności ochronę:

1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnić się w szczególności:

1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnić się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.”;

– **art. 20** - uzgodnienia projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego: „Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu”;

– **art. 21** – ewidencja zabytków: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”;

- **art. 22** - rodzaje ewidencji zabytków; dane osobowe w ewidencjach:
- „1. *Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.*
 2. *Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.*
 3. *Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.*
 4. *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.*
 5. *W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:*
 - 1) *zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
 - 2) *inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
 - 3) *inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*
 6. *Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.*
 7. *Ewidencje, o których mowa w ust. 1, 2, 4 i 6, mogą zawierać dane osobowe obejmujące:*
 - 1) *imię, nazwisko i adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby właściciela lub użytkownika zabytku;*
 - 2) *imię, nazwisko i podpis autora karty ewidencyjnej lub adresowej lub imię i nazwisko osoby, która wypełniła kartę ewidencyjną;*
 - 3) *imię i nazwisko lub nazwę wykonawcy prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich lub badań archeologicznych przy zabytku”.*

Obok omówionych powyżej zagadnień ustawa zawiera również szereg innych ustaleń, jednakże w celu uniknięcia redundancji oraz zachowania zwięzłości tego opracowania, nie uznano za konieczne przywoływanie większości z nich w opracowywanym dokumencie. Zamiast tego skupiono się na przedstawieniu ogólnego kontekstu i kluczowych aspektów dotyczących ochrony zabytków, aby zapewnić czytelnikowi zrozumienie istoty i zakresu działań objętych tym prawem.

W celu kompleksowego uregulowania spraw związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, powyższą ustawę, jak również szereg innych ustaw, uzupełniają akty wykonawcze - rozporządzenia, które obejmują różnorodne aspekty, w tym w szczególności:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81),
- Rozporządzenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa,

udzielania dotacji celowej na zadania nim objęte oraz udzielania dofinansowań podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Dz. U. z 2021 r. poz. 721),

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. nr 212 poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. nr 124 poz. 1304 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 30 poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 979),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1470),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie pozwolenia na stały wywóz za granicę dobra kultury niebędącego zabytkiem, objętego zwrotem na terytorium państwa obcego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1590),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110).

Przepisy dotyczące zadań z zakresu ochrony zabytków znajdują się również w wielu innych ustawach. Każda z poniższych ustaw reguluje zasady postępowania w przypadku obiektów i obszarów zabytkowych odpowiednio do swojej właściwości. I tak np.:

1) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 z późn. zm.)

– w przedstawionej ustawie określono m.in. zadania własne gminy, wśród których znajdują się także zadania dotyczące kwestii związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. Zgodnie z art. 7. ust. 1 pkt 9 w/w ustawy *„Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*. Oznacza to, iż gmina jest odpowiedzialna za zapewnienie różnorodnych form kulturalnych i artystycznych dla swoich mieszkańców. W ramach tych zadań gmina może np. organizować wydarzenia kulturalne, wspierać lokalne inicjatywy artystyczne i edukacyjne oraz tworzyć warunki do rozwoju i działania różnych instytucji kultury – np. bibliotek gminnych. Ochrona zabytków i opieka nad nimi to kolejny aspekt zadań własnych gminy. Gmina ma obowiązek troszczyć się o dziedzictwo kulturowe i chronić zabytki znajdujące się na jej terenie. Może to obejmować zarządzanie obiektami zabytkowymi, prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich, promowanie dziedzictwa kulturowego oraz edukację i świadomość społeczną w zakresie ochrony zabytków;

2) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130)

– w przedstawionej ustawie określono, iż w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in. *„wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”* (art. 1 ust. 2 pkt 4 w/w ustawy).

Oznacza to m.in., że w dokumentach planistycznych jak np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (obowiązujących do 31 grudnia 2025 r.), planach ogólnych czy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, określa się ustalenia związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym identyfikuje się zabytki, ich stan, obszary i zasady ochrony. Regulacje w w/w zakresie, w toku procedury planistycznej, są uzgadniane z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 11 pkt 5 lit. c; art. 17 pkt 6 lit. b tiret ósme w/w ustawy). Poza powyższym, zgodnie z zapisami ustawy, opinii bądź uzgodnień z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wymagają:

- projekt uchwały w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane, w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania teren - uzgodnienie (art. 37b ust. 2 pkt 4 w/w ustawy),
 - projekt audytu krajobrazowego – opinia (art. 38b ust. 2 pkt 2 lit. c w/w ustawy),
 - decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków - uzgodnienie (art. 53 ust. 4 pkt 2 w/w ustawy);
- 3) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2024 r. poz. 725 z późn. zm.)** – w przedstawionej ustawie określono m.in., iż obiekty budowlane należy projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską” (art. 5 ust. 1 pkt 7 w/w ustawy). Dodatkowo w ustawie znajduje się zapis, iż przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust. 2 pkt 3 w/w ustawy). W praktyce oznacza to, że przepisy ustawy nie mają na celu zmiany lub osłabienia ochrony zabytków i obszarów chronionych, które pozostają w mocy i są obowiązujące;
- 4) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54 z późn. zm.)** – w ustawie określono, iż ochrona powierzchni ziemi polega m.in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych (art. 101 pkt 2 w/w ustawy). Powyższe można rozumieć w ten sposób, iż planowanie przestrzenne, inwestycje czy inne działania powinny być prowadzone w taki sposób, aby nie naruszać i nie zniszczyć m.in. istniejącego dziedzictwa kulturowego oraz wartości kulturowych związanych z daną przestrzenią;
- 5) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 z późn. zm.)** – w ustawie określono zagadnienia związane z wydawaniem zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów. Zgodnie z art. 83a ust. 1 w/w ustawy „Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konserwator zabytków”. Dodatkowo ustawa wskazuje, iż projekty uchwał ustanawiające plany ochrony dla parków krajobrazowych wymagają

zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 19 ust. 6b w/w ustawy);

- 6) **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2024 r. poz. 1145)** – według ustawy, jednym z celów publicznych jest zapewnienie opieki nad nieruchomościami, które są uznane za zabytki zgodnie z przepisami dotyczącymi ochrony i opieki nad zabytkami (art. 8 pkt 5 w/w ustawy). Ustawa szczegółowo reguluje również procedury dotyczące postępowania wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską;
- 7) **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571)** – zgodnie z przepisami ustawy gminy mają możliwość udzielania wsparcia organizacjom społecznym, w tym stowarzyszeniom, które prowadzą działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków oraz zachowaniem tradycji;
- 8) **Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 70 z późn. zm.)** – ustawa w art. 7 ust. 1 pkt 6 wskazuje, iż od podatku od nieruchomości zwolnione są „*grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej*”, zaś w art. 12 ust. 1 pkt 5 stanowi, iż od podatku od środków transportowych zwolnione są „*pojazdy zabytkowe, w rozumieniu przepisów o ruchu drogowym*”.
- 9) **Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 82)** – zgodnie z art. 3 ustawy grunty podlegające ochronie zabytkowej, tj. parki i ogrody wpisane do rejestru zabytków, nie są traktowane jako grunty rolne. Natomiast zgodnie z artykułem 34, w przypadku, gdy na gruntach występują zabytki archeologiczne, wojewódzki konserwator zabytków ma prawo, poprzez decyzję, określić zakres i sposób eksploatacji tych gruntów.
- 10) **Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 278)** – w przedstawionej ustawie określono m.in., iż w toku procedury sporządzania gminnego programu rewitalizacji należy wystąpić o zaopiniowanie tego programu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków, w zakresie form ochrony zabytków (art. 17 ust. 2 pkt 4 lit. b tiret drugie w/w ustawy);
- 11) **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.)** – przepisy ustawy nakładają różne obowiązki, takie jak m.in. sporządzanie audytu krajobrazowego przez samorząd wojewódzki. W audycie tym mają być określone obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa będzie mógł ustalać normy dotyczące wysokości, kształtu budynków oraz stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ponadto, ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy i umożliwia samorządom uchwalanie lokalnych kodeksów reklamowych, które określają zasady umieszczania nośników reklamowych i innych aspektów;
- 12) **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 87)** – według ustawy państwo oraz jednostki samorządu terytorialnego sprawują opiekę nad działalnością kulturalną. Ustawa wymienia również różne formy organizacyjne działalności kulturalnej. Ponadto w ustawie zawarte są regulacje dotyczące instytucji kultury, takie jak muzea, ośrodki badań i dokumentacji, świetlice, kluby, ogniska artystyczne itp. Instytucje te prowadzą działania głównie w zakresie upowszechniania kultury. Jednym z podstawowych zadań tych instytucji jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

- 13) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385)** – ustawa ustala m.in. fundamentalne ramy i zasady działania polskich muzeów oraz przedstawia cele, jakie te instytucje kultury realizują;
- 14) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393)** – zgodnie z przepisami tej ustawy, biblioteki oraz ich zbiory są uznawane za narodowe dobro i mają służyć zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki mają za zadanie organizować i zapewniać dostęp do zasobów naukowych i kulturalnych, zarówno polskich, jak i światowych;
- 15) Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.)** – przepisy tej ustawy dotyczą ochrony materiałów archiwalnych.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczerki jest zgodny z głównymi celami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te zostały określone m.in. w następujących dokumentach: „Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026”, „Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020”.

Cele wynikające z powyższych dokumentów stanowią strategiczną podstawę dla działań państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi. Poprzez ich realizację dąży się do zabezpieczania, zachowania i udostępniania dziedzictwa kulturowego, promowania kultury oraz tworzenia harmonijnego i zrównoważonego rozwoju przestrzennego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczerki stanowi integralną część szeroko zakrojonych działań, których celem jest ochrona, badanie, konserwacja i popularyzacja zabytków, z uwzględnieniem unikalnych wartości historycznych, architektonicznych i kulturowych regionu.

4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI NA LATA 2023-2026

Ten fundamentalny dokument dotyczący systemu ochrony dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej Polskiej został zatwierdzony Uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r. W dokumencie tym określono cele, kierunki działań oraz zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad nimi, a także warunki i sposób finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

Głównym celem Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce.

Realizacja głównego celu będzie miała miejsce poprzez trzy szczegółowe cele, dla których ustalono konkretne kierunki działania:

- Cel szczegółowy 1 – Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości:
 - Kierunek działań 1.1 Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju:
 - Ochrona zasobu wielkoobszarowych i wieloelementowych zespołów architektury obronnej,
 - Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki kolejowej i zaplecza kolejowego,

- Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym/górnictwem/kopalnianym, węgla kamiennego i innych paliw kopalnych,
 - Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków w zakresie zabytkowej architektury osad służbowych związanych z gospodarką leśną Lasów Państwowych.
- Kierunek działań 1.2: Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami i wyjątkowej wartości:
 - Model i system wartościowania zabytków,
 - Plany zarządzania dla pomników historii,
 - Wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych,
 - System bezpieczeństwa zabytków,
 - Projektowanie konserwatorskie.
- Kierunek działań 1.3: Realizacja międzynarodowych zobowiązań:
 - Wdrożenie Konwencji UNESCO z 2001,
 - Współpraca międzynarodowa z UNESCO-ICOMOS-ICCROM-UE,
 - Wsparcie procesu tworzenia planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.
- Cel szczegółowy 2 – Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków,
 - Kierunek działań 2.1: Cyfryzacja procesów administracyjnych:
 - Cyfryzacja procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków,
 - Opracowanie i realizacja programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków,
 - Kierunek działań 2.2: Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków:
 - Wdrożenie i rozwój programu AZP+,
 - Digitalizacja i udostępnienie zasobu archiwalnego,
 - Rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D,
 - Rozwój portalu Zabytek.pl,
 - Kierunek działań 2.3: Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami:
 - Premia zabytkowa,
 - Wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami – crowdfunding.
- Cel szczegółowy 3 – Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja):
 - Kierunek działań 3.1: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych:
 - Strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków,
 - Wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami,
 - Twój dom – dialog z tradycją,
 - Upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkoła rzemiosł CAD”,
 - Warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich,
 - Wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych,

- Proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów,
- Kierunek działań 3.2: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego:
 - Włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach,
 - Badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego,
 - Pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny,
 - Kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego,
 - Wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom,
 - Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami,
 - Utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

4.1.2. NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2020

Innym istotnym dokumentem dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie kraju jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury z uzupełnieniem na lata 2004-2020. Dokument ten stanowi uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013, przyjętej przez Radę Ministrów dnia 21 września 2004 r. Podkreślić należy, iż w momencie opracowywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczerki nie odnaleziono innego, bardziej aktualnego opracowania wyznaczającego kierunki polskiej polityki kulturalnej. Również na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w wykazie tego typu dokumentów, nie znalazła się bardziej aktualna strategia, jak również informacja o jakichkolwiek pracach nad kolejnym tego typu dokumentem.

W ramach Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 określono misję: *„zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całość kształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku¹ Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Prezentowany dokument wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii”*. Odnosząc się do w/w misji można stwierdzić, że dokument ten zakłada dążenie do rozwoju kultury w sposób zrównoważony, czyli taki, który uwzględnia zarówno aspekty dziedzictwa kulturowego przeszłości, jak i współczesne potrzeby i oczekiwania społeczeństwa. Strategia podkreśla również, że kultura ma istotne znaczenie dla kształtowania tożsamości narodowej. Przenoszenie wartości kulturowych z pokolenia na pokolenie i utrzymanie ciągłości tradycji stanowi istotny element budowania więzi społecznych i zachowania tożsamości narodowej.

Główne założenia Strategii związane z ochroną dziedzictwa kulturowego obejmują szereg działań mających na celu aktywne zarządzanie zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego. Priorytetem jest poprawa stanu zabytków, aby zachować ich wartość i znaczenie historyczne. Jednocześnie dąży się do zwiększenia dostępności zabytków dla turystów, inwestorów i mieszkańców, a także do adaptacji obiektów w celu zwiększenia atrakcyjności regionów. Strategia zakłada również wykorzystanie lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego jako wartości dodatkowej dla rozwoju

¹ <https://www.gov.pl/web/kultura/polityka-kulturalna-dokumenty>

regionów. Ważnym aspektem jest również edukacja i wprowadzanie nowoczesnych metod administrowania, które są związane z ochroną i zachowaniem zabytków. Dzięki temu można skutecznie zarządzać i chronić dziedzictwo kulturowe, jednocześnie dostosowując się do nowoczesnych wyzwań i potrzeb społeczeństwa.

Aby zrealizować postawione cele dokument wprowadza 11 programów operacyjnych, stanowiących uszczegółwienie i rozszerzenie Narodowych Programów Kultury. Programy operacyjne są instrumentami realizacji strategii, które określają konkretne projekty, inicjatywy i działania mające na celu promocję, ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego, a także wspieranie innowacji, edukacji, twórczości i dostępu do kultury w różnych regionach kraju. Wśród programów operacyjnych znajdują się następujące programy: Promocja twórczości, Rozwój infrastruktury kultury i szkół artystycznych oraz wzrost efektywności zarządzania kulturą, Edukacja kulturalna i upowszechnienie kultury, Obserwatorium kultury, Inicjatywy lokalne, Promocja polskiej kultury za granicą, Kultura z mediami, Promocja czytelnictwa, Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego, Promesa Ministra Kultury i Znaki czasu.

W rezultacie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury, poprzez wprowadzenie programów operacyjnych, stawia sobie za zadanie stworzenie ram i narzędzi umożliwiających harmonijny i trwały rozwój kultury w Polsce, uwzględniający zarówno dziedzictwo przeszłości, jak i potrzeby współczesnego społeczeństwa.

4.1.3. STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2030

Dokument ten został przyjęty Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację oraz aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, przyjętej Uchwałą Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Głównym celem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (SRKS) jest podniesienie jakości życia społecznego i kulturalnego obywateli Polski. Realizacja tego celu opiera się na wdrażaniu działań zdefiniowanych w trzech głównych obszarach, które znalazły odzwierciedlenie w nowym podtytule tego dokumentu. Są to:

- Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie (obszar 1),
- Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie (obszar 2),
- Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny (obszar 3).

SRKS uwzględnia zalecenia i priorytety określone w odpowiednich dokumentach programowych Unii Europejskiej, takich jak Komunikat Komisji Europejskiej "Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu". Strategię tą przyjęła Rada Europejska w dniu 3 października 2010 roku i zastąpiła ona tzw. strategię lizbońską. Model rozwoju nakreślony w strategii Europa 2020 opiera się na trzech kluczowych priorytetach: rozwój inteligentny – polegający na budowaniu gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach; rozwój zrównoważony – obejmujący transformację w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, konkurencyjnej i efektywnie wykorzystującej dostępne zasoby oraz rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu - wspierający gospodarkę charakteryzującą się wysokim poziomem zatrudnienia oraz zapewniający spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

W Strategii, w części poświęconej diagnozie, w odniesieniu do zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym wskazano m. in. na niewykorzystane możliwości szlaków kulturowych, niezadawalający poziom ochrony kolekcji należących do krajowego zasobu bibliotecznego, czy brak spójnej i aktualnej strategii rozwoju cyfrowych zasobów kulturalnych.

W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 wyznaczono 3 cele szczegółowe: zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich; wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne. W odniesieniu do ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać należy cel szczegółowy nr 2 (wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich), w ramach którego wyróżniono 5 priorytetów:

- Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze (2.1),
- Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury (2.2),
- Digitalizacja cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury (2.3),
- Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę (2.4),
- Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą (2.5).

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

W pracach nad Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczy przedstawiono i omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie wojewódzkim i powiatowym. Wśród dokumentów z poziomu wojewódzkiego uwzględniono zapisy: Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego, Programu Opieki Nad Zabytkami Województwa Opolskiego.

4.2.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO OPOLSKIE 2030

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030 została przyjęta Uchwałą nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 r. Jest to dokument strategiczny określający główne cele i kierunki rozwoju tego regionu na przestrzeni najbliższych lat. Strategia "Opolskie 2030" obejmuje różne obszary, takie jak gospodarka, infrastruktura, edukacja, kultura, ochrona środowiska i wiele innych. Jej celem jest stymulowanie rozwoju województwa opolskiego, poprawa jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności regionu dla inwestorów.

Określona w strategii wizja dla Opolszczyzny w 2030 roku to: „*Opolskie w 2030 roku to region cenionej jakości życia wynikającej z unikalnego i uniwersalnego łączenia różnorodności: dynamiki i równowagi, nowoczesności i tradycji oraz otwartości i integracji*”. Wizja ta dąży do zapewnienia mieszkańcom regionu satysfakcjonującego stylu życia, a także przyciągnięcia inwestorów i turystów, którzy docenią unikalne połączenie różnorodności i równowagi, jakie oferuje region opolski.

Strategia jest wdrażana poprzez realizację trzech celów strategicznych:

- Cel strategiczny 1: Człowiek i relacje – Mieszkańcy gotowi na wyzwania i tworzący otwartą wspólnotę;
- Cel strategiczny 2: Środowisko i rozwój – Środowisko odporne na zmiany klimatyczne i sprzyjające rozwojowi;
- Cel strategiczny 3: Silna gospodarka – Gospodarka inteligentna wzmocniająca konkurencyjność regionu.

Rozwinięciem celów strategicznych są cele operacyjne. W poszczególnych celach wskazane są kierunki działań, które zostały określone przy użyciu katalogów interwencji opracowanych w procesie tworzenia Strategii Opolskie 2030. Te katalogi mają elastyczny charakter, umożliwiając dostosowanie konkretnego wsparcia w trakcie realizacji dokumentu. Wszystkie cele operacyjne przyczyniają się do osiągnięcia celów strategicznych i tym samym wizji rozwoju regionu. Niektóre cele mają bezpośredni wpływ na określony cel strategiczny, podczas gdy inne wpływają pośrednio. Cele wzajemnie oddziałują na siebie, dlatego powinny być rozpatrywane w sposób kompleksowy.

Zagadnień odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego można doszukiwać się w ramach celu operacyjnego – Ceniona marka regionu. W ramach tego celu przewidziany jest m.in. kierunek działania dotyczący dbałości o zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego, w tym: zintegrowane zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym; popularyzacja wiedzy o regionie i jego mieszkańcach pochodzących z różnych kręgów kulturowych: polskiego, niemieckiego, śląskiego, kresowego, czeskiego i romskiego; propagowanie i kultywowanie tradycji wyróżniających region oraz etosu pracy i solidności; upamiętnianie ważnych wydarzeń z historii regionu; promocja i rozwój dziedzictwa kulinarnego regionu; działania na rzecz zachowania i przystosowania zabytków do nowych funkcji użytkowych, w szczególności służących kulturze, turystyce, edukacji; wsparcie dla stanowienia parków kulturowych. Każdy z w/w kierunków działania, w ramach przedstawionego celu operacyjnego, ma swoje specyficzne znaczenie, które można interpretować w następujący sposób:

- zintegrowane zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym – ma na celu kompleksowe podejście do zarządzania zarówno zasobami materialnymi (np. zabytki architektury) jak i niematerialnymi (np. tradycje, zwyczaje) dziedzictwa kulturowego. Poprzez koordynację działań i ochronę tego dziedzictwa dąży się do zachowania i podkreślenia jego wartości dla regionu;
- popularyzacja wiedzy o regionie i jego mieszkańcach pochodzących z różnych kręgów kulturowych – ma na celu propagowanie i dzielenie się wiedzą na temat różnorodnych aspektów kultury regionu. Skupia się na polskim, niemieckim, śląskim, kresowym, czeskim i romskim dziedzictwie kulturowym oraz na mieszkańcach reprezentujących te różne kręgi kulturowe. Celem jest budowanie więzi społecznych i wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej poprzez promowanie różnorodności i wzajemnego zrozumienia;
- propagowanie i kultywowanie tradycji wyróżniających region oraz etosu pracy i solidności – skupia się na podtrzymywaniu i promowaniu tradycji charakterystycznych dla regionu. Dotyczy to zarówno tradycji kulturowych, jak i etosu pracy i solidności, które są ważne dla rozwoju regionu. Celem jest zachowanie unikalnego charakteru regionu i przekazywanie tych wartości kolejnym pokoleniom;
- upamiętnianie ważnych wydarzeń z historii regionu – koncentruje się na uhonorowaniu i upamiętnieniu kluczowych wydarzeń z historii regionu. Poprzez tworzenie miejsc pamięci, organizację wydarzeń i działania edukacyjne dąży się do przypominania i zrozumienia znaczenia tych wydarzeń dla tożsamości i historii regionu;
- promocja i rozwój dziedzictwa kulinarnego regionu – poprzez promowanie lokalnej kuchni, tradycyjnych potraw i produktów regionalnych dąży się do podkreślenia unikalności regionu i przyciągania osób spoza regionu;
- działania na rzecz zachowania i przystosowania zabytków do nowych funkcji użytkowych, w szczególności służących kulturze, turystyce, edukacji – ma na celu ochronę dziedzictwa kulturowego poprzez przywracanie zabytków do życia i wykorzystanie ich w sposób

funkcjonalny i atrakcyjny dla społeczności lokalnej oraz turystów. Działania te mogą obejmować m.in. renowację i adaptację zabytkowych obiektów tak, aby mogły pełnić nowe funkcje – np. muzea, galerie sztuki, sale koncertowe, miejsca edukacji czy centra kulturalne. Poprzez przystosowanie zabytków do nowych funkcji stwarza się możliwość zachowania ich wartości historycznych i estetycznych, jednocześnie przynosząc korzyści społeczno-kulturowe, turystyczne i edukacyjne;

- wsparcie dla stanowiących parków kulturowych – ukierunkowane jest na ochronę i promocję obszarów o wyjątkowym znaczeniu kulturowym. Parki kulturowe to obszary, gdzie istnieje szczególnie bogate dziedzictwo kulturowe. Działania w tym kierunku mają na celu zachowanie, badanie, dokumentowanie i promowanie wartości tych obszarów oraz ich integrację z otoczeniem społecznym i przyrodniczym. Tworzenie parków kulturowych umożliwi kompleksowe podejście do ochrony dziedzictwa kulturowego, uwzględniając zarówno aspekty historyczne, architektoniczne, krajobrazowe, jak i społeczno-kulturowe.

4.2.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Aktualnie obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego został przyjęty Uchwałą nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego. Dokument ten ma na celu zapewnienie spójności i harmonii w rozwoju regionu, minimalizację konfliktów przestrzennych oraz efektywne wykorzystanie zasobów. Jest dokumentem strategicznym, który wyznacza długofalowe cele i wytyczne, które należy uwzględnić przy opracowywaniu lokalnych dokumentów planistycznych.

Polityka przestrzenna województwa opolskiego ma strategiczny cel polegający na tworzeniu struktury przestrzennej charakteryzującej się wysokim poziomem porządku przestrzennego. Głównym celem jest umożliwienie wykorzystania zróżnicowanego potencjału terytorialnego regionu, zapewnienie konkurencyjności wobec otoczenia zewnętrznego oraz eliminacja niekorzystnych różnic w warunkach życia wewnątrz regionu.

Dokument określa, iż w celu poprawy efektywności struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu konieczne będzie wdrożenie polityki przestrzennej, która uwzględni szereg zasad gospodarowania przestrzenią. Jedną z kluczowych zasad jest zasada zrównoważonego rozwoju, która polega na harmonijnym rozwoju społeczno-gospodarczo-przestrzennym, przy jednoczesnym zachowaniu równowagi przyrodniczej i kulturowej. Celem tej zasady jest zapewnienie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń. Plan zagospodarowania przestrzennego, oprócz naczelnej zasady zrównoważonego rozwoju, przedstawia także szereg szczegółowych zasad, wśród których, w odniesieniu do zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym, znajduje się zasada budowania tożsamości regionalnej poprzez zachowanie dziedzictwa kulturowego. Zasada ta odnosi się do dbania o dziedzictwo materialne związane z historią regionu oraz eksponowanie zarówno krajobrazu kulturowego, jak i przyrodniczego. Poprzez zacieśnienie więzi społeczności zasada ta promuje współpracę i integrację w regionie, zachęcając do wspólnego dziedziczenia i współtworzenia kultury regionu. Jest to podejście, które uwzględnia zarówno wartości historyczne jak i społeczne, dążąc do harmonijnego rozwoju regionu przy jednoczesnym zachowaniu i podkreśleniu jego unikalnej tożsamości kulturowej.

Aktualne kierunki polityki przestrzennej w odniesieniu do zagadnień dotyczących dziedzictwa kulturowego przedstawiono ponadto w podrozdziale 9.5 analizowanego dokumentu, tj. Polityka opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej. Polityka ta ma na celu

ochronę dziedzictwa kulturowego poprzez zrównoważony rozwój, utrzymanie ładu przestrzennego oraz wzmacnianie tożsamości kulturowej w województwie. Jej działania koncentrują się na trzech głównych obszarach: zachowanie ciągłości dziedzictwa regionalnego, umiejętne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej i budowanie akceptacji społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego.

Realizacja polityki wymaga planowania przestrzennego i harmonijnego łączenia różnych funkcji zagospodarowania przestrzennego. Dodatkowo istotne jest prowadzenie skutecznej polityki edukacyjnej, która uświadamia społeczeństwo o znaczeniu zachowania zarówno materialnego, jak i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu.

Polityka opieki i ochrony nad dziedzictwem kulturowym i dobrami kultury współczesnej skierowana jest na obszary o wartościowych walorach krajobrazowych, dziedzictwie kulturowym oraz dobrach kultury współczesnej, jak również na miasta i miejscowości z cennymi układami urbanistycznymi, wiejskimi oraz zabytkami.

4.2.3. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA LATA 2020-2023

Kolejnym dokumentem mającym za zadanie zapewnić skuteczną i zrównoważoną ochronę dziedzictwa kulturowego w regionie, wspierać jego rozwój i wzmacniać świadomość społeczną dotyczącą wartości i znaczenia zabytków, jest Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023. Dokument ten został przyjęty uchwałą Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r.

W programie określono motto, które brzmi: *„Wiele kultur, jedno dziedzictwo”*. Sentencja ta może być interpretowana na kilka sposobów. Wielokulturowość odwołuje się do różnorodności kultur obecnych w regionie. Podkreśla ona, że różne grupy etniczne, społeczności i tradycje są częścią jednego wspólnego dziedzictwa, które współtworzy tożsamość regionu. Pomimo różnorodności kulturowej, motto podkreśla, że istnieje pewna jedność w dziedzictwie, która łączy wszystkie kultury. Może to oznaczać wspólne wartości, historię, tradycje, czy też wspólną przestrzeń, w której różne kultury istnieją obok siebie. Motto sugeruje ponadto potrzebę dialogu i wzajemnego zrozumienia między różnymi kulturami - Zachęca do budowania mostów porozumienia, wymiany doświadczeń i szacunku dla różnorodności kulturowej.

Prezentowany Program wskazuje dwa cele strategiczne: Skuteczna ochrona i opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym (cel strategiczny 1), Zasoby dziedzictwa kulturowego jako źródło tożsamości i wyznaczania kierunków rozwoju województwa opolskiego (cel strategiczny 2). Cele strategiczne precyzują priorytety i kierunki działań. W ramach poszczególnych kierunków proponuje się także realizację konkretnych zadań, które powinny być uwzględniane w trakcie implementacji niniejszego programu. W odniesieniu do pierwszego celu strategicznego Program przedstawia cztery priorytety:

- 1 – utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- 2 – badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnych dziedzictwa kulturowego,
- 3 – ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze,
- 4 – profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego.

W ramach każdego priorytetu określono kilka kierunków zadań, w tym m.in.:

- dla priorytetu 1: zachowanie obiektów i zespołów zabytkowych i ich otoczenia w dobrym stanie technicznym i estetycznym; systemowe działania na rzecz zabytków stanowiący wyróżnik regionu oraz obiektów zagrożonych; działania na rzecz utrzymania tradycyjnej

zabudowy oraz stosowania tradycyjnych materiałów i form architektonicznych. Odnosząc się do powyższego należy stwierdzić, iż strategia ma na celu m.in. ochronę dziedzictwa kulturowego poprzez dbałość o zabytki, promowanie ich wartości oraz kontynuację tradycji w architekturze i budownictwie;

- dla priorytetu 2: weryfikacja i uzupełnienie rejestru zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków; zwiększenie roli środowisk naukowych w działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego; monitorowanie stanu zachowania zabytków ruchomych województwa opolskiego; opracowanie listy dóbr kultury współczesnej Opolszczyzny. Te działania mają na celu poprawę identyfikacji i ochrony zabytków, zwiększenie zaangażowania nauki w prace konserwatorskie, monitorowanie kondycji zabytków ruchomych oraz promowanie i ochronę współczesnego dziedzictwa kulturowego regionu Opolszczyzny;
- dla priorytetu 3: wdrażanie narzędzi dedykowanych ochronie krajobrazu kulturowego; realizacja świadomej ochrony krajobrazu kulturowego; integracja działań ochrony krajobrazu w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego;
- dla priorytetu 4: zwiększanie aktywności samorządów w obszarze dziedzictwa kulturowego; rozwój opieki instytucjonalnej nad dziedzictwem kulturowym; wdrażanie nowych narzędzi ochrony zabytków.

W odniesieniu do drugiego celu strategicznego Program przedstawia również cztery priorytety:

- 1 – zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej,
- 2 – rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego,
- 3 – edukacja na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe,
- 4 – świadome wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu.

W ramach każdego priorytetu określono kilka kierunków zadań, w tym m.in.:

- dla priorytetu 1: Wzmacnianie znaczenia dziedzictwa niematerialnego; wspieranie działalności twórców ludowych i rzemieślników; popularyzacja wielokulturowego dziedzictwa Śląska Opolskiego;
- dla priorytetu 2: rozwijanie współpracy regionalnej w obszarze dziedzictwa kulturowego; integracja osób i środowisk związanych z ochroną i opieką nad zabytkami;
- dla priorytetu 3: zwiększanie aktywności społecznej w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego; opracowanie kompleksowej oferty edukacyjnej dziedzictwa kulturowego;
- dla priorytetu 4: rozwój oferty spędzania czasu wolnego w oparciu o krajobraz kulturowy; wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem lokalnych usług i produktów wykorzystujących zasoby materialne i niematerialne dziedzictwa; tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY)

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczerki jest zgodny z istniejącymi strategicznymi dokumentami opracowanymi na poziomie lokalnym, które określają priorytety oraz podejście do ochrony i opieki nad zabytkami w tej gminie.

5.2.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STRZELECZERKI

Zgodnie z nieobowiązującymi już regulacjami ustawy o pizp założeniem opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego było określenie polityki przestrzennej gminy oraz lokalnych zasad zagospodarowania. Przedmiot ustaleń obejmował obszar całej gminy w jej granicach administracyjnych wraz z istniejącą siecią osadniczą, potencjałem ludzkim, infrastrukturą techniczną i społeczną, aktualnym stanem rozwoju gospodarczego oraz walorami środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki zostało przyjęte uchwałą nr X/36/99 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 29 kwietnia 1999 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Strzeleczerki, a następnie dwukrotnie zmieniony uchwałą nr IV/25/19 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 30 stycznia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Strzeleczerki oraz uchwałą nr LXII/405/23 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki.

Zgodnie z wyżej wymienionym dokumentem zasoby środowiska kulturowego w gminie Strzeleczerki są reprezentowane przez:

- obiekty i tereny wpisane do rejestru zabytków,
- obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków,
- ślady osadnictwa przedhistorycznego, udokumentowane jako stanowiska archeologiczne,
- wskazane do ochrony i objęcia studiami historyczno-urbanistycznymi genetyczne układy przestrzenne jednostek osadniczych.

Zgodnie z zapisami Studium cele rozwoju w zakresie celów kulturowych dotyczą:

- zachowanie tożsamości kulturowej mieszkańców gminy,
- aktywna ochrona obiektów i terenów objętych rejestrem zabytków i ewidencją (gminną),
- renowacja zabytkowych zespołów pałacowo - parkowych w Dobrej, Mosznej, Kujawach stanowiących główne atrakcje turystyczne gminy,
- utworzenie pomnika historii Moszna – zespół pałacowo-parkowy,
- przekształcenie Moszna-Zamek w Regionalny Ośrodek Turystyki Rekreacyjnej i Kulturowej,
- objęcie ochroną układu ruralistycznego wsi Strzeleczerki, Raclawiczki, Kujawy, Komorniki,
- uporządkowanie historyczne ukształtowanych układów przestrzennych wsi, kształtowanie współczesnej zabudowy w nawiązaniu do istniejącej, zabytkowej struktury wsi.

Studium ustala tereny i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych i do objęcia ochroną:

- obiekty i obszary ujęte w rejestrze zabytków,
- obiekty i obszary ujęte w ewidencji zabytków (do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków),
- zespołu pałacowo-parkowego Moszna jako pomnik historii (proj.),
- stanowiska archeologiczne,
- historycznie ukształtowane układy ruralistyczne wsi, z charakterystyczną zabudową mieszkaniowo - inwentarską, szczególnie wsi Strzeleccki, Kujawy, Raclawiczki, Komorniki (na etapie sporządzania planów miejscowych należy wskazać dokładne granice tych układów wraz z elementami wymagającymi ochrony),
- ochronę krajobrazu kulturowego, w tym zakaz lokalizacji farm wiatrowych.

Ograniczeniem zabudowy proponuje się objąć tereny przyległe do odcinków dróg, z których można obserwować najładniejsze w gminie panoramy krajobrazowe:

- panorama wsi Łowkowice i Komorniki w dolinie Osobłogi, widoczna z drogi Dobra - Łowkowice,
- panorama falistej wysoczyzny po zachodniej stronie drogi z Łowkowic do Pisarzowic oraz panorama doliny Osobłogi ,
- panorama przełomu Osobłogi przez krawędź pradoliny Odry, widoczna z wysokiej krawędzi erozyjnej przy drodze z Komornik do Nowego Młyna oraz Komornik do Kórnicy,
- panorama widokowa zespołu pałacowo - parkowego w Mosznej, widoczna z grzbietu i zbocza wzgórza, pomiędzy Zieliną i Moszną, wzdłuż planowanej obwodnicy drogowej,
- panorama doliny Browinieckiego Potoku i Popowickiego Lasu, widoczna ze wzgórza leżącego na północ od Kujaw, także przy obwodnicy.

Studium proponuje wprowadzenie na terenie gminy 5 szlaków turystycznych – pieszych i rowerowych (rowery górskie). Trasy te nie zostały wyrysowane na mapie studium. Proponowane szlaki mają przebiegać przez najbardziej atrakcyjne krajobrazowo i przyrodniczo obszary w gminie Strzeleccki:

- 1) Dobra - Strzeleccki (6 km) - przez fragment Borów Niemodlińskich,
- 2) Dobra - Komorniki - Pisarzowice (8 km),
- 3) Moszna - Moszna (8 km),
- 4) Moszna - Moszna (5 km),
- 5) Smolarnia - Dziedzice - Raclawiczki - Moszna (12 km).

Szlaki wymagają uzgodnienia z administracją leśną, oznakowania i informacji. Niektóre, po szczegółowym opracowaniu mogą pełnić rolę ścieżek dydaktycznych.

5.2.2. PLAN OGÓLNY

Zgodnie z aktualnymi regulacjami ustawy o pizp podyktowanymi nowelizacją wprowadzoną ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1688), dotychczasową rolę studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w zakresie formułowania polityki przestrzennej gminy przejmuje plan ogólny wraz ze strategią rozwoju.

Gmina Strzeleccki nie dysponuje na moment opracowania niniejszego Programu planem ogólnym.

Podkreślenia wymaga, iż plan ogólny:

- jest obowiązkowy, a jego uchwalenie powinno nastąpić do dnia 31 grudnia 2025 r.,
- będzie posiadał status aktu prawa miejscowego,
- będzie stanowił podstawę do opracowania planów miejscowych oraz w przypadku wyznaczenia terenów uzupełnień, warunkował wydanie decyzji o warunkach zabudowy.

Opracowanie planu ogólnego jest niezbędne w celu zachowania możliwości realizacji procedur związanych z opracowaniem aktów planowania przestrzennego oraz prowadzenia postępowań w zakresie zagospodarowania przestrzennego.

5.2.3. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią podstawowe narzędzie planowania przestrzennego na poziomie lokalnym (gminnym). To akty prawa miejscowego, w których określa się m.in. przeznaczenie terenów, zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, ochrony środowiska, przyrody, krajobrazu kulturowego, ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, czy wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 15 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). Głównym celem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest ustalenie przeznaczenia terenów, w tym dla inwestycji celu publicznego oraz określenie sposobów ich zagospodarowania i zabudowy (art. 14 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

W gminie Strzeleczerki obowiązuje kilkanaście miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które zostały przyjęte następującymi uchwałami:

- 1) Uchwała nr XXXVI/177/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 27 lipca 2001 r. nr 65, poz. 494),
- 2) Uchwała nr XXXVI/179/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 3 sierpnia 2001 r. nr 68, poz. 543),
- 3) Uchwała nr XXXVII/183/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 2 sierpnia 2001 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Raclawiczki” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 31 sierpnia 2001 r. nr 76, poz. 631),
- 4) Uchwała XXXIX/203/2001 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 27 września 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki w części dot. wsi Dobra, Smolarnia - Serwitut i Raclawiczki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 8 listopada 2001 r. nr 103, poz. 863),
- 5) Uchwała nr XL/209/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 25 października 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 29 listopada 2001 r. nr 112, poz. 955),
- 6) Uchwała nr XLIV/238/02 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 14 lutego 2002 r. w sprawie zmiany planu ogólnego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 27 marca 2002 r. nr 22, poz. 332),
- 7) Uchwała nr XLIX/265/02 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 8 sierpnia 2002 r. nr 81, poz. 1104),

- 8) Uchwała nr XLVII/268/2002 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górnicego „Komorniki” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 6 sierpnia 2002 r. nr 80, poz. 1088),
- 9) Uchwała nr VI/50/03 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 27 marca 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usług we wsi Smolarnia (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 3 września 2003 r. nr 66, poz. 1264) wraz ze zmianą Uchwałą nr IX/58/03 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 30 czerwca 2003 r. w sprawie zmiany uchwały dotyczącej miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usług we wsi Smolarnia,
- 10) Uchwała nr XXII/153/08 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 26 czerwca 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu działalności gospodarczej we wsi Wawrzyńcowice (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 18 września 2008 r. nr 71, poz. 1875),
- 11) Uchwała nr XXXII/207/09 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 19 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i usług we wsi Dobra (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 12 maja 2009 r. nr 32, poz. 580),
- 12) Uchwała nr XLI/294/09 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 29 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu działalności usługowej we wsi Smolarnia (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 24 lutego 2010 r. nr 22, poz. 346),
- 13) Uchwała nr XXX/188/13 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 26 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 18 października 2013 r. poz. 2260),
- 14) Uchwała nr XXXVII/236/21 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 22 października 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Łowkowice (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 23 listopada 2021 r. poz. 2917),
- 15) Uchwała nr LXIV/419/23 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 września 2023 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Wawrzyńcowice (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 4 października 2023 r. poz. 2927),
- 16) Uchwała nr LXIV/420/23 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 września 2023 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 4 października 2023 r. poz. 2928),
- 17) Uchwała nr LXVII/449/23 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 20 grudnia 2023 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górnicego „Komorniki” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 21 grudnia 2023 r. poz. 3879).

Spółród ww. planów część z nich zawiera w swoich ustaleniach zapisy odnoszące się do zasad ochrony dziedzictwa kulturowego. Są to następujące plany:

- 1) Uchwała nr XXXVI/177/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki** – w planie miejscowym ustalono następujące zasady ochrony:
 - *„Wszelkie prace ziemne prowadzić pod nadzorem archeologicznym instytucji lub osoby uprawnionej w tym zakresie, a w przypadku odkrycia obiektów archeologicznych przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne za zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace w zabytku i jego otoczeniu.*
 - *Na obszarze wsi Komorniki, przy przebiegu trasy linii zlokalizowane jest stanowisko archeologiczne nr 6 – przeprowadzić wyprzedzająco badania ratownicze na koszt inwestora, za zezwoleniem OWKZ.”.*
- 2) Uchwała nr XXXVII/183/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 2 sierpnia 2001 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Raclawiczerki”** – w planie miejscowym ustalono następujące zasady ochrony: *„W razie ujawnienia znalezisk archeologicznych w czasie robót ziemnych i wydobywczycch należy wstrzymać dalsze roboty i niezwłocznie zawiadomić urząd gminy i wojewódzkiego konserwatora zabytków.”.*
- 3) Uchwała XXXIX/203/2001 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 27 września 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki w części dot. wsi Dobra, Smolarnia - Serwitut i Raclawiczerki** – w planie miejscowym ustalono następujące zasady ochrony: *„W razie ujawnienia w trakcie robót ziemnych elementów wskazujących na znalezisko archeologiczne, inwestor zobowiązany jest: 1. Powiadomić Państwową Służbę Ochrony Zabytków w Opolu; 2. Przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne wykonane przez specjalistyczne placówki,”.*
- 4) Uchwała nr XL/209/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 25 października 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki** – w planie miejscowym ustalono następujące zasady ochrony: *„Dla działań inwestycyjnych ustala się: Wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe, oraz obiekty nieruchome i nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej. Ustala się obowiązek powiadamiania Państwowej Służby Ochrony Zabytków celem zorganizowania nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego. Ratownicze badania archeologiczne finansuje inwestor.”.*
- 5) Uchwała nr XLIV/238/02 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 14 lutego 2002 r. w sprawie zmiany planu ogólnego gminy Strzeleczerki** – w planie miejscowym ustalono następujące zasady ochrony:
 - *„Wszelkie działania związane z zabytkowym obiektem wpisanym do ewidencji zabytków (wiatrak – ruina) znajdującym się na terenie DGp (działka nr 1389/2) należy przeprowadzać w uzgodnieniu z państwową służbą zabytków na etapie projektowania i realizacji.*
 - *O terminie rozpoczęcia robót ziemnych na terenie MNp w Łowkowicach w pobliżu stanowiska archeologicznego nr 4 – należy poinformować Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.*

- *W przypadku stwierdzenia znalezisk archeologicznych należy niezwłocznie zawiadomić Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Urząd Gminy oraz podporządkować się ich zaleceniom.*”.
- 6) Uchwała nr XLIX/265/02 Rady Gminy Strzeleczy z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczy** – w planie miejscowym ustalono następujące zasady ochrony *„Dla działań inwestycyjnych ustala się: Wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe, oraz obiekty nieruchome i nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej. Ustala się obowiązek powiadamiania Państwowej Służby Ochrony Zabytków celem zorganizowania nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego. Ratownicze badania archeologiczne finansuje inwestor.*”
- 7) Uchwała nr XLVII/268/2002 Rady Gminy Strzeleczy z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Komorniki”** – w planie miejscowym ustalono następujące zasady ochrony *„W razie ujawnienia znalezisk archeologicznych w czasie robót ziemnych i wydobywczych należy wstrzymać dalsze roboty i niezwłocznie zawiadomić Urząd Gminy i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków”.*
- 8) Uchwała nr VI/50/03 Rady Gminy Strzeleczy z dnia 27 marca 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usług we wsi Smolarnia** – w planie miejscowym ustalono następujące zasady ochrony *„W razie ujawnienia znalezisk archeologicznych w czasie robót ziemnych należy wstrzymać roboty mogące je uszkodzić, zawiadomić Wójta Gminy i Wojewódzką Służbę Ochrony Zabytków oraz podporządkować się ich zaleceniom”.*
- 9) Uchwała nr XXII/153/08 Rady Gminy Strzeleczy z dnia 26 czerwca 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu działalności gospodarczej we wsi Wawrzyńcowice** – w planie miejscowym wymieniono obiekty podlegające ochronie tj. stanowiska archeologiczne oraz ustalono następujące zasady ochrony:
- *„Przed rozpoczęciem robót ziemnych w rejonie stanowisk archeologicznych wskazanych w ust. 1 należy zawiadomić w takim zamiarze Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu.*
 - *W razie ujawnienia w czasie wszelkich robót budowlanych i ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie że jest on zabytkiem, należy niezwłocznie zawiadomić Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu a jeżeli nie jest to możliwe – Urząd Gminy w Strzeleczkach oraz zabezpieczyć znalezisko i wstrzymać roboty mogące je uszkodzić – do czasu wydania odpowiednich zarządzeń.”.*
- 10) Uchwała nr XXXII/207/09 Rady Gminy Strzeleczy z dnia 19 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i usług we wsi Dobra** – w planie miejscowym wymieniono obiekty podlegające ochronie tj. obiekty nieruchome i stanowiska archeologiczne oraz ustalono następujące zasady ochrony:
- *„Zakres ochrony konserwatorskiej obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymaga zachowania bryły obiektu i dachu co do kształtu i rodzaju materiału, podziałów w elewacji, formy stolarki okiennej i drzwiowej, wystroju architektonicznego; prace*

projektowe, remontowe oraz zamiar rozbudowy i przebudowy tych obiektów podlegają opiniowaniu przez organ konserwatorski – Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- *Nawarstwienia kulturowe i przedmioty o cechach zabytku odkryte w trakcie robót ziemnych podlegają ochronie na mocy przepisów szczególnych; w razie ich odkrycia należy roboty mogące je uszkodzić oraz niezwłocznie zawiadomić Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta Gminy Strzeleczyki.”.*

11) Uchwała nr XLI/294/09 Rady Gminy Strzeleczyki z dnia 29 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu działalności usługowej we wsi Smolarnia – w planie miejscowym w § 17 ustalono *„W razie ujawnienia w czasie robót budowlanych i ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie że jest on zabytkiem, należy niezwłocznie zawiadomić Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu, a jeżeli nie jest to możliwe – Urząd Gminy w Strzeleczykach oraz zabezpieczyć znalezisko i wstrzymać roboty mogące je uszkodzić – do czasu wydania odpowiednich zarządzeń.”.*

12) Uchwała nr XXX/188/13 Rady Gminy Strzeleczyki z dnia 26 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Strzeleczyki – w planie miejscowym w § 46 ust. 1 wymieniono listę obiektów zabytkowych na obszarze objętym planem oraz ustalono dla nich następujące nakazy, zakazy i ograniczenia:

- *„Zakres ochrony konserwatorskiej obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymaga zachowania lub przywrócenia historycznej bryły obiektu i dachu co do kształtu i rodzaju materiału, podziałów w elewacji (gzymsy między kondygnacyjne, nadokienne, podokapowe), formy stolarki okiennej i drzwiowej oraz jej wewnętrznych podziałów, układu i proporcji otworów okiennych i drzwiowych, opasek wokół okien, zdobnictwa i detali elewacji (w tym kapliczek w ścianach szczytowych), otworów w ścianach kolankowych.*
- *Rozbiórki obiektów uzasadnione ich złym stanem technicznym muszą zostać poprzedzone wykonaniem dokumentacji historyczno-architektonicznej, stanowiącej podstawę do odtworzenia obiektu o podobnej bryle.*
- *Prace projektowe, remontowe oraz zamiar rozbudowy i przebudowy obiektów, o których mowa w ust. 1, podlegają uzgodnieniu z właściwym organem konserwatorskim, w zakresie, o którym mowa w ust. 2.”.*

Ochroną konserwatorską w planie miejscowym objęto ponadto historyczny układ przestrzenny (ruralistyczny) wsi w granicach stref ochrony konserwatorskiej „A” i „B”, przedstawionych na rysunku planu. W granicach układu ruralistycznego wsi Strzeleczyki, przedmiotem ochrony jest historyczny układ parcelacyjny, linia zabudowy, historyczny układ komunikacyjny, w tym przekroje ulic i nawierzchnie, zasady zagospodarowania posesji i siedlisk oraz przydrożne szpalery drzew. W granicach układu ruralistycznego wsi Strzeleczyki – w strefach ochrony konserwatorskiej „A” i „B” ustalono:

- *„utrzymać istniejącą linię zabudowy, bez względu na jej odległość od zewnętrznej krawędzi jezdni przyległej drogi publicznej;*
- *zakazuje się sytuowania nowych budynków w pierwszej linii zabudowy, chyba że nowy budynek będzie realizowany w obrysie wyburzonego budynku oraz z zachowaniem liczby kondygnacji i geometrii dachu; dopuszcza się zmianę wysokości elewacji frontowej*

- nowego budynku do 5% w stosunku do wysokości elewacji frontowej budynku wyburzonego;
- *przebudowę, rozbudowę i nadbudowę istniejących budynków usytuowanych w pierwszej linii zabudowy należy realizować z zachowaniem następujących warunków:*
 - *liczba kondygnacji: dotychczasowa,*
 - *szerokość elewacji frontowej: dotychczasowa z tolerancją do 0,5 m,*
 - *wysokość elewacji frontowej: dotychczasowa z tolerancją do 5%,*
 - *geometria dachu: dach dwuspadowy o symetrycznym nachyleniu połaci pod kątem 35° - 45°, z kalenicą zorientowaną w dotychczasowy sposób,*
 - *nie dopuszcza się wysunięcia okapów w ścianach szczytowych poza obrys ścian budynku,*
 - *doświetlenia poddasza: wyłącznie oknami połaciowymi lub w ścianach szczytowych;*
 - *pokrycie dachów: dachówką ceramiczną w odcieniach kolorów: czerwonego i ceglanego;*
 - *elewacje ścian zewnętrznych budynków: jednolite dla wszystkich budynków na działce, tynkowane - w odcieniach bieli i beżu; elewacje ścian budynków położonych przy Rynku - w kolorach pastelowych; nie zezwala się na pokrycie ścian zewnętrznych budynków innymi materiałami; zachować elewacje budynków licowanych czerwoną cegłą i ceglane detale architektoniczne;*
 - *zabrania się wznoszenia prefabrykowanych ogrodzeń betonowych wzdłuż granic działki z przyległymi ulicami;*
 - *zakazuje się umieszczenia technicznych elementów wyposażenia budynków w zasięgu widoczności z przyległej drogi publicznej;*
 - *zakazuje się wznoszenia budynków gospodarczych i budowli, w tym rolniczych, o wysokości większej niż 9 m;*
 - *zakazuje się sytuowania nośników reklamowych;*
 - *dopuszcza się wtórny podział działek zabudowanych pod warunkiem zachowania dotychczasowej szerokości frontu działki podlegającej podziałowi oraz z zachowaniem pozostałych zasad, o których mowa w rozdziale 7 uchwały;*
 - *niezależnie od innych ustaleń planu ogranicza się wielkość chowu i hodowli zwierząt do 1 DJP na każde 100 m² powierzchni działki, na której zlokalizowane są budynki inwentarskie, wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego; nie więcej jednak niż liczba DJP kwalifikująca do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko;*
 - *dopuszcza się realizację usług nieuciążliwych, które nie wymagają zapewnienia, zgodnie z odpowiednimi ustaleniami planu, więcej niż dwóch miejsc parkingowych;*
 - *na terenach publicznych należy wprowadzać małą architekturę z detalami charakterystycznymi dla dziedzictwa kulturowego wsi.*

Na obszarze planu wskazano na zabytki nieruchome objęte ochroną prawną na podstawie decyzji o wpisie do rejestru zabytków:

- *„kościół parafialny p.w. św. Marcina (nr decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych 1068/66 z 20.01.1966);*
- *plebania przy kościele parafialnym (nr decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych 1625/66 z 21.09.1966);*

- *trzy mogiły zbiorowe żołnierzy z II wojny światowej na cmentarzu parafialnym (nr decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomości 217/89 z 15.09.1989)."*

Na obszarze planu występują zabytki ruchome objęte ochroną prawną na podstawie decyzji o wpisie do rejestru zabytków:

- *„rzeźba Św. Jana Nepomucena, barok, koniec XVIII wieku. ul. Opolska (nr rejestru zabytków ruchomych – Ks.B.t.V-858/91),*
- *rzeźba Św. Jana Nepomucena, późny barok z 2 połowy XVIII wieku. Rynek (nr rejestru zabytków ruchomych – Ks.B.t.I-159/59),*
- *zespół 15 zabytków stanowiących wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Św. Marcina (nr rejestru zabytków ruchomych – Ks.B.t.III-592/1 – 13/72)."*

Wskazano, że *„Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach, o których mowa w ust. 1, oraz wykonywanie robót budowlanych w ich bezpośrednim otoczeniu, należy prowadzić zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych.”*

Na obszarze planu występują stanowiska i znaleziska archeologiczne objęte ochroną prawną na podstawie decyzji o wpisie do rejestru zabytków archeologicznych - oznaczone na rysunku planu numerami 5 (nr rejestru zabytków – A-601/81) i 6 (nr rejestru zabytków – 607/83). Na obszarze planu występują także stanowiska i znaleziska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Dla stanowisk archeologicznych ustalono następująco:

- *„Wszelkie roboty ziemne na obszarze stanowisk archeologicznych, oraz w ich bezpośrednim otoczeniu wymagają uzgodnienia właściwego organu do spraw ochrony zabytków na zasadach określonych w przepisach odrębnych.*
- *Nawarstwienia kulturowe i przedmioty o cechach zabytku odkryte w trakcie robót ziemnych podlegają ochronie na mocy przepisów szczególnych; w razie ich odkrycia należy wstrzymać roboty mogące je uszkodzić oraz niezwłocznie zawiadomić Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta Gminy Strzeleczy.”*

13) Uchwała nr LXIV/419/23 Rady Gminy Strzeleczy z dnia 28 września 2023 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Wawrzyńcowice – w planie miejscowym ustalono *„obiekty zabytkowe, wpisane do gminnej ewidencji zabytków, chronione ustaleniami planu”* oraz *„stanowisko archeologiczne”*. Dla obiektów zabytkowych tj. dwóch budynków mieszkalnych, ustalono:

- *„zachowanie historycznej bryły, kształtu i geometrii dachu oraz zastosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych i kolorystyki;*
- *nakazuje się zachowanie form detali architektonicznych;*
- *zakazuje się zmiany historycznych otworów okiennych i drzwiowych w budynku oraz zmiany historycznego podziału stolarki okiennej;*
- *dopuszcza się rozbudowę budynku zabytkowego, przy zachowaniu następujących warunków:*
 - *rozbudowywana część budynku zabytkowego winna gabarytami, kompozycją elewacji, materiałami i detalem być dostosowana do istniejącego budynku,*
 - *wysokość budynku do kalenicy oraz wysokość górnej krawędzi elewacji (gzymsu lub okapu) części rozbudowanej, nie mogą być wyższe niż wysokości budynku do tych elementów w budynku zabytkowym,*
 - *formy stolarki okiennej i drzwiowej należy dostosować do stolarki istniejącej w budynku zabytkowym.*

Dla stanowiska archeologicznego ustalono, iż „Zagospodarowanie terenu, prowadzenie badań i robót budowlanych oraz podejmowanie innych działań na terenach położonych w granicach stanowiska archeologicznego, o którym mowa w ust. 3, odbywa się na zasadach określonych w przepisach odrębnych, dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

14) Uchwała nr LXIV/420/23 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 września 2023 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Strzeleczerki – w zmianie planu wprowadzono nowe oznaczenia na rysunku tj. „obiekty zabytkowe”, „kapliczki zabytkowe albo zabytki ruchome” oraz „stanowiska archeologiczne”. Ponadto w § 46 ust. 1 zmienianej uchwały wskazano listę obiektów zabytkowych.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1. ZARYS HISTORII OBSZARU GMINY

Strzeleczerki położone są w pobliżu drogi łączącej Krapkowice z Prudnikiem. Już w średniowieczu miejscowość miała charakter typowo miejski z prostokątnym rynkiem w centrum, przeciętym główną drogą. Na południe od placu głównego znajdował się kościół parafialny.

Najstarsze ślady bytności człowieka na terenie dzisiejszych Strzeleczerki sięgają początków XIII w., czego dowodzą znaleziska archeologiczne w postaci glinianych naczyń. Podobnie do Strzeleczerki Opolskich geneza nazwy prowadzi do słów „strzelec” i „strzelić”. Chodzi o łowców – myśliwych posługujących się łukami. Zgodnie z miejską kroniką jeden z opolskich książąt podczas polowania w okolicznych lasach został zaatakowany przez rannego jelenia. Na szczęście jego łowczy zdążył z pomocą i po okrzyku księcia „Strzelić!”, trafił byka jednym, śmiertelnym strzałem. W podziękę łowczy został obdarowany częścią lasu i w miejscu tego zdarzenia zbudował dom, który został nazwany „Strzelić”. Odniesienie do pochodzenia nazwy miejscowości zostało umieszczone również w herbie Strzeleczerki, gdzie strzała przesywa pień jodły.

Można domniemywać, że Strzeleczerki otrzymały prawa miejskie już za czasów Władysława I, księcia opolskiego, lecz brakuje potwierdzenia tego faktu w kronikach. Dopiero zapiski z 1327 r. potwierdzają istnienie miasta i parafii Strzeleczerki. Była to wtedy bez wątpienia duża i ważna miejscowość, gdyż już w 1375 r. działała w niej szkoła parafialna, uznawana za jedną z najstarszych na Opolszczyźnie. Znajdujący się w mieście kościół katolicki pw. św. Marcina został ujęty w zapiskach już w 1394 r.

W wyniku przysięgi hołdowniczej pana feudalnego Strzeleczerki Bolka II niemodlińskiego złożonej Janowi Luksemburskiemu, królowi Czech, miasto od dnia 18 lutego 1327 r. podlegało zwierzchnictwu czeskiemu.

Ze względu na swój rolniczy charakter, Strzeleczerki nie posiadały murów obronnych. 13 marca 1428 r. miasto padło ofiarą rejsy husytów, zostało ograbione z spalone. Podobny los spotkał wtedy również Dobrą i Głogówek. Najeźdźcy wzięli do niewoli ponad 1000 osób powołanych do obrony tych terenów przez księcia głogóweckiego Bolka V.

Przynależność polityczna miejscowości uległa zmianie w 1526 r., kiedy to wraz z Koroną Czeską zostały podporządkowane rządowi austriackiej linii Habsburgów – królom Czech i cesarzy niemieckich. W efekcie czego, miejscowość w tym samym roku otrzymała prawo organizowania tygodniowych i rocznych targów. Fakt ten został potwierdzony przez cesarza Ferdynanda I w 1564 r. Mianowano wtedy burmistrza oraz władze miejskie.

Do kolejnego wojennego zniszczenia miejscowości doszło podczas wojny trzydziestoletniej. Wtedy w 1642 r. Strzeleczy zostały zrujnowane przez wojska szwedzkie.

W skutek zawirowań politycznych w 1742r. miasto zostało przyłączone do Prus, natomiast po 1750 r. rząd pruski pozbawił je praw miejskich i otrzymały status „miejsca targowego”. Dopiero w 1919 r. miejscowość ta przestała być uznawana za osadę targową z prawem do wyboru burmistrza.

W epoce feudalnej Strzeleczy posiadały utracony później na rzecz Głogówka przywilej piwowarski pozwalający na warzenie i wyszynk piwa. Nie jest znany finał sprawy z 1751 r. o odnowienie tegoż przywileju. Podobnie jak w innych miastach, strzeleczykańscy mieszczyanie dzielili się pod względem prawnym na wielkomieszczyan oraz małomieszczyan. Wielkomieszczyanie byli posiadaczami domów z prawem do warzenia piwa, natomiast małomieszczyanie byli posiadaczami domów na peryferiach miasta pozbawieni tego prawa. Do grupy małomieszczyan zaliczano także nie posiadających własnego domu komorników zasługujących na przyjęcie do mieszczyan ze względu na wykonywany zawód lub posiadany majątek ruchomy.

Znaczna część mieszczyan Strzeleczy utrzymywała się z handlu oraz rzemiosła stowarzyszonego w cechach. Według źródeł prym wiodło garncarstwo, które w XVII w. posiadało aż 40 mistrzów cechowych. Część tych garncarzy zamieszkiwała okoliczne miejscowości, nie tylko Strzeleczy. W kronikach miejskich znajdziemy również informacje o innych cechach działających w Strzeleczykach: piekarskim, krawieckim czy kowalskim. Istnieją również dokumenty potwierdzające istnienie cechu pospólnego dla bednarzy, stolarzy i ślusarzy. W materiałach źródłowych z 1783 r. znajdujemy odniesienie do urzędzenia do bielienia płótna (tzw. blich), dowodzi to rozwiniętego dobrze rozwiniętego płóciennictwa w Strzeleczykach w tym czasie.

Kroniki miejskie zaświadczyają również o fakcie słabego zaludnienia miasta w okresie feudalizmu. Przytoczone dane obrazują powolny wzrost liczny mieszczyan miasta na przełomie kilku wieków: 1618 – 1826 r. – ok. 500-600 mieszczyan, 1783 r. – 540 mieszczyan, 1828 r. – 880 mieszczyan, 1843 r. – 1255 mieszczyan, 1855 r. – 1344 mieszczyan, 1861 r. – 1389 mieszczyan, 1883 r. – 1414 mieszczyan, 1890 r. – 1428 mieszczyan, 1895 r. – 2036 mieszczyan, 1910 r. – 1810 mieszczyan, 1925 r. – 1950 mieszczyan, 1933 r. – 1889 mieszczyan, 1939 r. – 1875 mieszczyan.

Spory wzrost liczby mieszczyan w 1895 r. spowodowany jest przyłączeniem do Strzeleczy wsi Oracze oraz kolonii Kopalina. Przyłączone tereny również cechowały się charakterem agrarnym. Rok później ogłoszono budowę linii kolejowej Prudnik - Biała - Strzeleczy - Krapkowice - Gogolin. Budowa przebiegła bardzo sprawnie i już 3 grudnia 1896 r. pierwszy pociąg pokonał tę trasę. Ważną inwestycją dla miasta była też budowa w 1898 r. cegielni, która działała do 1991 r.

Pierwsza wojna światowa boleśnie doświadczyła mieszkańców Strzeleczek, gdyż wielu poległo bądź dostało się do niewoli. Podczas powstań śląskich walki na szczęście ominęły miasto, prowadzono w nim prace propagandowe. Kolejnym trudnym momentem historii jest druga wojna światowa, która doprowadziła do śmierci na różnych frontach 209 mieszkańców. W czasie wojny w Strzeleczkach zorganizowano dwa oddziały robocze dla jeńców brytyjskich i radzieckich oraz obóz pracy dla Żydów. Wycofujący się Niemcy próbowali przygotować miasto do obrony, lecz nie przyniosło to większego efektu i w 19 marca 1945 r. Strzeleczyki zostały zajęte przez Armię Czerwoną i znalazły się pod okupacją radziecką.

Po zakończeniu wojny Strzeleczyki wróciły do swojego rolniczego charakteru, w mieście został uruchomiony tartak wodny. Miejscowość zaczęła się też rozwijać kulturalnie – w 1946 r. działał już dom kultury, a rok później biblioteka gminna. Obecnie mieszkańcy nadal pielęgnują lokalne zwyczaje i tradycje, chroniąc je przed zapomnieniem.

5.2.2. KRAJOBRAZ KULTUROWY

Krajobraz kulturowy to termin z zakresu geografii i antropologii, który odnosi się do obszaru, gdzie ludzie kształtują środowisko naturalne w sposób charakterystyczny dla danej kultury. Jest to wynik oddziaływania człowieka na przestrzeń, gdzie wyrażają się różnorodne elementy kulturowe, zwyczaje, wierzenia, tradycje, architektura, rolnictwo, sztuka, język i inne aspekty życia społecznego.

Krajobraz kulturowy składa się z kilku podstawowych elementów, które można podzielić na dwie główne kategorie: elementy materialne i niematerialne. Wśród elementów materialnych wyróżnia się m.in.:

- architekturę i budowle – są to charakterystyczne dla danej kultury obiekty takie jak kościoły, świątynie, meczety, pałace, dworki, tradycyjne chaty, czy fortyfikacje,
- tereny mieszkalne – osiedla, wioski, miasta, dzielnice o różnej strukturze urbanistycznej,
- tereny przemysłowe – zakłady produkcyjne, huty, kopalnie, elektrownie,
- systemy rolnicze – to formy uprawy roślin, organizacja pól, tarasowe ogrody, a także hodowla zwierząt i użytkowanie terenów rolniczych,
- infrastrukturę – w tym drogi, mosty, kanały, ścieżki, rynki, place, pomniki i inne struktury publiczne.

Do elementów niematerialnych zaliczyć można przede wszystkim:

- język, dialekty i toponimy – są to charakterystyczne dla danej społeczności języki, akcenty, słownictwo oraz dialekty, a także specyficzne nazwy miejscowe, czy nazewnictwo geograficzne,
- wierzenia i religie – systemy religijne, kultury i wierzenia, które wpływają na organizację przestrzeni i budowle sakralne,
- tradycje i zwyczaje – obrzędy, festiwale, święta, tańce i inne zwyczaje przekazywane z pokolenia na pokolenie,
- sztukę i rzemiosło – malowidła, rzeźby, hafty, ceramika, tkaniny i inne wytwory artystyczne charakterystyczne dla danej kultury.

Krajobraz kulturowy jest zatem wyrazem dziedzictwa historycznego, społecznego i kulturowego danej społeczności. To kompleksowy obraz, który ewoluował w wyniku długotrwałych oddziaływań między ludźmi a środowiskiem naturalnym. Badanie i ochrona krajobrazu kulturowego są ważne zarówno dla zrozumienia historii ludzkości, jak i dla ochrony dziedzictwa kulturowego przed degradacją i zanikiem w wyniku współczesnych zmian społeczno-gospodarczych.

5.2.2.1. UKŁADY PRZESTRZENNE MIEJSCOWOŚCI

Układy przestrzenne miejscowości to sposób w jaki zabudowa i infrastruktura osadnicza zostały rozmieszczone i zorganizowane w danej miejscowości. Istnieją różne typy układów przestrzennych, z których dwa najważniejsze to układy ruralistyczne i urbanistyczne.

Układy ruralistyczne charakteryzują się rozmieszczeniem zabudowy i infrastruktury wsi lub osady wiejskiej. W takich miejscowościach dominuje charakterystyczny dla obszarów wiejskich układ zabudowy, który jest zwykle bardziej rozproszony niż w miastach. W wsiach często można spotkać zabudowę wzdłuż dróg, na rozległych działkach, z wydzielonymi terenami rolnymi i przydomowymi ogrodami. Miejscowości te zazwyczaj są mniejsze od miast i mają ograniczoną liczbę usług i infrastruktury.

Układy urbanistyczne odnoszą się do rozmieszczenia zabudowy i infrastruktury w miastach i większych osiedlach miejskich. W miastach zazwyczaj występują bardziej złożone układy przestrzenne, takie jak układ siatki ulic, kwartałów i placów. Cechuje je bardziej zwarte zagospodarowanie przestrzeni, wysokie skupienie budynków, większa dostępność usług, sklepów i innych punktów handlowo-usługowych oraz różnorodność funkcji (mieszkalne, handlowe, usługowe, przemysłowe, rekreacyjne, itp.).

W miastach można również spotkać różne style urbanistyczne, takie jak średniowieczne układy miast z charakterystycznymi rynkami i wąskimi uliczkami, barokowe układy promenad i placów, modernistyczne zespoły miejskie, czy współczesne osiedla z nowoczesnymi rozwiązaniami urbanistycznymi. Dobre planowanie przestrzenne ma kluczowe znaczenie dla funkcjonalności, estetyki i jakości życia w danej miejscowości, zarówno wśród wiejskich, jak i miejskich społeczności.

1) STRZELECZKI

Strzeleczy jako największa miejscowość jest centrum administracyjnym oraz kulturalnym. Miejscowość zachowała układ przestrzenny miasta, z niewielkim, prostokątnym rynkiem, z którego narożników wybiegają prostopadłe ulice. Rynek usytuowany jest w środkowej części miejscowości rozciągniętej wzdłuż głównej osi wyznaczonej ulicami Prudnicką oraz Młyńską. W tym rejonie znajdują się jednolite fragmenty historycznej zabudowy, które tworzą regularne i rytmiczne pierzeje. Układ zabudowy jest czytelny, szczytowy, podkreślony powtarzającym się schematem organizacji poszczególnych zagród. Wyróżniającą się wartością krajobrazową jest zewnętrzna ekspozycja układu z historycznymi dominantami w postaci wieży kościoła parafialnego pw. św. Marcina oraz perspektywa ulicy Młyńskiej, Sienkiewicza i Prudnickiej.

Rysunek 1 Widok Rynku w Strzeleczkach; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

2) RACŁAWICZKI

Wieś Racławiczki jest w typie ulicówki. Charakteryzuje ją szczytowa zabudowa a także dominanta – wieża kościoła parafialnego. W układzie dominują wydłużone parcele, z dwoma budynkami w przedniej części działki oraz z kalenicowo usytuowaną stodołą w tylnej części. Przed budynkami mieszkalnymi znajdują się przedogródki, za stodołami lokalizowane były sady i warzywniki. Zewnętrzną linię panoramy wsi współtworzą okazałe stodoły, których ilość zmniejsza się wraz ze zmniejszeniem się roli rolnictwa. Najważniejszy plac znajduje się na skrzyżowaniu ul. Plebiscytowej, Opolskiej i Leśnej. We wsi znajduje się wiele kapliczek, zarówno kubaturowych jak i wnękowych, umieszczonych na elewacjach budynków.

Rysunek 2 Widok wsi Racławiczki; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

Obszar objęty ochroną obejmuje dwa reprezentatywne fragmenty historycznego układu – zabudowania po obu stronach ul. Opolskiej, na odcinku wzdłuż wschodniej krawędzi ul. Plebiscytowej, od ul. Opolskiej do dz. nr 740.

3) KOMORNIKI

Komorniki wieś w typie „ulicówki”. Jest rozciągnięta wzdłuż krawędzi południowej skarpy rzeki Osobłogi. Malowniczą dominantę stanowi sylwetka neogotyckiego kościoła na wzniesieniu otoczonym murem oporowym. Jest to element jednej z najbardziej charakterystycznych panoram wsi, widocznej zza kamiennego mostu, z lewego brzegu Osobłogi. Kościół wytycza początek biegnącego w kierunku wschodnim układu ulicowego, z częściowo zachowanymi historycznymi pierzejami zabudowy. Na zachód od kościoła znajduje się kompleks młyński oraz pozostałości konstrukcji hydrotechnicznych. Na południe od młyna stoi okazały budynek dawnej gospody, tam też mieściły się piekarnie. Granice wsi z jednej strony wytycza meandrujące koryto rzeki, z drugiej – biegnąca na tyłach zabudowań droga zagumna, skąd widoczny jest rząd stodół.

Rysunek 3 Widok wsi Komorniki w kierunku wschodnim; *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

W Komornikach tradycyjna zabudowa także nie odbiega zbytnio od wcześniejszego schematu. W zabytkowym obszarze można zaobserwować puste działki po wyburzonych budynkach oraz współczesną zabudowę, nie zawsze nawiązującą do historycznego kontekstu.

4) KUJAWY

Dla wsi Kujawy charakterystyczne są długie pierzeje szczytowej zabudowy mieszkalnej oraz dominanta w postaci kościoła oraz zespołu pałacowego. Przeważająca ilość zabudowy skupiona jest wzdłuż dwóch głównych ulic ustawionych do siebie prostopadle, mniej domów usytuowanych jest przy bocznych drogach. Najważniejsze budynki znajdują się w okolicy przecięcia się dróg: kościół ujęty w owal muru ogrodzeniowego z renesansową bramą i mniejszą bramką z drugiej strony, okazały budynek sąsiedniej plebanii oraz pałac z przyległym parkiem i zabudowaniami folwarcznymi. W niedalekim sąsiedztwie znajduje się dawny budynek gospody przyległą salą.

Rysunek 4 Widok wsi Kujawy w kierunku wschodnim; *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

W ramach ochrony układów ruralistycznych należy dążyć do zachowania tradycyjnego układu budynków, a nową zabudowę lokalizować w granicach istniejącej linii zabudowy, z zachowaniem gabarytów, proporcji i ustawienia względem drogi. Ważnymi elementami kształtującymi wygląd wnętrza wsi, czyli widoku wzdłuż osi głównych ulic, są ogrodzenia, roślinność wysoka i niska przed budynkami oraz nawierzchnia. Wprowadzane nowe elementy powinny nawiązywać do historycznych sąsiednich realizacji, aby utrzymać harmonijny wygląd kształtowanej przez wieki przestrzeni.

5.2.2.2. DOMINANTY, PANORAMY

Układy ruralistyczne gminy są powiązane ze sobą układem dróg obsadzonych drzewami i malowniczymi drogami polnymi. Wraz ze zbliżaniem się do poszczególnych wsi, w dosyć płaskim krajobrazie uwidaczniają się kolejne tradycyjne elementy ich panoram.

W pierwszej kolejności widoczne są dominanty, czyli najwyższe elementy budynków istotnych dla miejscowości. Najczęściej są nimi kościelne wieże i ich połyskujące blaszane hełmy, wieże i wieżyczki pałaców lub usytuowany na wzniesieniu wiatrak. Stanowią one charakterystyczny dla danej wsi wyróżnik, będący jej znakiem rozpoznawczym. Kolejnym widocznym elementem są masywy zieleni: zabytkowe parki w zespołach dworskich i pałacowych, drzewa porastające cmentarze, czy mniej okazałe ogrody i sady na tyłach gospodarstw. Z bliższej odległości widoczna staje się linia dachów zabudowy, tworząca zewnętrzną sylwetkę wsi. Historycznie tworzyły ją okazałe stodoły zamykające

podwórze od strony pól, obecnie ich rolę często przejęła rozproszona zabudowa jednorodzinna na działkach zabudowy wydzielonych poza głównym siedliskiem.

Po wjeździe do wsi czytelny staje się jej wewnętrzny układ, a w nim subdominanty - budynki wyróżniające się skalą zabudowy i istotną dla społeczności funkcją, położone najczęściej w pobliżu centrum lub głównego skrzyżowania: gospoda, szkoła, kaplica-dzwonnica. Widoczne są także elementy przyrody – pomnikowe okazy drzew, stawy.

Powyższe elementy każdej miejscowości nadają niepowtarzalny charakter. Wraz z rozwojem infrastruktury, do historycznych dominant dołączyły obiekty bez formy indywidualnej, jak słupy energetyczne, hale przemysłowe i handlowe, czy umiejscowione na wjazdach banery reklamowe.

1) MOSZNA

Jednym z najbardziej rozpoznawalnych obiektów zabytkowych w całym województwie jest zespół pałacowo-parkowy w Mosznej z rozległym parkiem krajobrazowym oraz z dominującym nad całym założeniem budynkiem romantycznego pałacu z jego 99 wieżami i wieżyczkami. Park od strony północno-zachodniej tworzy szeroką panoramę a sam pałac wyłania się zza koron parkowych drzew jadąc drogą wojewódzką nr 414 (Opole-Prudnik). Od pałacowego tarasu w kierunku północno-wschodnim odchodzi aleja lipowa tworząca oś widokową dawniej zamkniętą pomnikiem Huberta von Tiele-Wincklera. Na przedłużeniu alei znajduje się otwarta przestrzeń, gdzie centralnie na łące usypano wzniesienie, na którym znajduje się cmentarz rodziny Tiele-Winckler (umieszczony na domniemanym grodzisku). Druga oś widokowa biegnie od pałacu w kierunku południowo-zachodnim i tworzy ją aleja kasztanowa (przecinająca teren stadniny) a następnie aleja dębowa zakończona bramą z gladiatorami. Długość całej osi kompozycyjnej od bramy Gladiatorów do cmentarza wynosi ok. 1 600 m.

Od głównej osi kompozycyjnej, tj. od tarasu pałacowego biegną pod kątem 45° dwie symetryczne osie widokowe (dziś już mniej czytelne). Jedna zakończona jest stawem północnym, za którym znajduje się las. Druga oś widokowa biegła od tarasu pod tym samym kątem w kierunku wschodnim do nieistniejących już stawów hodowlanych.

Rysunek 5 Widok układu przestrzennego wsi Moszna; źródło: www.geoportal.gov.pl

Na terenie wsi Moszna przy drodze wojewódzkiej nr 409 (Prudnik-Krapkowice) występuje jeszcze subdominanta w postaci budynku dawnego zajazdu oraz dwa akcenty przestrzenne ułatwiające zorientowanie pałacu w terenie: brama z gladiatorami oraz bram z lwami. Wieża współczesnego kościoła w centrum wsi stanowi kolejny akcent przestrzenny, ustępujący w wyrazie sąsiadującej architekturze założenia pałacowego.

2) KUJAWY – ZIELINA

W miejscowości Kujawy dominantą jest kościół pw. św. Trójcy wraz z wieżą widoczny z trzech kierunków. Dodatkowo od strony zachodniej efekt dominacji nad otoczeniem wzmacnia niewysoka brama kościelna (dzwonnica). Naprzeciw kościoła, po drugiej stronie drogi, znajduje się założenie pałacowo-parkowe, częściowo ukryte w masywie drzew i pełniące rolę subdominanty.

Rysunek 6 Widok układu przestrzennego wsi Kujawy i Zielina; *źródło* www.geoportal.gov.pl

Subdominantą w sąsiedniej Zielinie jest budynek szkoły, wyróżniający się nie tyle dominującą wysokością co ciekawym detalem architektonicznym. Akcentem przestrzennym jest natomiast kapliczka przy wjeździe do miejscowości od strony Strzeleczy.

3) STRZELCZKI

W Strzeleczkach dominantami krajobrazowymi są wieże dwóch kościołów: parafialnego pw. Św. Marcina w centrum wsi oraz cmentarnego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego przy wjeździe do Strzeleczek od wschodu. Na miano subdominanty zasługuje ponadto zieleń cmentarna tworząca naturalną ścianę.

Rysunek 7 Widok układu przestrzennego Strzeleczek; źródło: www.geoportal.gov.pl

4) DOBRA

Dominantą wsi Dobra jest zespół pałacowo-parkowy z pałacową wieżą górującą ponad zielonym dachem parku. Sama zieleń parkowa pełni funkcję subdominanty w formie masywu drzew. Od pałacu w kierunku północno-wschodnim prowadzi oś widokowa utworzona z alei lipowej. Ponadto przy drodze wojewódzkiej wzdłuż parku występują jeszcze dwa akcenty przestrzenne ułatwiające zorientowanie pałacu w terenie: dwie bramy parkowe (w tym jedna z budynkiem bramnym). Dla samego centrum wsi dominantę przestrzenną stanowi kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela.

Rysunek 8 Widok układu przestrzennego wsi Dobra; źródło: www.geoportal.gov.pl

5) ŁOWKOWICE – KOMORNIKI

W okolicach wsi Łowkowice i Komorniki dominantą krajobrazową jest kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP w Komornikach wybudowany na niewielkim wzniesieniu, otoczonym murem oporowym oraz unikatowy w skali województwa wiatrak typu holenderskiego ustawiony przy wjeździe do Łowkowic od strony Strzeleczek. Akcentem przestrzennym jest natomiast łączący obie miejscowości most nad meandrującą w tym miejscu rzeką Osobłogą.

Rysunek 9 Widok układu przestrzennego wsi Łowkowice i Komorniki; źródło: www.geoportal.gov.pl

6) PISARZOWICE

W Pisarzowicach dominantą jest wieża kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła, natomiast subdominantą jest bryła pałacu Oppersdorffów, wraz z przypałacową zielenią. Podobnie usytuowany już poza miejscowością młyn wodny „Amerykan” jest schowany za wysokimi drzewami – pełni już tylko funkcję akcentu przestrzennego.

Rysunek 10 Widok układu przestrzennego wsi Pisarzowice; źródło: www.geoportal.gov.pl

Rysunek 11 Widok układu przestrzennego wsi Pisarzowice; *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

7) RACŁAWICZKI – DZIEDZICE

W ciągu miejscowości Racławiczki i Dziedzice dominantę stanowi wieża kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny w Racławickach. wyróżniającym się elementem jest budynek dawnej szkoły w Dziedzicach.

Rysunek 12 Widok układu przestrzennego wsi Racławiczki i Dziedzice; *źródło: www.geoportal.gov.pl*

5.2.2.3. ARCHITEKTURA SAKRALNA

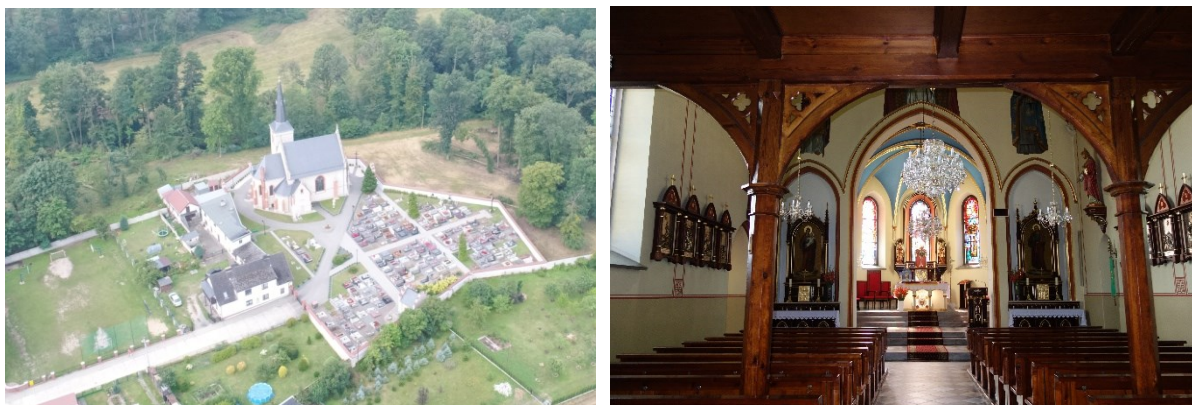
Architektura sakralna to termin odnoszący się do budowli i obiektów sakralnych, czyli tych związanych z kultem religijnym i praktykami wyznawanymi przez dane wspólnoty religijne. Architektura sakralna obejmuje różnego rodzaju obiekty, w tym kościoły, katedry, klasztory i zakony, kaplice, synagogi, meczety, świątynie i pagody.

Architektura sakralna często wykazuje charakterystyczne cechy stylowe i symboliczne, które odzwierciedlają wierzenia i duchową głębię danej wspólnoty religijnej. W ciągu wieków architektura sakralna ewoluowała, adaptując się do zmieniających się stylów, technik budowlanych i ideologii religijnych, tworząc różnorodne i piękne dzieła sztuki i architektury. Wśród architektury sakralnej w gminie Strzeleczerki znajduje się siedem kościołów.

5.2.2.4. KOŚCIOŁY

1) DOBRA – KOŚCIÓŁ PAR. PW. ŚW. JANA CHRZCIECLA

Został wzniesiony w 1867 r., wg proj. K.L. Lüdecke, z fundacji Olgi von Seher-Thoss. Jest neogotycki, murowany, o elewacjach licowanych kamieniem, z dekoracyjnym dodatkiem cegieł. Jednonawowa, częściowo oszkarpowana budowla od strony południowej posiada wieżę zwieńczoną spiczastym hełmem. Dwuspadowy dach obecnie pokryty jest kamiennym łupkiem. Na zewnętrznej ścianie kościoła znajduje się płyta nagrobna Kaspra Rochowskiego, zmarłego w 1611 r. właściciela wsi, a także tablica z przedstawieniem drewnianego kościoła, znajdującego się wcześniej w tym miejscu.

Rysunek 13 Widok kościoła w Dobrej; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

Wewnątrz znajduje się jednolite, neogotyckie wyposażenie. Wokół cmentarz otoczony murem i stalowym ogrodzeniem oraz stylowa kaplica cmentarna. Po przeprowadzonych remontach kościół jest w bardzo dobrym stanie.

2) KUJAWY – KOŚCIÓŁ PAR. PW. ŚW. TRÓJCY ORAZ BRAMA – DZWONNICA PRZY KOŚCIELE

Kościół wybudowany w ok. 1583 r. w stylu renesansowym. Na przełomie XVII i XVIII w. powstały kaplice boczne, w 1938 r. został wydłużony w kierunku zachodnim o trzy przęsła, dobudowano także wieżę. Otoczony jest kamiennym murem z bramkami, zachodnia – renesansowa, zakończona jest grzebieniową attyką. Murowany z cegły i kamienia, tynkowany. Na planie prostokąta z krótkim, trójbocznie zamkniętym prezbiterium, do którego od południa przylega zakrystia z lożą kolatorską.

Rysunek 14 Widok kościoła w Kujawach; *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

W prezbiterium i nawie sklepienia kolebkowe z lunetami, z siecią stiukowych, dekoracyjnych żeber spływających na wąskie pilastry. Ołtarz główny późnobarokowy. Polichromia w prezbiterium późnorenesansowa, odnowiona i częściowo przemalowana. Ambona renesansowa, z płaskorzeźbami przedstawiającymi sceny z Nowego Testamentu. W drzwiach do zakrystii żelazne, okute drzwi z rozetą pośrodku, antabą i starym zamkiem. Kościół i brama są w bardzo dobrym stanie.

3) PISARZOWICE – KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA

Wzniesiony zapewne w k. XIII w. jako wczesnogotycki. Przed 1600 r. dobudowano kruchtę i kaplicę. Remontowany w 1784 i w XX w. Jest murowany kamienia i cegły, tynkowany; jednonawowy, z wieżą od zachodu i trójbocznie zamkniętym prezbiterium. W prezbiterium i nawie sklepienia krzyżowo-żebrowe z XIII w. o żebrach spływających na słuźki, w kaplicy i kruchcie sklepienia krzyżowe, w zakrystii i pod wieżą – kolebkowe. W przyziemiu południowej elewacji znajdują się dwie ostrołukowe wnęki, w których umieszczony jest prostokątny otwór wejściowy.

Rysunek 15 Widok kościoła w Pisarzowicach; *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

W południowej ścianie znajduje się płyta nagrobna z ok. 1600 r. z wizerunkiem rycerza, wewnątrz także gotycko-renesansowy krucyfiks, neogotycki prospekt organowy, w oknach prezbiterium witraże z warsztatu A. Rednera. Kościół otoczony jest kamiennym murem. Zabytek w bardzo dobrym stanie.

4) RACŁAWICZKI – KOŚCIÓŁ PAR. PW. ŚW. MARII MAGDALENY

Kościół w Racławiczkach wzmiankowany był już w XV w. Obecny wzniesiono w 1802 r., następnie w 1913 r. przebudowano elewację zachodnią i wieżę. Istotne prace remontowe przy kościele prowadzono m.in. w latach 1887-1888 i 1952. Jest murowany, jednonawowy, z prezbiterium zamkniętym odcinkowo i wtopioną w korpus wieżyczką, nakrytą cebulastym hełmem i chorągiewką z 1913 r. Nad prezbiterium rozpięte jest sklepienie krzyżowe, w pozostałych pomieszczeniach – sufity z fasetą. Podziały elewacji ramowe, okna zamknięte łukiem. Kościół oraz wyposażenie o cechach neobarokowych, dzwon odlany w 1618 r. w pracowni Adama Schrauba, ludwisarza z Ołomuńca. Przy kościele znajduje się **plebania** (nr rej. 1624/66 z 21.09.1966) wymurowana w 1836 r. Jest usytuowana kalenicowo w kierunku drogi, o pięcioosiowej elewacji, parterowa, z wysokim poddaszem. Dach naczółkowy kryty jest dachówką. Ceglana plebania jest otynkowana, w tynku wykonano płytkie boniowanie. Oba zabytki są w dobrym stanie technicznym.

Rysunek 16 Widok kościoła w Racławiczkach źródło: fotografia Krzysztof Bucher

5) STRZELCZKI – KOŚCIÓŁ PAR. PW. ŚW. MARCINA BISKUPA

Wzniesiony w 2 poł. XVIII w., prawdopodobnie z wykorzystaniem fragmentów wieży wcześniejszego kościoła późnogotyckiego. Obecny późnobarokowy, murowany z kamienia i cegły. Orientowany, jednonawowy, z bocznymi kaplicami tworzącymi pseudotransept i trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Od zachodu dostawiona czworoboczna, masywna wieża z aneksami i kruchtą, w górnej kondygnacji ośmioboczna, kryta baniastym hełmem z ośmioboczną latarnią. Wnętrze przekryte sklepieniem kolebkowo-krzyżowym, spływającym na zdwojone pilastry. Elewacje tynkowane, z pionowymi pasami boniowania. Zachowane jednolite wyposażenie rokokowe z k. XVIII w., drewniano-stukowe, z marmoryzowaniem m.in. ołtarz główny i boczne, ambona, chrzcielnica z okazałą nadbudową z przedstawieniem sceny Grzechu Pierworodnego oraz liczne rzeźby.

Rysunek 17 Widok kościoła w Strzeleczkach *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

Przy kościele znajduje się **plebania** (nr rej. 1625/66 z 21.09.1966). Wzniesiona w 1 poł. XIX w., murowana z cegły, tynkowana, parterowa z wysokim poddaszem. Naczółkowy dach kryty był łupkiem, obecnie – dachówką. Układ wnętrza jest dwutraktowy, elewacja pięcioosiowa. W miejscu ganku, tarasu i facjatki znajdowała się drewniana lauba, okno „wole oko”, a przed wejściem ustawione były rzeźby.

5.2.2.5. MOGIŁY I CMENTARZE

Na terenie Gminy Strzeleczki znajduje się 15 obiektów upamiętniających poległych żołnierzy i mieszkańców (wg Opolskiej Bazy Upamiętnień). Są to mogiły, pomniki i tablice upamiętniające ofiary I i II wojny światowej oraz Powstania Śląskiego. Dwa z tych miejsc wpisane są do rejestru zabytków:

- 1) Raclawiczki, mogiła zbiorowa powstańców śląskich na cmentarzu przykościelnym
- 2) Strzeleczki, trzy mogiły zbiorowe żołnierzy z II wojny światowej na cmentarzu parafialnym.

W Raclawiczkach pochowani są zamordowani w 1921 r. Augustyn Apostel, Karol Wehl oraz Kasper Pach wraz z synami - Walentym i Johannem. Mogiła obramowana jest niską obmurówką z lastrico, nagrobek ma postać trzech pionowych, prostokątnych płyt z inskrypcjami. Trzy mogiły zbiorowe w Strzeleczkach znajdują się w niewielkiej odległości od siebie, po lewej stronie od bramy wejściowej. Pochowani są w nich nieznanymi żołnierze polegli na terenie miejscowości w 1945 r. Ziemne mogiły obramowane były niską roślinnością nad którą górowały brzozone krzyże, obecnie wykonane zostały nad nimi kamienne nagrobki. Opiekę nad mogiłami sprawują uczniowie szkoły podstawowej oraz mieszkańcy wsi.

Rysunek 18 Mogiły w Racławickach (po lewej) i Strzeleckach (po prawej); źródło: fotografia Krzysztof Bucher

5.2.2.6. REZYDENCJE, PARKI I ZABUDOWA TOWARZYSZĄCA

1) DOBRA – RUINA PAŁACU Z ZESPOŁEM GOSPODARCZYM, PARK

Pierwotny pałac został wzniesiony ok. 1720 lub 1750 r., następnie został całkowicie przebudowany i powiększony w latach 1857-60. Spalony w 1945 r. popadł w ruinę, obecnie odbudowywany przez prywatnego właściciela. Neogotycka budowla na planie prostokąta posiada dwa zwieńczone krenelażem boczne ryzality od strony fasady i jeden centralny od strony parku. Główne wejście mieści się w trójosiowym ryzalicie pośrodku 15-osiowej fasady, zwieńczonym trójkątnym szczytem schodkowym. Przy wschodnim narożu znajduje się cylindryczna wieża.

Rysunek 19 Widok pałacu i parku w Dobrej; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

Pałac otoczony jest **parkiem** krajobrazowym z licznymi okazami starodrzewia, zaprojektowanym ok. poł. XIX w., na teren którego prowadzą okazałe neogotyckie bramy. Park

przecina rzeka Biała, na jego obszarze znajduje się m.in. częściowo zrujnowane mauzoleum rodziny Seher-Thoss, w pobliżu pałacu – pozostałości rokokowych rzeźb. W najbliższym czasie planowane jest rozpoczęcie prac remontowych przy budynku mauzoleum.

Rysunek 20 Widok parku w Dobrej; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

Przed pałacem usytuowany jest folwark, z zabudowaniami pochodzącymi z XVIII w., następnie przebudowanymi w XIX w. Obszerna **oficyna** wzniesiona jest na planie litery L. Piętrowa budowla kryta jest dachami dwuspadowymi, jej trzy barokowe szczyty dzielone są gzymsami i zakończone spływami wolutowymi. Analogiczne szczyty posiada usytuowany równolegle **spichlerz**, dwukondygnacyjny, kryty dachem dwuspadowym, z rzędami małych okienek wzdłuż bocznych elewacji. Do folwarku należą także ujeżdżalnia, budynek stajni, stodoła i budynek ogrodnictwa z domkiem ogrodnika. Do założenia pałacowego prowadzi Pomnik Przyrody - aleja lipowa z ok. 1830 r.

2) KUJAWY – PARK PAŁACOWY

Przypałacowy park o powierzchni ok. 2,3 ha powstał przed poł. XIX w. przy istniejącym wówczas barokowym pałacyku. W 2 poł. XIX w. park przebudowano w związku z budową nowego zespołu pałacowego i prawdopodobnie w tym czasie uzyskał charakter założenia krajobrazowego. Po 1900 r. wraz z rozbudową pałacu i folwarku zmieniono kształt podjazdu przed pałacem i utworzono rozległą polanę w zachodniej części parku.

Rysunek 21 Widok pałacu i parku w Kujawach; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

Obecnie pierwotna kompozycja parku oraz układ komunikacyjny są częściowo zatarte, a zabytkowy drzewostan zachowany jedynie częściowo. Park jest jedynym elementem zespołu pałacowego wpisanym do rejestru zabytków, poza nim są to dawny pałac Thiele-Winklerów oraz skromny w formie zespół folwarczny.

3) MOSZNA – ZESPÓŁ ROMANTYCZNY PAŁACOWO-PARKOWY, PAŁAC, PARK, XIX, BUDYNEK STACJI POMP, BUDYNEK MIESZKALNY

Rysunek 22 Widok pałacu i parku w Mosznej; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

Najbardziej znanym zabytkiem gminy jest zespół pałacowo-parkowy w Mosznej. **Pałac** wzniesiony został w latach 1890-1900 dla Franza Huberta Thiele-Winklera, z częściowym wykorzystaniem części wcześniejszego, barokowego dworu należącego do Seherr-Thossów, a następnie rozbudowany o skrzydło zachodnie w latach 1912-14. Powstał eklektyczny pałac z motywami neogotyckimi, neorenesansowymi i neobarokowymi. Wzniesiony na planie podkowy, dwupiętrowy, kryty wysokimi dwuspadowymi dachami. Bryłę urozmaicają liczne wieże, ryzality i sterczyny, a elewacje zdobi bogaty detal architektoniczny. Do budynku przylega przeszklona oranżeria, do elewacji parkowej prowadzą szerokie kilkubiegowe schody. We wnętrzu zachowana jest część zabytkowego wyposażenia.

Kompozycja rozległego **parku krajobrazowego** pochodzi z końca XIX w., jednak zawiera on relikty ogrodu geometrycznego z czasów poprzedniego założenia, tj. pozostałości alei lipowej. Współtworzy ona główną oś widokową biegnącą od bramy z gladiatorami, przez aleję dębową, aleję kasztanowców przecinającą folwark oraz pałac z wydłużonym stawem za tylną elewacją. Na końcu osi znajduje się cmentarz rodowy umieszczony na domniemanym grodzisku. W parku znajdują się liczne okazy starodrzewia oraz drzew egzotycznych, a także stawy i kanały z malowniczymi mostkami.

Kolejnym budynkiem należącym do zespołu pałacowego jest niewielki **budynek stacji pomp** z ok. 1900 r., usytuowany nad brzegiem parkowego stawu. Murowany z cegły, na poziomie poddasza z drewnianymi elementami imitującymi konstrukcję szkieletową. Szerokie okapy są po bokach podtrzymywane dekoracyjnym układem giętych belek.

Do rejestru zabytków wpisany jest także **dom** w zespole folwarcznym przy **ul. Wiejskiej 22**, typowy przykład zabudowy mieszkalnej przeznaczonej dla pracowników folwarku. Jest murowany z cegły i nietynkowany, elewacje licowane są czerwoną cegłą, cokół – białym kamieniem. Na południe od pałacu rozciąga się rozbudowany folwark-stadnina koni, z oficynami, stajniami i wozowniami.

4) PISARZOWICE – PAŁAC

Pałac późnobarokowy wzniesiony lub rozbudowany ok. poł. XVIII w. i pełnił funkcję siedziby wdów po zmarłych członkach rodziny Oppersdorffów. Zbudowany został na planie prostokąta i jest nakryty dachem mansardowym ze świetlikami. Elewacja frontowa z trzema płytkimi ryzalitami: boczne akcentowane pilastrami w wielkim porządku, a środkowy z wejściem – zwieńczony niskim falistym szczytem, wysokimi oknami i wyjściem na taras umieszczonym pomiędzy nimi.

Elewacja tylna z pojedynczym ryzalitem mieszczącym wyjście do ogrodu. W pałacu częściowo zachowana stylowa stolarka oraz okazała klatka schodowa. W przejazdowej sieni – sześć filarów z gzymsami, podpierających sklepienie krzyżowe. Przy schodach kamienne, ażurowe balustrady. Budynek jest stopniowo remontowany, jednak m.in. stan pokrycia dachowego oraz spękania muru w okolicach gzymsów i ptn. zach. narożnika powodują, że jego stan techniczny jest niezadowolający.

Rysunek 23 Widok na pałac w Pisarzowicach; źródło: fotografia Katarzyna Szalecka-Ptak

5.2.2.7. ZABYTKI TECHNIKI

1) ŁOWKOWICE – WIATRAK

Wiatrak w typie holenderskim, wzniesiony w 1868 r., dla właściciela o inicjałach HZ. Murowany z cegły, tynkowany budynek wzniesiony został na rzucie koła o średnicy 7,6 m. Jest czterokondygnacyjny i podpiwniczony, o wysokości ścian 9,5 m, kryty stożkowym daszkiem obitym papą.

Rysunek 24 Widok wiatraka w Łowkowicach; *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

Do wiatraka od strony zachodniej przylega jednokondygnacyjna przybudówka. Obwód wiatraka lekko zmniejsza się ku górze, w ścianach znajdują się cztery pionowe rzędy zamkniętych łukiem, wąskich okienek. Obiekt odrestaurowany przez prywatnego właściciela i adaptowany do celów użytkowych.

2) PISARZOWICE – MŁYN „AMERYKAN”

Przykładem połączenia wszystkim powyższych typów krajobrazów są tereny wokół dawnego młyna wodnego pod Pisarzowicami, tzw. „Amerykana”.

Rysunek 25 Dawny młyn wodny „Amerykan” pod Pisarzowicami; *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

Łączy się tu przemysłowe dziedzictwo kulturowe regionu (ruiny młyna, spichlerza, piekarni), mały kompleks leśny z terenami rolniczymi położonymi nad rzeką Osobłogą.

5.2.2.8. PARKI

PRZYPALACOWY PARK KRAJOBRAZOWY W DOBREJ stanowi własność prywatną. Obiekt został wyremontowany, niestety dostęp do kompleksu jest ograniczony. Ogród geometryczny powstał w XVIII w, natomiast park krajobrazowy został założony w połowie XIX wieku przez Gustawa Meyra. Obecnie park zajmuje powierzchnię ok. 39,6 ha. Za moment powstania parku możemy uznać czas, kiedy około 1750 r. hrabia Erdman Carl von Roeden zbudował pałac i prawdopodobnie założył wokół niego ogród. Po upływie trzydziestu lat obiekt został sprzedany hrabiemu Leopoldowi Heinrichowi von Seherr-Thoss. Przez lata majątek przechodził na ręce spadkobierców Leopolda. W zachowanych dokumentach brakuje jednak zapisków na temat przypałacowego ogrodu. W latach 1857 – 1860 pałac został przebudowany przez ówczesnego właściciela Hermana von Seherr-Thoss. Zlecił on także twórcy berlińskich ogrodów Gustawowi Meyerowi budowę przypałacowego parku. Został on zaprojektowany, by cały ekosystem koncentrował się na wykorzystaniu rzeki Białki, której koryto zostało zupełnie przebudowane. Wykonawca wykorzystał również walony rosnącego w tym miejscu lasu zostawiając jego stary drzewostan. Efekt przerósł oczekiwania. Przypałacowy park zachował swój naturalny charakter, mimo, że został niemal całkowicie założony przez człowieka.

W okresie do 1945 r. park nieznacznie uzupełniano. W roku 1923 r. przy stawie południowym zbudowano siłownię. W trakcie prac porządkowych uformowano nowe wyspy na stawach.

Pod koniec drugiej wojny światowej wycofujący się Niemcy zbombardowali pałac. Przed długi czas postępowała degradacja kompleksu. Rozgrabiono resztę majątku ruchomego, który nie został zniszczony w czasie wojny. Park został rozkradziony z szlachetnych gatunków drzew i krzewów.

Ok. 10 ha południowej części parku w 1972 r. przekazano PPRN w Krapkowicach. Teren zmienił charakter na rekreacyjny z domkami kempingowymi i kąpieliskiem. W 1978 r. obiekt ten przeszedł w ręce PTTK.

W 2000 r. przedsiębiorca z Zabrze, Franciszek Jopek nabył pałac wraz z parkiem. Kompleks został odbudowany i wyremontowany. Właścicielowi bardzo zależało, aby obiekt odzyskał swój neogotycki charakter z XIX wieku. Ważnym etapem prac było wyregulowanie na nowo koryta Białki. Przewrócone drzewa i dziko rosnące samosiejki zniekształciły brzegi rzeki, w efekcie czego, Białka rozlała się tworząc mokradła i bagna. Park jest położony wzdłuż rzeki Białki na długości ok 1,5 km i szerokości ok. 300 m. Całość zajmuje powierzchnię ok. 59 ha. Od południa i południowego zachodu granicę parku wyznacza droga relacji Krapkowice – Prudnik. Od strony zachodniej linię graniczną z sąsiednimi polami uprawnymi i łąkami stanowi drzewostan. Od północy obrys parku wyznacza tzw. droga do młyna. Południowo – wschodnia granica to częściowo droga nyska, mur ogrodnictwa, następnie mur cmentarny i kościelny oraz droga relacji Krapkowice – Prudnik.

Rysunek 26 Widok pałacu i parku w Dobrej *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

W parku znajduje się również mauzoleum zbudowane w 1882 r. Grobowiec został usytuowany na sztucznie uformowanym wzniesieniu wśród sosen i świerków. Budynek został wzniesiony, podobnie jak pałac, w stylu neogotyckim. W 1945 r. żołnierze sowieccy zniszczyli mauzoleum, dopuszczając się także zbezczeszczenia zwłok. Od tego czasu obiekt podlegał degradacji. Po 2000 r. i zmianie właściciela, okna i drzwi grobowca zostały zamurowane.

Kolejnym ciekawym elementem kompleksu są dwie strażnice parkowe wzniesione w stylu neogotyckim. W jednej z nich mieściła się stróżówka, prawdopodobnie pracował tam dozorca.

Podczas inwentaryzacji drzewostanu w 1982 r. w parku gatunki drzew liściastych i iglastych: świerki, sosny, cypryśniki, modrzewie, choiny, żywotniki, cisy, jedlice, olsze, dęby, klony, graby, brzozy, robinie, lipy, jesiony, orzechy, orzeszniki, kasztanowce, czeremchy, wiązy, platany, buki, topole, wierzby, jarząby, magnolie oraz morwy. Ponadto liczne krzewy liściaste i pnącza: bluszcz, różaneczniki, głogi, bzy, śnieguliczki, perukowce, złotliny, trzmieliny, jaśminowce, leszczyny, ligustry, lilaki, wiązy, czeremchy, karagany, wierzby, porzeczki, derenie, tawuły, pęcherznice, sobarie, forsycje, jeżyny, kruszyny, winobluszcz.

Zniszczenia powstałe w wyniku bombardowania w 1945 r. były początkiem długiego okresu degradacji parku wraz z pałacem. Po niemal sześćdziesięciu latach doczekał się odbudowy, która trwała blisko dwadzieścia lat. Na podstawie przedwojennych fotografii oraz opowieści naocznego świadka – córki kucharki Seherr-Thossów, która jako dziecko często pomagała matce w pracy, odtwarzano elementy pałacu.

Położenie parku w naturalny sposób łączy go z sąsiednimi lasami i dalej borami niemodlińskimi. Tylko od strony północno – wschodniej graniczy z zabudowaniami wiejskimi. Po odrestaurowaniu stał się atrakcją wizualną w okolicy, niestety park nie jest dostępny dla spacerowiczów. Przy obiekcie organizowane są co roku plenery malarskie, na które zjeżdżają plastycy w całej Polsce.

PARK W KUJAWACH określany jest jako park pałacowy w stylu krajobrazowym. Niestety upływ czasu doprowadził do degradacji pałacu wraz z parkiem. Obiekt jest zaniedbany, obecnie stanowi własność prywatną.

Ze względu na brak jednoznacznych danych źródłowych, przypuszcza się, że park w Kujawach powstał przy barokowym pałacu przed połową XIX wieku. Można domniemywać, że początkowo miał on kształt prostokątny z osią symetrii stanowiącą pałac. Jak w innych miejscach na Śląsku zespół pałacowo – parkowy został przebudowany w II połowie XIX wieku. W 1863 roku rodzina Lindheim sprzedała majątek Hubertowi von Thiele – Winckler. Trzy lata później zakupił on również miejscowość Moszną z zamiarem urządzenia w niej głównej siedziby rodową. W dokumentach źródłowych znajdujemy informacje o 13 morgach przypałacowych ogrodów w Kujawach oraz o 18 ogrodnikach opiekujących się nimi. Analizując mapę źródłową, można wnioskować, że prace renowacyjne z II połowy XIX wieku zmieniły pierwotny charakter parku ogrodowego. Wytyczono nowe ścieżki, poszerzono drzewostan oraz zbudowano sadzawkę. W trakcie prac przy północnej granicy parku powstały zabudowania folwarczne obejmujące m.in. stajnię i wozownię oraz wyznaczono dojazd gospodarczy łączący je z częścią pałacową. W parku wydzielono także część ogrodową z domkiem dla ogrodnika, szklarniami oraz podziemną lodownią. Część zachodnią i północną kompleksu zajmowały stawy hodowlane. Po śmierci Huberta von Thiele – Winckler w 1893 roku, właścicielem majątku został najstarszy syn i spadkobierca – Franz. Po kilku latach, już w XX wieku, rozpoczął przebudowę odziedziczonego majątku w Kujawach. Pałac został znacznie rozbudowany i unowocześniony. Od południowej strony wschodniego skrzydła powstała palmiarnia. Na dziedzińcu wyznaczono kolisty podjazd prowadzący do nowej bramy wjazdowej od zachodu. Podczas tych prac, w parku nie dokonano znaczących zmian. W 1908 roku przy wschodniej granicy kompleksu wzniesiono budynki administracyjne. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej, wyłączono południowo – zachodnią część parku i w tym miejscu wzniesiono pomnik z nazwiskami mieszkańców Kujaw i okolic, którzy polegli na frontach. Po śmierci Franza, właścicielami majątku zostali kolejni jego spadkobiercy. Wiosną 1945 roku rodzina opuściła tereny i udała się w głąb Niemiec. Po drugiej wojnie światowej przeprowadzono wiele zmian w kompleksie. Zmieniono przebieg granic parku, zatarto ścieżki, zasypano sadzawkę. Usunięto w większości stary, pierwotny drzewostan. W budynku swoją siedzibę miała Państwowa Stadnina Koni w Mosznej, szkoła podstawowa i biblioteka. W 1975 roku obok palmiarni ustawiono maszt radiostacji oraz wybudowano garaże. W 1980 roku przeprowadzono remont wnętrza pałacowych, w 1988 roku renowacji poddano elewację pałacu. Podczas prac modernizacyjnych, zlikwidowano teren ogrodnictwa wraz z zabudowaniami.

Rysunek 27 Widok pałacu i parku w Kujawach *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

Cały kompleks pałacowo – parkowy zajmował prostokątny obszar o powierzchni 6,75 ha. Ze względu na funkcjonalność i przeznaczenie tereny te podzielono na cztery nierozzerwalne strefy.

Neobarokowy pałac wraz z parkiem obejmuje prostokątny obszar o powierzchni 2,3 ha. Usytuowany został na południowo – zachodnim terenie kompleksu. Przy pałacu mieści się dziedziniec z podjazdem i klombem oraz niewielki parking. Powierzchnię 30 m² zajmuje przeszklona palmiarnia. W obrębie części pałacowo-parkowej mieszczą się garaże (zbudowane w 1975 r.), pomnik ofiar I wojny światowej oraz ujęcie wody z hydrofornią wykonane po II wojnie światowej. W tym miejscu znajdowała się również kolistka sadzawka zlikwidowana po 1945 roku.

Teren zabudowy folwarcznej rozpostarty na prostokątnym obszarze 1,9 ha obejmował stajnię i wozownię, obory, spichlerze i składy, stodoły oraz magazyn paliw. Po 1945 roku zbudowano tam również magazyny, garaże, wagę towarową oraz wiatę na sprzęt rolniczy, a stajnia została zlikwidowana.

Teren zabudowy administracyjno – mieszkalnej folwarku stanowi obszar 1,35 ha i jest położony poza wschodnimi granicami parku. Obejmuje on budynek administracyjno – mieszkalny folwarku, dwa budynki mieszkalne dla pracowników folwarku wraz z ogrodami i podwórzami (całkowicie przebudowane po 1945 r.), komórki gospodarcze przy zabudowie mieszkalnej oraz budynek inwentarski (zbudowany ok. 1975 r.). W czasie powojennych przekształceń kompleksu, zasypano rów stanowiący granicę ogrodu warzywnego i w jego część włączono do terenów folwarcznych.

Teren ogrodnictwa majątku obejmował prostokątny obszar 1,2 ha. Znajdował się na nim domek ogrodnika, szklarnie oraz podziemna lodownia. Po 1945 roku całość została wyburzona. Staw hodowlany położony w północno-wschodniej części ogrodu został przekształcony w zbiornik przeciwpożarowy.

Według zachowanych dokumentów zespół pałacowo – parkowy nabrał swojego ostatecznego kształtu na przełomie XIX i XX wieku. Ze względu na brak zapisków, nie znamy pierwotnego założenia

przestrzennego kompleksu. Zmiany, którym poddano majątek po roku 1945, zupełnie zagubiły jego kompozycję przestrzenną. Według „Ewidencji Parku Pałacowego Kujawy k. Mosznej” autorstwa inż. Franciszka Czyżowskiego i Barbary Abramowicz przyczyn tego faktu można szukać w następujących działaniach:

- zmiana granic parku i jego powierzchni,
- całkowite zatarcie układu dróg parkowych,
- budowa na polanie przed pałacem dwóch boksów garażowych,
- budowa w części północno – wschodniej park ujęcia wody i hydrofornii,
- zasypianie owalnej sadzawki, leżącej przed ogrodową elewacją pałacu,
- znaczne zmiany w drzewostanie parkowym.

Obecnie budynek pałacu jest mocno zdegradowany. Upływ czasu, akty wandalizmu i brak prac renowacyjnych doprowadziły go w stan ruiny. Brakuje okien, w budynku występuje wilgoć, zagrzybienia.

Inwentaryzacja roślin żyjących na terenie parku klasyfikuje je trzy grupy: drzewa liściaste i iglaste, krzewy liściaste i iglaste oraz runo parkowe.

Ze względu na zły stan zachowania parku, nie jest znana ilość drzew rosnących na terenie kompleksu. Inwentaryzacja przeprowadzona w 1990 r. mówiła o 556 okazach reprezentujących gatunki: brzozy, buki, dęby, graby, jabłonie, jarząby, jesiony, jodły, kasztanowce, klony, lipy, orzechy, robinie, świerki, topole, wiązy, wierzby, żywotniki. Ponadto krzewy: bzy, bluszcze, tawuły, cisy, bniece, bluszczki, jasnoty, glistniki, koniczyna, mniszki, pokrzywy, przytulie, podagryczniki, rudbekie oraz żółtlice.

Centralne położenie kompleksu pałacowo – parkowego stanowiło dominantę architektoniczną dla całej wsi Kujawy. Niska wiejska zabudowa podkreślała wyjątkowość zabudowań majątku. Obecnie park wraz z pałacem wymagają zaawansowanych prac renowacyjnych, które przywrócą należną mu rolę w krajobrazie. Konieczna jest opieka konserwatorska w celu ochrony bezcennych walorów zabytkowych obiektu.

PARK W MOSZNEJ stanowi przypałacowy park krajobrazowy z XVIII w. ogród geometryczny, jednoosiowy oraz XIX/XX w. – park krajobrazowy. Założenie krajobrazowe o układzie swobodnym w którym wykorzystano oś kompozycyjną z XVIII w., biegnącą z południowego zachodu na północny wschód z centralnie usytuowanym pałacem oraz przylegające okoliczne lasy i pola. Park charakteryzuje się swobodnie rozmieszczonymi masywami drzewostanów powiązanych alejami i drogami z łąkami, polami i dwoma kompleksami leśnymi. Park posiada dwie bramy wjazdowe, usytuowane przy drodze wojewódzkiej nr 409. Na dawnej osi kompozycyjnej i jej przedłużeniu znajdują się aleja dębowa, aleja kasztanowców, dziedziniec z pałacem, taras i fontanna, aleja lipowa otoczona kanałem zakończona kolistym placem z cokołem po pomniku Thiele Wincklera, cmentarz rodzinny Thiele-Wicklerów na wzgórzu otoczonym drzewami. Park leży na terenie równinnym w dorzeczu lewobrzeżnych dopływów Odry – rzeki Biała i Osobłoga.

Rysunek 28 Widok pałacu i parku w Mosznej; źródło: fotografia Maria Wojtoń

Park i przylegające lasy oraz pola posiadają wspólny system rowów melioracyjnych, mających powiązania ze stawami parkowymi i kanałem wokół alei lipowej. Stan zdrowotny drzewostanu jest nierównomierny. Drzewostan składający się głównie z dębu szypułkowego, świerka pospolitego, lipy szerokolistnej, olszy czarnej. Zgodnie z krajobrazowymi założeniami z przełomu XIX i XX w. park o cechach naturalistycznych bliskich typowi „beautiful”. Oparty na kompozycjach swobodnych, krajobrazowych w których główne walory parku osadza się na dużych przestrzeniach trawników, z samotnikami, grupami drzew, klombami, smugami. Element wody stanowił w tym typie ogrodów element bardzo często stosowany, tu występuje jako ważna składowa układu, w postaci wody stojącej. Pomimo, iż nie zachowała się część stawów, łączące się z wprowadzonym drzewostanem stanowią o atrakcyjności miejsca. Roślinność tu spotykana to drzewa typowe dla siedliska ale również egzoty, np. sosna wejmutka i liczne zachowane krzewy rododendronów i azalii – typowe dla rozwiązań ogrodów z tej grupy. Ważne ciągi widokowe i duktów stanowią do dnia dzisiejszego o wyjątkowości obiektu. Łąki i pola otoczone alejami stanowią atrakcyjną kompozycję złożoną z sekwencji wnętrza.

Tabela 1 Podział obiektów wpisanych do rejestru zabytków ze względu na stan zachowania

Bardzo dobry stan zachowania:
<p>Dobra, kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela Kujawy, kościół parafialny pw. św. Trójcy oraz brama – dzwonnica przy kościele Pisarzowice, kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła Raławiczki, kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny oraz plebania Strzeleczy, kościół parafialny pw. św. Marcina Biskupa oraz plebania Moszna, zespół romantyczny pałacowo-parkowy: pałac, park, budynek stacji pomp Łowkowice, wiatrak</p>
Dobry stan zachowania (brak zagrożeń dla elementów konstrukcyjnych)
<p>Moszna, budynek mieszkalny, ul. Wiejska 22 Dobra, ruina pałacu (w odbudowie), oficyna, spichlerz; park pałacowy</p>
Obiekty zagrożone (nieużytkowane lub o znacznym stopniu zużycia substancji, wymagające kompleksowego remontu)
<p>Kujawy, park pałacowy Pisarzowice, pałac</p>
Zły stan zachowania
BRAK

5.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME

DOBRA

Na terenie Dobrej znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego:

- kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela wraz z cmentarzem i otoczeniem w granicy działek,
- ogrodzenie cmentarza z bramami,
- ruina pałacu przy ul. Lipowej,
- krajobrazowy park pałacowy,
- oficyna w zespole pałacowym przy ul. Lipowej.

Na terenie Dobrej znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela wraz z cmentarzem i otoczeniem w granicy działek,
- kaplica cmentarna przy kościele,
- ogrodzenie cmentarza z bramami,

- ruina pałacu przy ul. Lipowej,
- krajobrazowy park pałacowy,
- brama parkowa (I) w zespole pałacowym przy ul. Lipowej,
- brama parkowa (II) w zespole pałacowym przy ul. Prudnickiej,
- brama parkowa (III) w zespole pałacowym, z bud. bramnymi przy ul. Prudnickiej,
- oficyna w zespole pałacowym przy ul. Lipowej,
- mauzoleum rodziny Seherr-Thoss na terenie parku,
- budynek ogrodnictwa, stodoła, spichlerz, stajnia, ujeżdżalnia, budynek siłowni w zespole pałacowym przy ul. Lipowej,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Lipowej, Prudnickiej, Szkolnej,
- sklep oraz mieszkanie (dawn. zajazd) przy ul. Prudnickiej,
- kapliczka, dom, stodoła w zespole młyńskim przy ul. Prudnickiej,
- sklep i mieszkania przy ul. Szkolnej,
- szkoła, ob. bud. mieszkalny przy ul. Szkolnej,
- przedszkole (dawn. klasztor) przy ul. Szkolnej,
- dom ogrodnika w zespole pałacowym przy ul. Szkolnej.

NOWY BUD

Na terenie Nowego Budu nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Na terenie Nowego Budu znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to domy.

DZIEDZICE

Na terenie Dziedzic nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Na terenie Dziedzic znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kapliczka-dzwonnica przy ul. Głównej,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Głównej, Granicznej, Polnej, Szkolnej,
- gospoda, ob. Dom przy ul. Głównej,
- spichlerz w zagrodzie przy ul. Głównej,
- dom - ul. Polna 5,
- dom - ul. Szkolna 3,
- szkoła, ob. przedszkole przy ul. Szkolnej.

KOMORNIKI

Na terenie Komornik nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Na terenie Komornik znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- układ ruralistyczny wsi,
- kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP,
- mur oporowy wokół kościoła parafialnego,
- plebania przy ul. Kościelnej,
- kaplica cmentarna,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Kościelnej, Prudnickiej,, Sadowej, Nowy Młyn
- kapliczki przy ul. Kościelnej, Prudnickiej,

- młyn i dom, obora, dom, stodoła, wozownia w zespole młyńskim przy ul. Prudnickiej,
- sklep i mieszkanie (dawn. gospoda) przy ul. Prudnickiej,
- piekarnia przy gospodzie przy ul. Prudnickiej,
- młyn wodny w zagrodzie przy ul. Nowy Młyn.

KUJAWY

Na terenie Kujaw znajdują się trzy zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kościół parafialny pw. Św. Trójcy,
- brama – dzwonnica przy ul. Prudnickiej,
- park w zespole pałacowo-folwarcznym.

Na terenie Kujaw znajdują się zabytki nieruchome ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kościół parafialny pw. Św. Trójcy,
- brama – dzwonnica przy ul. Prudnickiej,
- mur wokół kościoła, z bramką przy ul. Prudnickiej,
- plebania, spichlerz obok plebani ob. kaplica przy ul. Prudnickiej,
- kapliczka przy kościele,
- kapliczka w polu, przy drodze do Raławiczek,
- kaplica w polu, przy drodze do Strzeleczek,
- kapliczka obok domu przy ul. Prudnickiej,
- cmentarz,
- kaplica cmentarna,
- park w zespole pałacowo-folwarcznym,
- pałac,
- brama wjazdowa przy pałacu, ul. Prudnicka,
- stajnia I, obora, stajnia II, spichlerz, magazyn (dawniej stajnie) w zespole folwarcznym
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Głogowskiej, Kąpielowej, Opolskiej, Prudnickiej, Kolejowej,
- dom w zespole pałacowym przy ul. Opolskiej,
- gospoda, ob. budynek mieszkalno-usługowy przy ul. Prudnickiej,
- sala przy gospodzie, ob. Dom Kultury przy ul. Prudnickiej,
- dom mieszkalny (dawn. rzeźnia) przy ul. Prudnickiej,
- przedszkole (dawn. klasztor) przy ul. Klasztornej.

ŁOWKOWICE

Na terenie Łowkowic znajduje się jeden zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego – wiatrak przy ul. Wiatrakowej nr 14.

Na terenie Łowkowic znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- wiatrak przy ul. Wiatrakowej,
- kapliczki przy ul. Wiejskiej i Wiatrakowej,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Krapkowickiej, Prudnickiej, Wiejskiej.

MOSZNA

Na terenie Mosznej znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- pałac,
- pałacowy park krajobrazowy,
- stacja pomp w zespole pałacowym,
- dom w zespole pałacowym.

Na terenie Mosznej znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- pałac,
- pałacowy park krajobrazowy,
- aleja dębów czerwonych, aleja lipowa, aleja kasztanowców w zespole pałacowym,
- brama z gladiatorami, brama z lwami w zespole pałacowym,
- oficyna, stajnia i mieszkania pracownicze, ujeżdżalnia, stajnia I i stajnia II, stajnie (kuchnie?) ob. mieszkania, stara siłownia, ob. mieszkania, pralnia, ob. mieszkania, stolarnia, siłownia, ob. hotel, wozownia, ob. stajnie w zespole pałacowym,
- kotłownia przy szklarni, stacja pomp, dom w zespole pałacowym,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Leśnej, Wiejskiej, Urszulanowice,
- kuźnia, ob. magazyn przy ul. Leśnej,
- dom strażnika leśnego przy ul. Powstańców Śląskich,
- dom, mur ogrodzeniowy, mur z bramą, obory, stodoła w zespole folwarcznym przy ul. Prudnickiej,
- magazyn (dawn. elektrownia) przy ul. Prudnickiej,
- zajazd, ob. mieszkaniom chlew przy zajezdzie przy ul. Zamkowej,
- leśniczówka - Urszulanowice,
- silos na paszę - Urszulanowice,
- leśniczówka i chlew - Urszulanowice,
- kolejowy przepust ceglany.

PISARZOWICE

Na terenie Pisarzowic znajdują się dwa zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła,
- pałac.

Na terenie Pisarzowic znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła,
- kapliczka przy drodze do Strzeleczy,
- plebania oraz zabudowania gospodarcze,
- pałac,
- mur i brama, czworaki, obora, stodoła, spichlerz, wozownia w zespole folwarcznym przy pałacu,
- dom mieszkalny z piekarnią, spichlerz w zespole młyńskim,
- bar (dawn. gospoda),

- domy,
- przedszkole i mieszkanie (dawn. szkoła).

BUŁAWA

Na terenie Buławy nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Na terenie Buławy znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to domy, obora w zespole folwarcznym - dz. nr 19/5 gm. Głogówek, pow. prudnicki oraz stajnia, spichlerz i mieszkanie w zespole folwarcznym - dz. nr 19/4 i 19/5 gm. Głogówek, pow. prudnicki.

RACŁAWICZKI

Na terenie Racławiczek znajdują się dwa zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kościół parafialny pw. Św. Marii Magdaleny,
- mogiła zbiorowa powstańców śląskich na cmentarzu przykościelnym,
- plebania.

Na terenie Racławiczek znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- układ ruralistyczny wsi,
- kościół parafialny pw. Św. Marii Magdaleny,
- cmentarz,
- mogiła zbiorowa powstańców śląskich na cmentarzu przykościelnym,
- plebania z budynkiem gospodarczym,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Bocznej, Granicznej, Leśnej, Lompy, Opolskiej, Plebiscytowej, Powstańców Śląskich oraz Szkolnej.

SMOLARNIA

Na terenie Smolarni nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Na terenie Smolarni znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kapliczka – dzwonnica przy ul. Opolskiej,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Opolskiej, Pachów.

SERWITUT

Na terenie Serwitutu nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Na terenie Serwitutu znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to leśniczówka oraz zabudowania gospodarcze przy leśniczówce oraz domy.

STRZELECZKI

Na terenie Strzeleczy znajduje się pięć zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego:

- kościół parafialny pw. Św. Marcina,
- plebania przy ul. Kościelnej,
- trzy mogiły zbiorowe żołnierzy z II wojny światowej na cmentarzu parafialnym.

Na terenie Strzeleczy znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kościół parafialny pw. Św. Marcina,
- plebania przy ul. Kościelnej,
- cmentarz,
- trzy mogiły zbiorowe żołnierzy z II wojny światowej na cmentarzu parafialnym,
- bud. gospodarczy, ob. dom parafialny przy plebani,
- kościół cmentarny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego,
- kapliczka w polu, przy drodze do Kujaw,
- kapliczka przy szosie do Dobrej
- kapliczki przy ul. Prudnickiej, Sobieskiego, przy polnej drodze do Pisarzowic,
- stacja kolejowa przy ul. Dworcowej,
- dom, obecnie przedszkole przy ul. Dworcowej,
- dom nauczyciela, ob. dom przy ul. Dworcowej,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Dworcowej, Leśnej, Łąkowej, Mickiewicza, Młyńskiej, Niemodlińskiej, Ogrodowej, Opolskiej, Polnej, Prudnickiej, Rynek, Sienkiewicza, Słowackiego, Wodnej,
- młyn, spichlerz w zespole młyńskim przy ul. Młyńskiej,
- Urząd Gminy (dawn. dom) przy ul. Rynek,
- Dom Kultury (dawn. gospoda) przy ul. Rynek,
- bank i mieszkania (dawn. dom) przy ul. Rynek,
- bank i mieszkania (dawn. dom) przy ul. Rynek,
- restauracja (dawn. gospoda) przy ul. Rynek,
- szkoła przy ul. Sienkiewicza,
- sklep-magazyn przy ul. Sienkiewicza,
- ruina wiatraka przy ul. Sobieskiego.

ŚCIGÓW

Na terenie Ścigowa nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Na terenie Ścigowa znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kapliczki przy ul. Opolskiej,
- gospoda, ob. bar i mieszkania przy ul. Opolskiej,
- szkoła przy ul. Opolskiej,
- domy (oraz budynki gospodarcze) przy ul. Wiejskiej, Kopalina,
- leśniczówka, chlew, stodoła, spichlerz przy ul. Kopalina.

WAWRZYŃCOWICE

Na terenie Wawrzyńcowic nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Na terenie Wawrzyńcowic znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to domy, wycug, gospoda. budynki gospodarcze w zespole folwarcznym.

ZIELINA

Na terenie Zieliny nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Na terenie Zieliny znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kapliczka z dzwonnica przy ul. Lipowej,
- domy przy ul. Leśnej, Lipowej, Prudnickiej, Wygonowej,
- ośrodek zdrowia (dawn. szkoła) przy ul. Prudnickiej,
- szkoła (dawn. dom) przy ul. Prudnickiej.

5.2.4. ZABYTKI RUCHOME

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.). Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku lub z obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru zabytków nieruchomych nie wpisuje się obiektów znajdujących się w inwentarzu muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Gmina Strzeleczy wyróżnia się na tle regionu bogatym i ciekawym zasobem zabytków ruchomych objętych ochroną prawną. Prezentują one różnorodne grupy zabytków, zarówno sakralnych jak i świeckich: są to elementy wyposażenia wnętrz kościołów, w tym grupa instrumentów organowych, wolnostojące rzeźby oraz wyjątkowe w skali województwa dawne wyposażenie stadniny koni w Mosznej. Zestawienie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków zostało przedstawione w aneksie nr 13.3.

5.2.4.1. WYPOSAŻENIA WNĘTRZ KOŚCIOŁÓW

1) KUJAWY – WYPOSAŻENIE KOŚCIOŁA PW. TRÓJCY ŚWIĘTEJ

Wyposażenie i wystrój kościoła należy do najcenniejszych w regionie. Późnorennesansowa (z 1595 roku) dekoracja malarska sklepienia i ścian prezbiterium odnaleziona została podczas rozbudowy kościoła w 1938 r. Malowidła powstały w czasie gdy kościół należał do protestantów. Tematem przewodnim fresków są *Arma Christi*, oplecione ornamentem okuciowo-roślinnym. Uzupełnieniem tego motywu są tablice kartuszowe z wypisanym Składem Apostolskim. Malowidła w Kujawach ze względu na czas powstania, wysoki poziom artystyczny oraz rzadko spotykany temat

należą do wybitnych dzieł śląskiego malarstwa i sztuki protestanckiej. Późnorenesansowa ambona powstała w k. XVI w. (ok. 1620?) i zdobiona jest płaskorzeźbionymi scenami z życia Chrystusa i Marii. Czasza ambony dekorowana jest nowotestamentowymi scenami i figurami czterech Ewangelistów.

Na zabytkowe wyposażenie kościoła składa się późnobarokowy ołtarz główny z 2 poł. XVIII w. z obrazem Franza Antona Sebastiniego w retabulum, renesansowe żelazne, kute drzwi do zakrystii z 2 poł. XVI w., dwa neoklasycystyczne epitafia z 2 poł. XIX w. oraz zespół paramentów liturgicznych. Pochodzące z 1776 r. malowidło Sebastiniego zostało umieszczone na Szlaku Malarstwa Barokowego im. F. A. Sebastiniego na Śląsku („Śląski Tiepolo”). Na chórze znajduje się instrument organowy wraz z prospektem – Ks.B.t.IV-317/15 z 30.03.2015. Organy z 1937 r. powstały w warsztacie firmy organmistrzowskiej „Rieger” z Krnova, a drewniany prospekt w warsztacie czeskim, w 1 poł. XX w. Bliższy naszym czasom, ale ważny dla historii parafii i kościoła jest pozostały wystrój kościoła – jednorodny stylistycznie powstały w latach 1953-1954 (ołtarze boczne, wystrój kaplic) autorstwa śląskiego malarza i konserwatora zabytków Josefa Mitschke (1886-1968), i uzupełniony przez kontynuującego tradycje artystyczne jego syna Georga (ur. 1930 r.).

2) PISARZOWICE – WYPOSAŻENIE KOŚCIOŁA PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA

Na zabytkowe wyposażenie kościoła składa się gotycko-renesansowy krucyfiks, paramenty liturgiczne oraz późnorenesansowa (z k. XVI w.) płyta nagrobna Bogusława Lasoty Steblowskiego, starosty opolskiego, z płaskorzeźbionym wizerunkiem leżącego rycerza. Płyta została oddzielona od tumbowego pomnika nagrobnego i wmurowana w ścianę kaplicy bocznej.

Na chórze znajduje się neogotycki prospekt wraz z instrumentem organowym z 1903 r. – Ks.B.t.III-252/12 z 09.03.2012. Organy powstały w organmistrzowskiej firmie „Rieger” z Krnova. Drewniany prospekt powstał na pocz. XX wieku. W najbliższym czasie planowane jest przeprowadzenie renowacji instrumentu. W kościele zachowały się witraże wykonane w 1896 r. we wrocławskim warsztacie Adalberta Rednera.

3) RACŁAWICZKI – WYPOSAŻENIE KOŚCIOŁA PW. ŚW. MARIII MAGDALENY

Na wyposażenie kościoła składa się jednolity stylistycznie zespół sprzętów kościelnych z pocz. XIX w. o charakterze neobarokowym. Został on zamówiony do wybudowanego w latach 1802-1805 nowego kościoła. Obok trzech ołtarzy (głównego z rzeźbiarską sceną „Ukrzyżowania z Marią Magdaleną” i dwóch bocznych), rzeźb, krucyfiksów, obrazów i późniejszej Drogi Krzyżowej, w świątyni znajdują się organy znanej firmy „Schlag u. Sohne Schweidnitz” oraz popularne w sztuce barokowej zestawienie kompozycyjne (występujące również w Strzeleczykach) ambony i odpowiadającej jej po drugiej stronie nadbudowy chrzcielnicy.

4) STRZELECZYKI – WYPOSAŻENIE KOŚCIOŁA PW. ŚW. MARCINA

Wyposażenie kościoła to późnobarokowy, jednolity stylistycznie i związany z architekturą zespół sprzętów kościelnych, o wysokiej w skali regionu klasie artystycznej. Powstał w czasie gruntownej przebudowy kościoła w 2 poł. XVIII wieku. Składają się na nie trzy ołtarze (główny pw. św. Marcina oraz dwa analogiczne boczne), chrzcielnica, obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem oraz paramenty liturgiczne.

Podobnie jak w kościele w Racławiczykach, spotykamy tu kompozycję złożoną z ambony (z przedstawieniem Dekalogu i puttami) i umieszczoną naprzeciw niej nadbudowy chrzcielnicy (połączona scena grzechu pierwotnego i wygnania z Raju). Wraz z malowidłami powyżej, przedstawiającymi chrzest Jezusa w Jordanie oraz stojącą obok chrzcielnicą tworzą program ikonograficzny związany z chrztem. W kościele znajdują się dwa witraże neobarokowe z 2 poł. XIX w.:

„Hołd pasterzy” oraz „Opłakiwanie” oraz instrument organowy wykonany przez firmę organmistrzowską Johanna M.V. Haasa z Głubczyc.

5) KOMORNIKI – INSTRUMENT ORGANOWY Z PROSPEKTEM W KOŚCIELE PW. NAWIEDZENIA NMP

Na chórze w kościele znajduje się instrument organowy z 1888 r. wraz z neogotyckim, architektonicznym prospektem z 2 poł. XIX w. Organy zostały wykonane przez firmę organmistrzowską Johanna M.V. Haasa z Głubczyc. W ostatnich latach trwała kompleksowa renowacja instrumentu, przy wsparciu finansowym samorządu Gminy, Powiatu oraz Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Odnowione organy poświęcono 6 stycznia 2018 r., pierwszy koncert odbył się 14 stycznia.

Pozostałymi elementami wyposażenia kościoła są obrazy stacji drogi krzyżowej, trzy ołtarze neogotyckie oraz zespół sprzętów kościelnych wykonanych przez znanego opolskiego rzeźbiarza, ucznia Ksawerego Dunikowskiego, Mariana Nowaka (1921-2000), który stanowi wyjątkowy fragment jego twórczości. Wyposażenie wykonane z metalu (w tym z kutego żelaza) powstało na przełomie lat 70 i 80 w. podczas prac remontowych obejmujących całą świątynię. Pokrywa chrzcielnicy z figurą Chrystusa Zmartwychwstałego Zaplecze sedilii w prezbiterium

5.2.4.2. RZEŻBY WOLNOSTOJĄCE (SAKRALNE)

1) STRZELCZKI – KAMIENNA RZEŻBA ŚW. JANA NEPOMUCENA, NA RYNKU W STRZELCZKACH

Kamienna rzeźba św. Jana Nepomucyna na Rynku w Strzeleczkach - późnobarokowa z k. XVIII w. na postumencie z 1920 r., odrestaurowana w 2012 r. Typowe dla sztuki baroku ikonograficzne przedstawienia Świętego, prezentujące jednocześnie dobry warsztat artystyczny.

Rysunek 29 Rzeźba św. Jana Nepomucena w Strzeleczkach na Rynku; *źródło: fotografia Krzysztof Bucher*

2) STRZELCZKI – KAMIENNA RZEŻBA ŚW. JANA NEPOMUCENA PRZY UL. OPOLSKIEJ

Kamienna rzeźba św. Jana Nepomucyna przy ul. Opolskiej w Strzeleczkach - barokowa, z 2 ćw. XVIII w., pochodząca z jednego ze śląskich warsztatów kamieniarskich, odrestaurowana w 2013 r. Typowe dla sztuki baroku ikonograficzne przedstawienia Świętego, prezentujące jednocześnie dobry warsztat artystyczny.

Rysunek 30 Rzeźba św. Jana Nepomucena w Strzeleczkach przy ul. Opolskiej; *źródło: fotografia Ewelina Bartela*

3) ŚCIGÓW – RZEŻBA ŚW. JANA NEPOMUCENA W KAPLICZCE PRZY UL. OPOLSKIEJ 36

Rzeźba św. Jana Nepomucyna przy ul. Opolskiej w Ścigowie - barokowa z k. XVIII w. Rzeźba mocno przemalowana, posiada cechy sztuki ludowej.

4) DOBRA – KAMIENNA PŁYTA NAGROBNA KASPRA ROHOWSKIEGO

Renesansowa płyta z ok. 1611 r., ufundowana przez samego Rohowskiego – właściciela Dobrej i Kórnic, wmurowana w zewnętrzną ścianę kościoła pw. św. Jan Chrzciciela w Dobrej. Zmarłego przedstawiono jako rycerza stojącego w całej postaci. Płytę cechują stosunkowo dobry poziom warsztatu kamieniarskiego, czego dowodem są precyzyjnie oddane szczegóły fizjonomii zmarłego, częściowo już zatarte z uwagą upływ czasu. W 2019 r. zakończyła się renowacja elewacji zewnętrznej kościoła, w tym również płyty nagrobnej. Prace konserwatorskie zostały dofinansowane ze środków

Pełnomocnika Rządu Republiki Federalnej Niemiec ds. Kultury i Mediów przy wsparciu gminy partnerskiej Bitburger Land.

5.2.4.3. ZESPOŁY RZEźB (ŚWIECKIE)

1) MOSZNA – NEOKLASYCZNA GRUPA RZEźBIARSKA „DIABEŁ (SATYR) Z NIMFAMI” NA TERENIE ZAŁOŻENIA PAŁACOWO-PARKOWEGO W MOSZNEJ

Rzeźby zostały objęte ochroną konserwatorską z uwagi na wartości historyczne i artystyczne dzieła.

Rysunek 31 Grupa rzeźbiarska przed pałacem w Mosznej, źródło: fotografia Krzysztof Bucher

2) MOSZNA – TZW. „BRAMA Z GLADIATORAMI” – BRAMA WJAZDOWA OD STRONY ZACHODNIEJ Z ZESPOŁU PAŁACOWO-PARKOWEGO

Twórcą rzeźb gladiatorów, podobnie jak rzeźb lwów tworzących drugą bramę wjazdową do parku, był Fritz Heinemann, berliński rzeźbiarz działający na przełomie XIX i XX w. Odlane w brązie rzeźby gladiatorów stoją na filarach murowanych z surowych ciosów wapiennych. Obie bramy w Mosznej powstały na przełomie XIX i XX w. w stylu neoklasycystycznym. „Brama z gladiatorami” została poddana kompleksowym pracom konserwatorskim w 2011 r.

Rysunek 32 Brama z gladiatorami – park w Mosznej; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

3) MOSZNA, TZW. „BRAMA Z LWAMI” – BRAMA WJAZDOWA OD STRONY WSCHODNIEJ Z ZESPOŁU PAŁACOWO-PARKOWEGO

Twórcą rzeźb lwów, podobnie jak rzeźb gladiatorów tworzących drugą bramę wjazdową do parku, był berliński rzeźbiarz Fritz Heinemann. Odlane w brązie rzeźby lwów stoją na filarach murowanych z surowych ciosów wapiennych. Pomiędzy filarami ażurowa, metalowa, dwuskrzydłowa brama dekorowana motywami plecionki.

Rysunek 33 Brama z lwami – park w Mosznej; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

4) MOSZNA – ZESPÓŁ ŻARDINIER-DONIC ZNAJDUJĄCYCH SIĘ NA TERENIE ZAŁOŻENIA PAŁACOWO-PARKOWEGO W MOSZNEJ

Dekoracja donic nawiązuje do sztuki antycznej z wykorzystaniem motywów girland, masek zwierząt i ludzi, motywów zoomorficznych i roślinnych. Wszystkie obiekty wymagają podjęcia prac konserwatorskich z uwagi na ich zły stan techniczny. Obiekty z obawy ich dalszej destrukcji zostały przeniesione z dziedzińca wschodniego (przy wejściu na teren parku) do oranżerii. Dawniej

rozstawione były wokół pałacu na otaczających go dziedzińcach. Ten rzadko spotykany w Polsce zespół płaskorzeźbionych żardinier został wykonany najprawdopodobniej w XIX w. (być może najstarsze sięgają wieku XVIII).

Rysunek 34 Zespół żardinier-donic; źródło: fotografia Krzysztof Bucher

5.2.4.4. WYPOSAŻENIE STADNINY KONI W MOSZNEJ

Na zabytkowe wyposażenie stadniny koni w Mosznej składa się zespół pojazdów konnych – bryczek wykonanych na terenie Polski w latach międzywojennych XX w. oraz jednego powozu produkcji francuskiej. Bryczki posiadały rozmaite przeznaczenia: od gospodarczych, przez spacerowe i wyjazdowe, kończąc na myśliwskich. Najstarszymi egzemplarzami w kolekcji jest francuski powóz typu Victoria z 1 ćw. XX w. oraz sanie myśliwskie z pocz. XX w.

5.2.5. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Na terenie gminy Strzeleczy zlokalizowanych jest 120 stanowisk archeologicznych (w tym 20 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego) usytuowanych w poszczególnych miejscowościach:

- Dobra – 7 stanowisk,
- Dziedzice – 6 stanowisk,
- Komorniki – 9 stanowisk,
- Kujawy – 21 stanowisk,
- Łowkowice – 18 stanowisk,
- Moszna – 9 stanowisk,
- Pisarzowice – 8 stanowisk,
- Raclawiczki – 7 stanowisk,
- Smolarnia – 1 stanowisko,
- Strzeleczy – 14 stanowisk,
- Ścigów – 15 stanowisk,
- Wawrzyńcowice – 5 stanowisk.

Część z nich określa się jako stanowiska archiwalne, jednak zostały one wskazane na mapach ewidencyjnych w celu zwrócenia uwagi na wyjątkowość tych miejsc oraz konieczności obserwacji terenów wokół tego obszaru.

Teren gminy Strzeleczy został w całości przebadany w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). W archiwum zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu przechowywane są wyniki badań AZP z terenu gminy Strzeleczy w postaci kart ewidencji stanowisk archeologicznych.

Program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP) realizowany jest od lat końca 70. XX w celu rozpoznania metodą badań powierzchniowych oraz za pomocą kwerend źródłowych stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz stworzenia bazy informacji o rozpoznanych stanowiskach archeologicznych.

Wyniki całościowo zrealizowanych badań stanowią podstawową bazę informacji o zasobach archeologicznych gminy Strzeleczy, a więc liczbie, funkcji, wielkości oraz chronologii stanowisk archeologicznych i jest podstawą dla dalszych etapów badań – prac wykopaliskowych.

Wyniki badań AZP są podstawowym źródłem dla WUOZ w precyzowaniu wytycznych dla władz gminnych w zakresie ustalania stref ochrony konserwatorskich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Ponadto są wyjściową dla wnioskowania o przeprowadzenie badań ratowniczych oraz nadzoru konserwatorskiego w przypadku planowanej inwestycji.

W myśl przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochroną konserwatorską objęte są wszystkie stanowiska archeologiczne zlokalizowane na obszarze gminy Strzeleczy, tj. zarówno stanowiska rejestrowe jak i ewidencyjne.

5.2.6. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego została uchwalona przez UNESCO w 2003 r. Nakłada ona na Państwa – Strony obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa zgodnie z zaleceniami i standardami Konwencji. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego; sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne, praktyki społeczno-kulturowe: zwyczaje, obrzędy w tym m.in. rodzinne, sposoby świętowania, wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym i rękodziełem, oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Niematerialnym dziedzictwem kulturowym zajmuje się Narodowy Instytut Dziedzictwa. Na specjalnie przygotowanej stronie internetowej (niematerialne.nid.pl) odnaleźć można informacje nt. dziedzictwa niematerialnego, trybu zgłaszania wniosków oraz krajową listę, a także zapoznać się z zagrożeniami i metodami przeciwdziałania zanikaniu tych elementów dziedzictwa.

Na terenie gminy Strzeleczy działają twórcy ludowi, zespoły regionalne, działają Stowarzyszenia Rozwoju Wsi.

5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

5.3.1. ZABYTKI WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa jest prowadzony przez wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Rejestr prowadzony jest w formie odrębnych ksiąg dla zabytków nieruchomości, ruchomych i archeologicznych. Wpis do rejestru zabytku nieruchomego może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ust. 1). Wpisu dokonuje wojewódzki konserwator zabytków wydając decyzję administracyjną. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9 ust. 2). W załączniku stanowiącym aneks nr 1 „Wykaz obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków” w formie tabeli przedstawiono zestawienie ww. zabytków. Na obszarze gminy Strzeleczy zlokalizowane są 22 obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego o różnej funkcji. Obejmują one m.in.:

- kościoły,
- mogiły,
- parki,
- pałace,
- domy,
- wiatrak.

5.3.2. POMNIKI HISTORII

Zgodnie z art. 7 pkt 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) jedną z form ochrony zabytków jest uznanie za pomnik historii, której dokonuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w drodze rozporządzenia, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Objęcie tą formą ochrony może dotyczyć zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury.

Na obszarze gminy Strzeleczy nie utworzono do tej pory żadnego pomnika historii.

5.3.3. PARKI KULTUROWE

Park kulturowy, jako jedna z form ochrony zabytków (art. 7 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), może zostać utworzony na podstawie uchwały rady gminy. Uchwała rady gminy o utworzeniu parku kulturowego musi być poprzedzona zasięgnięciem opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Park kulturowy tworzy się w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Procedurę utworzenia parku kulturowego określają przepisy art. 16 ustawy z dnia o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego są natomiast wskazane w art. 17 ww. ustawy. Na obszarze gminy Strzeleczy nie utworzono do tej pory żadnego parku kulturowego.

5.3.4. USTALENIA OCHRONY W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Zgodnie z art. 7 pkt 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) kolejną z form ochrony zabytków są ustalenia ochrony w:

- miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego,
- decyzji o warunkach zabudowy,
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przy sporządzaniu planów miejscowych oraz studiów należy w szczególności:

- uwzględnienie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniającego opiekę nad zabytkami;
- uwzględnić ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- uwzględnić ochronę innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- uwzględnić ochronę parków kulturowych;
- w zależności od potrzeb ustalić strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których wprowadza się ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami na poziomie gminy odnosi się do uwzględniania tego zagadnienia przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy określa się rozwiązania niezbędne do ochrony zabytków oraz przywracania ich do jak najlepszego stanu. W zależności od potrzeb możliwe jest ustalenie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących obszary, gdzie mogą obowiązywać określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, które mają na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. W planach miejscowych ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami, a w szczególności ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. Ww. dokumenty powinny uwzględniać krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz gminny program opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 11 i 17 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130) burmistrz zawiadamia o przystąpieniu do sporządzenia studium i planów miejscowych ustawowo określone instytucje i organy, informując o możliwości składania wniosków – wśród nich wojewódzki konserwator zabytków, który po otrzymaniu zawiadomienia o podjęciu uchwały intencyjnej składa

wnioski konserwatorskie, a w późniejszym etapie uzgadnia projekt planu, zaś projekt studium opinii na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dla inwestycji planowanych na obszarze, dla którego gmina nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, burmistrz wydaje decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzje o warunkach zabudowy. Zgodnie z art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym burmistrz wydaje ww. decyzje po uprzednim ich uzgodnieniu z ustawowo określonymi instytucjami i organami, wśród nich wojewódzki konserwator zabytków, który uzgadnia projekty decyzji w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

5.4. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Ewidencja zabytków nie jest formą ochrony zabytków, stanowi natomiast zbiór wszystkich obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych. Jest ona podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Gminna ewidencja zabytków prowadzona jest przez Burmistrza Strzeleczy w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy na podstawie *Zarządzenia nr 129/22 Wójta Gminy Strzeleczy z dnia 1 grudnia 2022 r. w sprawie aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Strzeleczy przyjętej Zarządzeniem nr 370/17 z dnia 14 grudnia 2017 r.* W skład gminnej ewidencji zabytków wchodzi:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Dlatego obiekty te ujęte zostają w programach opieki oraz wskazane są do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Na terenie gminy w ewidencji ujętych jest 511 obiektów nieruchomości (aneks nr 2 – *Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków*) oraz 120 stanowisk archeologicznych (aneks nr 5 – *Wykaz obiektów archeologicznych*). Dane te wymagają stałego monitoringu, jest on realizowany w gminie Strzeleczy poprzez kontrolę i uzupełnianie ewidencji.

5.5. ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Wśród obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy Strzeleczy szczególną uwagę przykuwa:

- zespół pałacowo-parkowy w Mosznej,
- pałac z zespołem gospodarczym w Dobrej,
- park w Dobrej,
- kościoły w Dobrej, Kujawach, Pisarzowicach, Raclawiczkach oraz Strzeleczykach,
- wiatrak w Łowkowicach.

Rysunek 35 Widok na zespół pałacowo-parkowy w Mosznej; *źródło: fotografia Maria Wojtoń*

Zabytkami o bardzo wysokim znaczeniu dla gminy jest ponadto zachowany układ ruralistyczny wsi Strzeleczki oraz tworzące go obiekty zabytkowe (budynki mieszkalne i gospodarcze oraz kościół parafialny), ponadto pałac w Pisarzowicach.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy

Diagnoza oraz ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Strzeleczki została wykonana na podstawie:

- analizy kart zabytków oraz inwentaryzacji terenowej obiektów zabytkowych,
- analizy dokumentów strategicznych Gminy,
- publikacji książkowych i wydań broszurowych dotyczących gminy i regionu,
- informacji o inwestycjach zrealizowanych na terenie gminy oraz projektów do realizacji w najbliższych latach.

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej wysunięto wnioski:

- znaczna część zabytków wpisanych do rejestru zabytków nie budzi zastrzeżeń,
- stan części wiejskich parków zabytkowych na terenie Gminy jest zły i wymaga zabiegów pielęgnacyjnych oraz przywrócenia pierwotnej funkcji poprzez ich zagospodarowanie w urządzenia rekreacyjne (alejki, mała architektura itp.),

- prace modernizacyjne obiektów prowadzone na terenie Strzeleczyki (szczególnie ocieplenie obiektów oraz wymiana pokrycia dachowego) skutkuje w wielu wypadkach zatraceniem szczególnych walorów budynków.

Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego została przedstawiona poniżej.

Tabela 2 Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego gminy Paczków

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – zespół pałacowo-parkowy w Mosznej: marka turystyczna województwa opolskiego (Moszna Zamek Sp. z o.o.), – zespoły pałacowo-parkowe (Dobra, Kujawy), – dobry stan techniczny obiektów wpisanych do rejestru zabytków, – dobrze rozwinięta sieć bibliotek, domów kultury, świetlic wiejskich, – gospodarność mieszkańców gminy – dbałość o porządek i estetykę posesji, – aktywność społeczna mieszkańców, – zasoby leśne Borów Niemodlińskich o walorach turystycznych, – wyznaczone atrakcyjne szlaki dla turystyki rowerowej, pieszej i konnej, – niski poziom zanieczyszczenia środowiska, – zachowane historyczne układy przestrzenne wsi oraz tradycyjny układ zagrody – głównie wsi Strzeleczyki, Komorniki, Kujawy i Raławiczki, – świadomość wśród mieszkańców dziedzictwo niematerialne tej części Śląska, – dobre warunki sprzyjające rozwojowi agroturystyki i ekoturystyki, – rozwinięta współpraca z gminami partnerskim z Niemiec i Czech. 	<ul style="list-style-type: none"> – znaczna utrata tkanki zabytkowej, – utrata wartości artystycznych i historycznych w wyniku modernizacji budynków, – brak nagród i wyróżnień w konkursie „Piękna Wieś Opolska”, – brak muzeów i izb tradycji, – mała ilość gospodarstw agroturystycznych, – niedostateczne zagospodarowanie miejscowości atrakcyjnych turystycznie, – nieczynna linia kolejowa Krapkowice-Prudnik (dla ruchu osobowego), – brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla całej gminy, – niewykorzystanie potencjału agroturystycznego gminy, – migracja młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem, – brak na terenie gminy zarejestrowanych społecznych opiekunów zabytków.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – zwiększająca się rola samorządu gminnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju miasta i wsi, – wzrost zainteresowania właścicieli obiektów zabytkowych pracami konserwatorskimi, – działania na rzecz uporządkowania przestrzeni publicznej miasta oraz wsi, – możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: samorządowe, państwowe, środka UE i innych, – rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, – promocja przykładów dobrych praktyk opieki nad zabytkami, 	<ul style="list-style-type: none"> – powszechny trend niewłaściwego stosowania nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych, co prowadzi do degradacji ich wartości zabytkowych, – niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska, – częściowy zanik tradycji, związane ze zmianami stylu życia, wpływający na zmiany otoczenia, w tym likwidacja tradycyjnej roślinności ogrodów i sadów, alei i zadrzewień wiejskich, – zanikanie tradycji związanych z tzw. dziedzictwem niematerialnym, – niewykorzystanie potencjału regionu, – brak dostatecznego oznakowania zabytków, – klęski żywiołowe,

<ul style="list-style-type: none">– dalszy rozwój partnerskiej współpracy międzynarodowej,– tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby,– przygotowane konkretne zadania związane z rewitalizacją obiektów i obszarów zabytkowych,– współpraca z mieszkańcami (konsultacje społeczne, konkursy) angażowanie społeczności lokalnej w działania,– rosnąca wiedza i świadomość władz lokalnych o wartości dziedzictwa kulturowego,– poprawa edukacji w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym,– potencjał dziedzictwa kulturowego jako czynnika stymulującego rozwój turystyczny– wzrost roli inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w ochronie zabytków,]– możliwość wykorzystania potencjału środowiskowego pod rozwój agroturystyki,– wykorzystanie nieformalnych kontaktów ludności miejscowej z zagranicą,– możliwość wykorzystania linii kolejowej dla celów upowszechniania turystyki,– wykorzystanie walorów krajobrazowo-przyrodniczych Borów Niemodlińskich,– turystyczne wykorzystane rękodzielnictwa artystycznego,– możliwość wykorzystania lokalnych rzek do wytwarzania energii odnawialnej oraz promocji turystyki kajakowej, <p>opracowanie „produktu turystycznego” gminy.</p>	<ul style="list-style-type: none">– szybka degradacja folwarków oraz zabytków techniki,– dalsza emigracja młodych, wykształconych osób z terenu gminy,– starzejące się społeczeństwo,– zmniejszenie środków finansowych dla samorządów,– postępująca modernizacja wsi, prowadzona bez poszanowania zabytkowej substancji,– negatywne nastawienie części właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków, postrzeganej jako źródło represji i ograniczeń.
--	--

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE - PRIORYTETY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU OPIEKI

Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczyki na lata 2025-2028 będzie odbywać się w oparciu o trzy priorytety:

- **Priorytet I** – Zarządzanie dziedzictwem kulturowym
- **Priorytet II** – Ochrona krajobrazu kulturowego na obszarach wiejskich,
- **Priorytet III** – Edukacja historyczna – promocja dziedzictwa niematerialnego

W ramach każdego z nich ustalone zostały kierunki działań oraz zaplanowane zadania do zrealizowania w okresie 2025-2028. Przyjęty sposób realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczyki na lata 2025-2028 ma doprowadzić do:

- ugruntowania konsekwentnej polityki samorządu w sferze ochrony i opieki nad zabytkami, w tym w szczególności w sferze polityki przestrzennej,
- wdrożenia norm prawnych oraz dobrych praktyk w sferze ochrony krajobrazu kulturowego gminy,
- racjonalnego wykorzystania środków finansowych pochodzących z budżetu gminy do prowadzenia lub wspierania prac konserwatorskich przy zabytkach oraz wypracowania polityki pozyskiwania środków (na realizację zadań konserwatorskich i rewitalizacyjnych) na rzecz gminy oraz w ramach partnerstw z innymi podmiotami,
- włączenie lokalnej społeczności (partycypacja społeczna) w działania na rzecz opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym gminy i wspieranie aktywności w tej sferze instytucji kultury i organizacji społecznych,
- wspieranie działań edukacyjnych, promujących dziedzictwo materialne i niematerialne gminy, stworzenie mechanizmów wspierania w tej sferze aktywności gminnych instytucji kultury oraz organizacji społecznych.

PRIORYTETY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU OPIEKI

Priorytet I – Zarządzenie dziedzictwem kulturowym będzie realizowany poprzez następujące kierunki oraz przypisane tym kierunkom działania programu opieki:

- 1) **Kierunek nr 1 – Zahamowanie procesu degradacji lokalnych zabytków**, do którego przypisano następujące zadania:
 - prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy oraz pozyskiwanie środków finansowych na ich realizację,
 - monitoring stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy,
 - dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich obiektów zabytkowych niestanowiących własności gminy,
 - coroczne przeznaczenie środków z budżetu gminy na dotację na renowację zabytków wpisanych do rejestru zabytków,
 - informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości finansowania prac remontowo-konserwatorskich,
 - adaptacja obiektów zabytkowych celem przywrócenia lub nadania nowych funkcji,
 - ochrona stanowisk archeologicznych,
 - interwencje przy naruszeniach prawa budowlanego przy obiektach zabytkowych,
 - rewaloryzacja/rewitalizacja zespołów zabytkowej zieleni,
 - zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem, kradzieżą,

- wspieranie właścicieli zabytków ruchomych na terenie gminy Strzeleczy w pozyskiwaniu dotacji na prace konserwatorskie,
 - wspieranie badań archeologicznych poprzez badania terenowe stanowisk archeologicznych w ramach AZP,
 - inwentaryzacja obiektów małej architektury (krzyże, kapliczki, miejsca pamięci) oraz wpisanie najcenniejszych z nich do gminnej ewidencji zabytków w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- 2) Kierunek nr 2 – *Rewitalizacja dawnych folwarków*** do którego przypisano następujące zadania:
- podjęcie działań zmierzających do rewitalizacji dawnych zespołów folwarków – nadania nowych funkcji i kompleksowych remontów i prac konserwatorskich,
 - przedstawianie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych w materiałach promocyjnych,
 - tworzenie i promocja szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych wzdłuż obiektów zabytkowych,
 - oznakowanie obiektów zabytkowych z podaniem podstawowych informacji historycznych o tych obiektach,
 - udostępnianie obiektów zabytkowych (w tym we współpracy z ich właścicielami) dla zwiedzających;
- 3) Kierunek nr 3 – *Podnoszenie rangi obiektów i zespołów zabytkowych***, do którego przypisano następujące zadania:
- rewitalizacja/rewaloryzacja wsi, historycznych układów ruralistycznych,
 - wsparcie i promocja dla wydarzeń, inicjatyw z zakresu lokalnego folkloru,
 - organizacja konkursów na najpiękniejszą wieś,
 - wsparcie i promocja dobrych praktyk w zakresie troski o dziedzictwo kulturowe;

Priorytet II – *Ochrona krajobrazu kulturowego na obszarach wiejskich* będzie realizowany poprzez następujące kierunki oraz przypisane tym kierunkom działania programu opieki:

- 1) Kierunek nr 1 – *Zachowanie historycznych układów ruralistycznych w połączeniu z ochroną przyrody***, do którego przypisano następujące zadania:
- egzekwowanie ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
 - opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów, które takich planów nie posiadają,
 - opracowanie planu ogólnego gminy Strzeleczy,
 - promocja istniejących wartości krajobrazowych, urbanistycznych i ruralistycznych gminy oraz jego ochrona jako tła krajobrazowego dla obiektów zabytkowych,
 - działania zmierzające do zachowania ładu przestrzennego na obszarach zabytkowych, np. poprzez opracowanie katalogu tradycyjnych, regionalnych form budynków i małej architektury na terenie gminy do wykorzystania podczas prac remontowych,
 - poprawa ładu przestrzennego wsi oraz przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy,
 - ochrona historycznie ukształtowanego układu zabudowy i układu dróg,
 - uzupełnianie zabudowy w nawiązaniu do historycznej kompozycji przestrzennej oraz formy architektonicznej zabudowy,

- bieżąca pielęgnacja parków, terenów zielonych, zieleni przydomowej, m.in. poprzez wycinkę samosiejek,
 - dbałość o zachowanie linii zabudowy, niezależnie od ochrony pojedynczych, najcenniejszych budynków, dążenie do utrzymania układu przestrzennego wsi (skali zabudowy, układu budynków), wyeksponowanie istotniejszych budynków użyteczności publicznej (szkoły, remizy, gospody, itp.) i charakterystycznych dla miejscowości,
 - rewitalizacja zabytkowych parków (m.in. w Dobrej i Kujawach),
 - kompleksowa i rozłożona na kilka etapów rewitalizacja przestrzeni wiejskich, w tym historycznych centrów wsi;
- 2) Kierunek nr 2 – *Poprawa wizerunku przestrzeni publicznej na terenach wiejskich***, do którego przypisano następujące zadania:
- określenie zasad sytuowania szyldów, reklam i obiektów małej architektury,
 - tworzenie iluminacji świetlnej najbardziej eksponowanych obiektów zabytkowych,
 - wykonanie i umieszczenie przy zabytkach ujednoliconych tablic informacyjnych, zawierających informacje o ich historii i wartościach,
 - remonty zabytkowych kapliczek i krzyży przydrożnych, np. w Kujawach, Raclawiczkach, Ścigowie;
- 3) Kierunek nr 3 – *Rozwój turystyki i gospodarki z wykorzystaniem obiektów i terenów zabytkowych***, do którego przypisano następujące zadania:
- współpraca z instytucjami muzealnymi, oświatowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami oraz krajobrazu kulturowego,
 - wykorzystanie naturalnych zasobów gminy, w tym Borów Niemodlińskich oraz rzeki Osobłogi do promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy,
 - rozwój gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa wiejskiego, oparty na promocji tradycji i dziedzictwa kulturowego,
 - wspieranie projektów pośrednio związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych,
 - ochrona i promocja dziedzictwa archeologicznego jako elementu dziedzictwa kulturowego – oznakowanie grodzisk (tablice informacyjne),
 - uwzględnianie dziedzictwa kulturowego wsi opolskiej w dokumentach strategicznych gminy jako potencjału rozwojowego gminy,
 - udział sołectw w konkursie na „Piękną Wieś Opolską”,
 - przeprowadzenie inwentaryzacji mogił i krzyży na terenie gminy, wypracowanie strategii ich ochrony oraz ujednoczenie ich oznakowania;

Priorytet III – *Edukacja historyczna – promocja dziedzictwa niematerialnego* będzie realizowany poprzez następujące kierunki oraz przypisane tym kierunkom działania programu opieki:

- 1) Kierunek nr 1 – *Edukacja historyczna nt. regionalnego dziedzictwa kulturowego***, do którego przypisano następujące zadania:
- udostępnienie danych o zabytkach i działaniach w zakresie dziedzictwa kulturowego na stronie internetowej Urzędu Miejskiego,
 - współpraca z właścicielami i użytkownikami bardziej cennych obiektów zabytkowych celem udostępnienia dla zwiedzających,

- przekazywanie informacji właścicielom i użytkownikom zabytków o możliwości pozyskiwania środków na odnowę zabytków,
 - działalność edukacyjna skierowana do młodzieży przez organizację wystaw, konkursów w tematyce dziedzictwa kulturowego gminy,
 - przygotowanie kompendium wiedzy o niezbędnych pracach i obowiązkach dla właścicieli obiektów zabytkowych,
 - popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy obiektach zabytkowych,
 - opracowanie mapy obiektów zabytkowych gminy,
 - wyznaczanie szlaków turystycznych wzdłuż obiektów zabytkowych;
- 2) Kierunek nr 2 – *Promocja lokalnych walorów zabytkowych i przyrodniczych, tradycji i obrzędów śląskich***, do którego przypisano następujące zadania:
- przygotowywanie i prezentacja wystaw stałych i czasowych o dziedzictwie kulturowym (materialnym i niematerialnym),
 - przygotowanie i promocja publikacji związanych z dziejami gminy,
 - publikacja folderów promocyjnych, przewodników, map tematycznych z zakresu dziedzictwa kulturowego,
 - informowanie mieszkańców gminy o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych,
 - promocja wydarzeń folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych zwyczajów i obrzędów;
- 3) Kierunek nr 3 – *Zwiększanie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne***, do którego przypisano następujące zadania:
- zachęcanie mieszkańców do prowadzenia działalności agroturystycznej,
 - wykorzystanie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych, bogatej tradycji śląskiej jako czynnika wpływającego na rozwój i promocję gminy oraz regionu,
 - podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność gminy oraz zabytków dla potrzeb turystycznych, edukacyjnych i społecznych, np. poprzez zagospodarowanie baszty przy założeniu parkowym w Dobrej,
 - wspieranie badań i dokumentacji dziedzictwa kulturowego gminy oraz regionu, w tym dziedzictwa niematerialnego,
 - wspieranie tworzenia izb tradycji, izb regionalnych, adaptacja budynków przemysłowych (np. dawnych młynów) na „żywe” muzea techniki,
 - promowanie i wspieranie działań lokalnych stowarzyszeń działających na rzecz rozwoju kultury i ochrony zabytków,
 - działania promocyjne, edukacyjne, kulturalne i wydawnicze zwiększające zaangażowanie w tematykę zabytkową wśród mieszkańców gminy,
 - opracowanie publikacji: albumów i przewodników po głównych zabytkach, atrakcjach turystycznych oraz lokalnymi tradycjami i legendami itp.),
 - udział Gminy a także lokalnych społeczności w Europejskich Dniach Dziedzictwa (wrzesień - szczegółowe materiały i informacje dostępne na stronie: www.edd.nid.pl)
 - udział Gminy w targach turystycznych z ofertą kulturalną,
 - aktywna współpraca z regionalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami,

- edukacja mieszkańców, począwszy od poziomu przedszkolnego i szkoły podstawowej, nauka historii na przykładzie zachowanych zabytków,
- organizacja wspólnych spotkań i warsztatów między społecznościami regionów partnerskich,
- wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne zabytków planowanych do remontu, opracowanie katalogu typowej zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych,
- podjęcie zarządzeniem gminnej ewidencji zabytków,
- zakładanie nowych kart adresowych dla zabytków dotychczas nierozpoznanych,
- systematyczna aktualizacji kart adresowych o pozyskane nowe dane dot. zabytków,
- wykreślenie obiektów nieistniejących i pozbawionych cech zabytkowych z gminnej ewidencji zabytków,
- udostępnienie kart adresowych dla celów projektowych, badawczych, analitycznych dla odpowiednich instytucji, służb, projektantów.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Strzeleczy będzie opierała się na wypełnianiu określonych zadań, które mają służyć osiągnięciu ustalonych w nim priorytetów. Podstawę tego programu stanowią obowiązujące przepisy prawne oraz regulacje związane z instrumentami ekonomiczno-prawnymi, społecznymi i finansowymi. Zakłada się, że zadania opracowywanego dokumentu będą realizowane przy współpracy władz samorządowych z właścicielami obiektów zabytkowych, instytucjami działającymi w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Narodowym Instytutem Dziedzictwa – Oddziałem Terenowym w Opolu, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami. W ramach programu przewiduje się wykorzystanie następujących instrumentów w celu realizacji określonych zadań:

- 1) instrumenty prawne** – wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych, obejmujące przepisy prawne, które regulują ochronę zabytków oraz zasady działania w tym zakresie tj.:
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy,
 - sporządzanie i uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w kolejnych częściach gminy, a także aktualizowanie obowiązujących dokumentów planistycznych,
 - wyznaczanie stref ochrony konserwatorskiej,
 - prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,
 - działania mające na celu ustanawianie społecznych opiekunów zabytków na terenie gminy,
 - wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- 2) instrumenty finansowe** – dotyczące środków finansowych, które są przeznaczone na ochronę i konserwację zabytków:
 - finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,

- finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
 - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacji, subwencji, dofinansowań, nagród, zachęt finansowych właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych,
 - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach;
- 3) instrumenty koordynacji i współpracy** – służące koordynowaniu działań między różnymi podmiotami zaangażowanymi w ochronę zabytków:
- realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju itp.,
 - współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi – np. z uczelniami z Opolszczyzny,
 - prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych,
 - współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
 - współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;
- 4) instrumenty społeczne** – mające na celu angażowanie społeczności lokalnej w opiekę nad zabytkami oraz podnoszenie świadomości ich wartości:
- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków,
 - prowadzenie działań edukacyjnych, promocyjnych i informacyjnych odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Strzeleczy,
 - współdziałanie z organizacjami społecznymi i pozarządowymi,
 - wypracowanie systemu szkoleń dla właścicieli obiektów zabytkowych;
- 5) instrumenty kontrolne** – mające na celu zapewnienie odpowiedniej kontroli i nadzoru nad przestrzeganiem przepisów związanych z ochroną zabytków:
- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
 - monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego,
 - monitorowanie stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
 - ocena zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy,
 - prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji programu.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W myśl art. 87 ust. 1 i ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) Gminny Program Opieki nad Zabytkami sporządza się na okres czterech lat, a wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata, sprawozdania z realizacji tego programu, które następnie przedstawia radzie gminy. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami mogą obejmować następujące zagadnienia:

- zgodność z celami programu – ocena powinna uwzględniać stopień, w jakim działania podejmowane w ramach programu przyczyniają się do realizacji określonych celów ochrony i opieki nad zabytkami. Program powinien być oceniany pod kątem skuteczności w osiągnięciu założonych rezultatów;
- stan zabytków – ocena powinna uwzględniać stan zabytków objętych programem w porównaniu z ich stanem na początku programu. Należy sprawdzić, czy działania

podejmowane w ramach programu przyczyniają się do poprawy stanu zabytków, czy też występuje ich degradacja lub pogorszenie;

- wykorzystanie środków finansowych – ocena powinna obejmować skuteczność wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na realizację programu. Należy sprawdzić, czy środki są alokowane w sposób efektywny i zgodny z priorytetami programu oraz czy przyczyniają się do osiągnięcia założonych celów;
- współpraca i partnerstwo – ocena powinna uwzględniać stopień zaangażowania i efektywność współpracy między różnymi podmiotami zaangażowanymi w ochronę i opiekę nad zabytkami, takimi jak organy administracji publicznej, organizacje pozarządowe, właściciele zabytków itp. Ocena powinna uwzględniać również stopień zaangażowania społeczności lokalnej i innych interesariuszy w proces opieki nad zabytkami;
- działania edukacyjne i świadomość społeczna – ocena powinna sprawdzić skuteczność działań podejmowanych w ramach programu w zakresie edukacji, podnoszenia świadomości społecznej i promocji znaczenia zabytków. Należy ocenić, czy program przyczynia się do wzrostu świadomości społecznej na temat dziedzictwa kulturowego i zachęca do zaangażowania się w opiekę nad zabytkami.

Kryteriami i miernikami oceny realizacji programu powinny zatem być przede wszystkim:

- poziom wydatków z budżetu Gminy Strzeleczyki na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość pozyskanych środków zewnętrznych (z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, dotacji, subwencji, dofinansowań, nagród, zachęt finansowych właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych) na prace przy zabytkach,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów zabytkowych poddanych pracom remontowo-konserwatorskich,
- zakres wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- ilość wniosków o wpis do rejestru zabytków,
- ilość przeprowadzonych aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków,
- ilość oznakowanych obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- ilość tablic informacyjnych przy obiektach zabytkowych,
- ilość tras rowerowych, ścieżek przyrodniczych propagujących dziedzictwo kulturowe i zasoby przyrodnicze gminy,
- poziom pokrycia obszary gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- ilość zagadnień związanych z zabytkami ujętych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- ilość szkoleń bądź udział pracowników gminy w szkoleniach związanych z tematyką ochrony dziedzictwa kulturowego,
- ilość zrealizowanych konkursów, działań edukacyjnych, wystaw na terenie gminy o tematyce związanej z ochroną zabytków,
- ilość wystaw stałych i czasowych poświęconych dziedzictwu kulturowemu w gminie,
- ilość działań dotyczących promocji dziedzictwa kulturowego w gminie,
- ilość akcji edukacyjnych na rzecz dziedzictwa kulturowego,
- ilość akcji propagujących szlaki kulturowe i ich tworzenie,
- ilość wydanych publikacji zawierających informacje na temat dziedzictwa kulturowego gminy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zapis art. 5 obowiązującej ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) wskazuje, iż właściciel lub posiadacz zabytku ma obowiązek sprawowania opieki nad nim, co obejmuje następujące aspekty:

- naukowe badanie i dokumentowanie zabytku – właściciel lub posiadacz zabytku powinien zapewnić przeprowadzenie badań naukowych oraz odpowiednie dokumentowanie zabytku. Dotyczy to zbierania i udostępniania informacji o jego historii, znaczeniu oraz wszelkich istotnych danych;
- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku – właściciel lub posiadacz zabytku jest odpowiedzialny za prowadzenie działań mających na celu konserwację, restaurację oraz prace budowlane, które utrzymają zabytek w dobrym stanie technicznym i wizualnym;
- zabezpieczanie i utrzymywanie zabytku oraz jego otoczenia – właściciel lub posiadacz zabytku ma za zadanie chronić go przed uszkodzeniami, degradacją oraz niekorzystnymi czynnikami zewnętrznymi. Odpowiada także za utrzymanie otoczenia zabytku w odpowiednim stanie, tak aby sprzyjało jego prezentacji i wartości.
- korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości – właściciel lub posiadacz zabytku powinien dbać o to, aby korzystanie z niego odbywało się w sposób zgodny z zasadami ochrony zabytków. Powinien podejmować działania, które zapewnią trwałe zachowanie wartości zabytku, np. poprzez odpowiednie użytkowanie, ekspozycję czy zarządzanie ruchem turystycznym;
- popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury – właściciel lub posiadacz zabytku powinien propagować wiedzę na temat zabytku, jego wartości historycznej i kulturowej. Może to obejmować organizację edukacyjnych działań, promocję zabytku wśród społeczności lokalnej i szerszego kręgu osób zainteresowanych.

Finansowanie tych działań nie spoczywa jedynie na właścicielu zabytku, ale również na każdym podmiocie posiadającym prawo do zabytku, czyli np., osobie fizycznej, czy jednostce organizacyjnej. W odniesieniu do jednostki samorządu terytorialnego, która posiada tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Ochrona i opieka nad zabytkami, jak również wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej, popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane ze źródeł publicznych, jak i od podmiotów prywatnych (zależnie od rodzaju podejmowanych działań). Środki publiczne na te cele są pozyskiwane z budżetów jednostek samorządów terytorialnych na wszystkich szczeblach, dotacji udzielanych przez wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz funduszy europejskich. Natomiast podmioty prywatne, takie jak osoby fizyczne, fundacje, osoby prawne oraz kościelne, również wnoszą wkład finansowy w ochronę zabytków.

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Kwestie związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie warunków i trybu przekazywania do archiwów państwowych materiałów archiwalnych tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny (Dz. U. z 2015 r. poz. 1733). Dotacja może być udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innym podmiotom będącym właścicielem lub

posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, lub posiadającym taki zabytek w trwałym zarządzie (art. 73 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami). Jej celem jest wsparcie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, które są planowane do wykonania w roku składania wniosku lub w kolejnym roku, lub też może być udzielona w formie refundacji już poniesionych kosztów prac, pod warunkiem, że wniosek zostanie złożony przed upływem 3 lat od zakończenia prac. Jeśli chodzi o refundację, wniosek powinien być złożony w roku następnym po zakończeniu wszystkich prac konserwatorskich i robót budowlanych, które kwalifikują się do dofinansowania. Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister, a także wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda (art. 74 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami).

Szczegółowy wykaz prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, które mogą podlegać dofinansowaniu, określono w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wśród nich znajdują się: sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich, przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych, wykonanie dokumentacji konserwatorskiej, opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich, wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego, sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku, odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności, odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych, działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu, zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Jeśli natomiast zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może wynieść do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót (art. 78 ust. 1-2 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami).

Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dotacja na prace przy zabytku w gminie Strzeleczy, który został wpisany do rejestru zabytków lub znajduje się w gminnej ewidencji zabytków, jest udzielana zgodnie z przepisami artykułu 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) oraz na podstawie uchwały Nr XXXIX/423/2018 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 27 marca 2018 r.

w sprawie zmiany uchwały Nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa opolskiego.

Dotacje gminne

W myśl art. 81 ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 z późn. zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach stanowi obowiązek jednostki samorządu terytorialnego. Jeśli jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest dodatkowo jej zadaniem własnym. Tryb i zasady postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na w/w prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, w gminie Strzeleczyki, określa specjalna uchwała nr LXI/392/23 Rady Gminy Strzeleczyki z dnia 25 maja 2023 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków oraz uchwała nr LXIV/418/23 Rady Gminy Strzeleczyki z dnia 28 września 2023 r. w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu Gminy Strzeleczyki na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków usytuowanych na terenie Gminy Strzeleczyki.

Dotacje Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz kościelny

Fundusz Kościelny został powołany na podstawie przepisów zawartych w ustawie z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczenia proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzenia Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) w celu rekompensaty kościołom za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, które posiadają uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Fundusz Kościelny może zostać przyznany na realizację zadań związanych z konserwacją i remontami obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo. Wśród takich zadań znajdują się m.in. remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymiana zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej. W wyjątkowych sytuacjach istnieje możliwość finansowania z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych, takich jak instrumenty muzyczne czy dzwony, oraz stałych elementów wystroju wnętrz, takich jak ołtarze, polichromie, freski czy posadzki. Jednakże, zgodnie z zasadą, prace związane z otoczeniem obiektu, takie jak chodniki, ogrodzenia czy trawniki, nie są finansowane z tego źródła.

Programy Operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z głównych źródeł finansowania działań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami są środki pochodzące z budżetu państwa, będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Minister corocznie ogłasza odpowiednie programy, które umożliwiają wykorzystanie tych środków. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego są ogłaszane na stronie internetowej ministerstwa. W 2023 r., na stronie <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2023>, można znaleźć m.in. następujące programy dedykowane ochronie i opiece nad zabytkami:

- „Ochrona zabytków” – którego nadrzędnym celem jest zabezpieczenie i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez przeprowadzanie prac konserwatorskich i rewaloryzacyjnych zarówno dla zabytków nieruchomych, jak i ruchomych. Dodatkowo, istotnym aspektem jest udostępnianie tych zasobów dla celów publicznych, aby umożliwić społeczeństwu ich odkrywanie i doświadczanie. Aby osiągnąć cele programu, istotne jest podjęcie działań mających na celu ochronę, zachowanie i utrwalenie substancji zabytków. W ramach programu dotacyjnego nie będą uwzględniane projekty, które zakładają adaptację, przebudowę lub znaczącą rekonstrukcję obiektów zabytkowych;
- „Ochrona zabytków archeologicznych” – którego celem jest zapewnienie ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez wsparcie kluczowych działań związanych z tym obszarem. Zadania te obejmują identyfikację i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego, a także opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych;
- „Wspieranie działań muzealnych” – którego celem jest udzielanie wsparcia dla działań związanych z opieką konserwatorską muzeów, archiwów i księgozbiorów, a także prezentacją ich zbiorów w atrakcyjnej formie - poprzez projekty wystawiennicze i wydawnicze, które przyczyniają się do poszerzania wiedzy i poznawania. Główny nacisk w ramach programu jest kładziony na kompleksowe projekty o wysokiej wartości merytorycznej oraz innowacyjnych rozwiązaniach aranżacyjnych, wzbogaconych o odpowiednio wykorzystane elementy multimedialne. Podstawowym rezultatem finansowanego programu powinno być wzmocnienie muzeów i innych podmiotów działających w tym obszarze jako istotnych ośrodków kultury, które przyczyniają się do kształtowania świadomości historycznej i tożsamości kulturowej obywateli, stanowiąc kluczowy element współczesnej przestrzeni społecznej;
- „Kultura ludowa i tradycyjna” – którego celem jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, w tym transformacją poszczególnych elementów oraz ich współczesnymi kontekstami ich występowania. Program ma na celu m.in. wspieranie działań dotyczących zarówno materialnego, jak i niematerialnego wymiaru dziedzictwa kulturowego. Ważne jest gromadzenie, dokumentowanie i archiwizowanie zarówno materialnych, jak i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych, opracowywanie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i popularyzacji, a także rozwijanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie kontaktów interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych;
- „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” – którego celem jest doskonalenie stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego, które znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, a także propagowanie wiedzy na jego temat. Założeniem programu jest stworzenie odpowiednich warunków do skutecznej ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego obejmującego zarówno dziedzictwo materialne z okresu I i II Rzeczypospolitej, jak i dorobek kulturowy polskiej emigracji powstały po 1945 roku;
- „Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju” – którego celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad ważnymi miejscami pamięci, które stanowią materialne świadectwo dla narodowej tożsamości. Program promuje również działania mające na celu upowszechnienie wiedzy o miejscach, faktach i postaciach związanych z walką i męczeństwem. Założeniem programu jest również zapewnienie kompleksowej opieki nad miejscami pamięci i trwałych upamiętnień, polegającej m.in. na: dokumentowaniu miejsca pamięci i wydarzeń oraz osób z nimi związanych, ich naukowym badaniu; przeprowadzanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, a także zabezpieczanie i utrzymanie miejsc pamięci oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie. Dodatkowo, program dąży do zachowania autentyczności i wartości miejsc pamięci, a także do popularyzacji i upowszechniania wiedzy o ich znaczeniu dla historii, dziedzictwa narodowego i tożsamości.

- „Promesa dla Kultury” – którego celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich w dziedzinie rozwoju kultury. Głównym zamierzeniem jest udostępnienie środków finansowych na pokrycie tzw. wkładu własnego dla projektów realizowanych w ramach programów europejskich. Ponadto program ma również na celu dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi określonymi w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich;
- „Edukacja kulturalna” – którego celem jest wspieranie zadań związanych z edukacją kulturalną, które są istotne dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe zostanie skierowane na projekty, które obejmują działania edukacyjno-animacyjne, mające na celu stymulację kreatywności i aktywizację uczestników z różnych grup wiekowych i społecznych. Głównym rezultatem zadań, które będą wspierane w ramach programu, powinno być podniesienie poziomu kompetencji artystycznych i twórczych u uczestników, a także kształtowanie świadomości, że kultura jest nieodłącznym elementem rozwoju osobistego i społecznego;
- „Kultura cyfrowa” – którego celem jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystania zasobów cyfrowych w celach popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, w tym poprzez opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego. Projekty realizowane w ramach programu powinny skupiać się na digitalizacji cennych zbiorów, takich jak muzealia, starodruki, księgozbiory oraz inne cenne obiekty dziedzictwa nieruchomego, a także archiwalia i zbiory filmowe, zwłaszcza w przypadkach, gdy dostęp do tych zbiorów jest ograniczony dla odbiorców.

Fundusze unijne

Oprócz głównych źródeł finansowania, takich jak środki publiczne z budżetu państwa i budżetów samorządów, finansowanie odbywa się także dzięki znaczącemu wsparciu funduszy pochodzących z Unii Europejskiej. Aktualne informacje na temat europejskich funduszy strukturalnych oraz działających w ich ramach programów można znaleźć na stronach internetowych: Portalu Funduszy Europejskich (<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>) oraz Programu Interreg Europa Środkowa 2021-2027 (<https://www.interreg-central.eu/>).

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

W okresie 2020 – 2024 r. Gmina Strzeleczerki w ramach poszczególnych priorytetów zrealizowała następujące działania:

1) Priorytet 1 - „Zarządzanie dziedzictwem kulturowym”

- W latach 2021-2022 przeprowadzono aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków. Z Gminnej Ewidencji Zabytków wyłączono 19 obiektów, dla których właściciele uzyskali pozwolenia na ich rozbiórkę oraz włączono do GEZ zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków 3 cmentarze tj. cmentarz w miejscowości Strzeleczerki, Raclawiczki i Kujawy. Dodatkowo zaktualizowano dane adresowe zabytków i uzupełniono wykaz o brakujące stanowiska archeologiczne, o których Wojewódzki Konserwator Zabytków poinformował przy opiniowaniu zmienionej treści GEZ;
- W 2019 r. Uchwałą Rady Gminy Strzeleczerki nr IV/25/19 z dnia 30 stycznia 2019 r. przyjęto zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Strzeleczerki. Następnie w 2021 r. podjęto uchwałę Nr XXXVII/238/21 w sprawie przystąpienia do sporządzenia kolejnej zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Strzeleczerki, obejmującej część miejscowości

- Wawrzyńcowice. W roku 2022 r. dla przedmiotowej zmiany rozpoczęto procedurę planistyczną wraz z pracami projektowymi. Zmiana Studium została przyjęta uchwałą nr LXII/405/23 z dnia 22.06.2023 r.
- W latach 2021-2022 prowadzono procedury planistyczne na podstawie następujących uchwał:
 - Uchwała nr XXXVII/237/21 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 22 października 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Wawrzyńcowice,
 - Uchwała nr XXXIV/211/21 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 30 czerwca 2021 r. sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Komorniki”,
 - Uchwała nr XXXIV/212/21 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 30 czerwca 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Dobra,
 - Uchwała nr XVIII/110/20 z dnia 30.01.2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Strzeleczerki,
 - uchwała nr L/316/22 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 12 września 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Moszna;
 - W 2021 r. zakończono prace nad nową Strategią Rozwoju Gminy Strzeleczerki, która dnia 27 stycznia 2022 r. została przyjęta przez Radę Gminy Strzeleczerki;
 - W grudniu 2022 r. Gmina Strzeleczerki rozpoczęła starania o odzyskanie praw miejskich dla Strzeleczerk. Pierwszym krokiem ku tej zmianie było podjęcie przez Radę Gminy Strzeleczerki Uchwały Nr LV/354/22 z dnia 21 grudnia 2022 roku w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Strzeleczerki w sprawie nadania statusu miasta miejscowości Strzeleczerki. Odzyskanie praw miejskich stanowić będzie dla całej gminy szansę na rozwój, dostęp do funduszy związanych z rozwojem obszarów miejskich, wpływając w tym również na poprawę ochrony zabytków Gminy jak i w samej miejscowości Strzeleczerki z zabytkowym układem ruralistycznym. Nadanie praw miejskich nastąpiło na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2023 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta, zmiany nazwy gminy oraz siedziby władz gminy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1472);
 - W celu zachowania wartości zabytkowych, Burmistrz Strzeleczerk na bieżąco współpracował z Opolskim Konserwatorem Zabytków występując o opinie i uzgodnienia planowanych inwestycji przy obiektach zabytkach. W decyzjach o warunkach zabudowy stosowano ustalenia i zapisy mające na celu ochronę obiektów zabytkowych;
 - Gmina posiada „Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”. W przypadku dewastacji lub kradzieży zabytków niezwłocznie podejmowana jest współpraca z policją oraz z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

2) PRIORYTET 2 - OCHRONA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO NA OBSZARACH WIEJSKICH

- Gmina regularnie wykonuje prace związane z pielęgnacją zieleni, w szczególności dbając o nią na terenach objętych ochroną konserwatorską. Wykonano szereg prac pielęgnacyjnych na terenie zabytkowego parku w Dobrej oraz alei dębowej w miejscowości Moszna;

- Gmina posiada dokument pn. „Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Strzeleczerki na lata 2019-2022 z perspektywą do 2026 r. (Uchwała nr IV/26/19 z 30.01.2019 r.);
- prowadzono nabór wniosków na: unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest i wymianę kotłów c.o.;
- Gmina Strzeleczerki brała udział w projekcie pn. „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej Gminy Strzeleczerki” współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020.

3) PRIORYTET 3 - EDUKACJA HISTORYCZNA – PROMOCJA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

- otwarcie Domu Kultury w Raclawiczkach (10.06.2021) po remoncie dofinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w wysokości 500 000,00 zł oraz dofinansowanym z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych w kwocie 425 000,00 zł;
- w latach 2021-2022 prowadzono działalność nowo otwartej Izby Regionalnej przy Domu Kultury w Raclawiczkach, w której realizowane są wydarzenia poświęcone historii i tradycji gminy Strzeleczerki;
- promocja gminy poprzez stronę internetową oraz media społecznościowe, w tym poprzez zamieszczenie informacji o wydarzeniach m.in.:
 - zaproszenie Marszałka Województwa Opolskiego na premierę "Przewodnika rowerowego po najlepszych trasach Opolszczyzny" powstałego w ramach projektu "Opolskie na rowery",
 - zaproszenie do udziału w konkursie kulinarnym dedykowanym Kołom Gospodyń Wiejskich organizowanym przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pod honorowym patronatem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
 - zaproszenie Marszałka Województwa Opolskiego do udziału w XX-tej, jubileuszowej edycji konkursu "Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów",
 - zaproszenie Stowarzyszenia Sukces po opolsku do udziału w Pierwszej zamkowej wycieczce rowerowej po ziemi opolskiej. Uczestnicy wycieczki wyruszyli z przyzaskowego parku w Mosznej w drogę rowerową liczącą około 30 km. Trasa swym zasięgiem obejmowała Gminę Strzeleczerki. Wydarzenie odbyło się w ramach akcji Opolskie na rowery,
 - zaproszenie Gminnego Ośrodka Kultury w Strzeleczerkach oraz Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu na wystawę "Sacrum. Drewniane kościoły Opolszczyzny wczoraj i dziś. Materia i forma". 20 plasz przedstawiających piękne drewniane kościoły Opolszczyzny oraz związane z nimi ciekawostki architektoniczne można było obejrzeć w Domu Kultury w Raclawiczkach;
- udział w akcji „Sadzimy drzewa” zorganizowanej wspólnie ze Stowarzyszeniem Aglomeracja Opolska. W ramach akcji w październiku 2022 r. mieszkańcom zostało rozdanych ponad 140 sadzonek klonów. Dostawa drzew została zrealizowana w ramach projektu RPOP.05.01.00-16-0004/19 „Ochrona różnorodności biologicznej w Aglomeracji Opolskiej poprzez działania edukacyjno – informacyjne – etap II;
- w marcu 2021 r. na rynku w Strzeleczerkach przed siedzibą Urzędu Gminy ustawiono ogromną ponad 2 metrową i 50 kilogramową kroszonkę jako efekt współpracy Muzeum Wsi Opolskiej, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego oraz Gminy Strzeleczerki;

- dożynki gminne połączone z uroczystościami dziękczynnymi związanymi z zakończeniem żniw i prac polowych (w 2021 r. w Dziedzicach, w 2022 r. w Dobrej, w 2023 r. w Raclawiczkach);
- w roku 2021, 2022 i 2023 odbyły się coroczne plenery malarskie w miejscowości Dobra zostały zorganizowane przez Gminę Strzeleczerki we współpracy z Związkiem Polskich Artystów Plastyków „Polska Sztuka Użytkowa” Okręg Opolski, z siedzibą w Opolu;
- w 2022 r. w ramach uczestnictwa Gminy Strzeleczerki w projekcie pn.: „Śladami bioróżnorodności w sercu Opolszczerzyny – bogactwo przyrody Gmin Strzeleczerki, Krapkowice oraz Powiatu Krapkowickiego” powstała „Monografia przyrodnicza Gminy Strzeleczerki, folder przyrodniczy Gminy Strzeleczerki oraz interaktywna mapa bioróżnorodności przyrodniczej Gminy Strzeleczerki”;
- w gminie kultywuje się regionalne obrzędy i zwyczaje, zachowane są również lokalne przysłowia i regionalizmy mowy. Szczególnie obchodzone są tradycje związane ostatnimi dniami karnawału (Wodzenie Niedźwiedzia, Babski Comber) oraz ze Świętami Wielkanocy: sposób wyrobu kroszonek i stroików wielkanocnych. Również koniec roku obfituje w wydarzenia związane z pielęgnowaniem tradycji o charakterze religijnym: Dzień Świętego Marcina czy konkursy na ozdoby Bożonarodzeniowe;
- Gminny Ośrodek Kultury w Strzeleczerkach w ramach swojej działalności organizował wiele wydarzeń i konkursów związanych z dziedzictwem kulturowym, w tym: coroczny konkurs kroszonkarski, zajęcia międzypokoleniowe, zajęcia plastyczne, zajęcia kulinarne i wiele innych mających na celu przekazanie młodemu pokoleniu wiedzy i umiejętności wywodzących się z regionalnych tradycji i zwyczajów;
- Gmina brała udział w projekcie: „Śladami bioróżnorodności w sercu Opolszczerzyny – bogactwo przyrody Gmin Strzeleczerki, Krapkowice oraz Powiatu Krapkowickiego” w ramach, którego organizowane są warsztaty, konkursy i wystawy o tematyce związanej z występującą na terenie gminy bioróżnorodnością. Uczestnicy mieli możliwość zwiedzania zabytków na terenie Gminy Strzeleczerki;
- Gmina ma podpisane umowy partnerskie z dwoma gminami zagranicznymi, które obejmują również współpracę na polu wymiany kulturalnych wartości i tradycji regionów. Szczególnie ożywiona wymiana występuje z niemiecką gminą Bitburg-Land (Nadrenia-Palatynat).

W okresie obowiązywania dotychczasowego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami nie udzielono dotacji.

Dotacje z budżetu Gminy Strzeleczerki mogą być realizowane na podstawie uchwały nr LXIV/418/23 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 września 2023 r. w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu Gminy Strzeleczerki na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków usytuowanych na terenie Gminy Strzeleczerki.

W okresie obowiązywania Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Strzeleczerki na lata 2025-2028 gmina przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczane na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

12. LITERATURA I ŹRÓDŁA

Dokumenty strategiczne, plany, programy:

- 1) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 (Uchwała nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.)
- 2) Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020
- 3) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)
- 4) Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030 (Uchwała nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 r.)
- 5) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (Uchwała nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r.)
- 6) Program Opieki nad zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023 (uchwała nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r.)
- 7) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 114, poz. 946)
- 8) Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 (Uchwała nr XXX/186/21 Rady Gminy Strzeleczyki z dnia 25 lutego 2021 r.)
- 9) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Strzeleczyki (Uchwała nr LXII/405/23 Rady Gminy Strzeleczyki z dnia 22 czerwca 2023 r.)

Akty prawne – ustawy i rozporządzenia:

- 1) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292)
- 2) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 z późn. zm.)
- 3) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130)
- 4) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2024 r. poz. 725 z późn. zm.)
- 5) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54 z późn. zm.)
- 6) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 z późn. zm.)
- 7) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1145)
- 8) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571)
- 9) Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 70)
- 10) Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 82)
- 11) Ustawa z dnia 9 października o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485, z późn. zm.)
- 12) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.)
- 13) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 87)
- 14) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385)
- 15) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393)
- 16) Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2019 r. poz. 553, z późn. zm.)
- 17) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie warunków i trybu przekazywania do archiwów państwowych materiałów

- archiwalnych tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny (Dz. U. z 2015 r. poz. 1733).
- 18) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56),
 - 19) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81),
 - 20) Rozporządzenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa, udzielania dotacji celowej na zadania nim objęte oraz udzielania dofinansowań podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Dz. U. z 2021 r. poz. 721),
 - 21) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153),
 - 22) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124 poz. 1304, z późn. zm.),
 - 23) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30 poz. 259),
 - 24) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 979),
 - 25) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1470),
 - 26) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie pozwolenia na stały wywóz za granicę dobra kultury niebędącego zabytkiem, objętego zwrotem na terytorium państwa obcego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1590),
 - 27) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki:

- 1) Uchwała nr XXXVI/177/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 27 lipca 2001 r. nr 65, poz. 494),
- 2) Uchwała nr XXXVI/179/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 3 sierpnia 2001 r. nr 68, poz. 543),
- 3) Uchwała nr XXXVII/183/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 2 sierpnia 2001 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Raclawiczki” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 31 sierpnia 2001 r. nr 76, poz. 631),

- 4) Uchwała XXXIX/203/2001 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 27 września 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki w części dot. wsi Dobra, Smolarnia - Serwitut i Raclawiczki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 8 listopada 2001 r. nr 103, poz. 863),
- 5) Uchwała nr XL/209/01 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 25 października 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 29 listopada 2001 r. nr 112, poz. 955),
- 6) Uchwała nr XLIV/238/02 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 14 lutego 2002 r. w sprawie zmiany planu ogólnego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 27 marca 2002 r. nr 22, poz. 332),
- 7) Uchwała nr XLIX/265/02 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 8 sierpnia 2002 r. nr 81, poz. 1104),
- 8) Uchwała nr XLVII/268/2002 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Komorniki” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 6 sierpnia 2002 r. nr 80, poz. 1088),
- 9) Uchwała nr VI/50/03 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 27 marca 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usług we wsi Smolarnia (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 3 września 2003 r. nr 66, poz. 1264) wraz ze zmianą Uchwałą nr IX/58/03 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 30 czerwca 2003 r. w sprawie zmiany uchwały dotyczącej miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usług we wsi Smolarnia,
- 10) Uchwała nr XXII/153/08 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 26 czerwca 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu działalności gospodarczej we wsi Wawrzyńcowice (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 18 września 2008 r. nr 71, poz. 1875),
- 11) Uchwała nr XXXII/207/09 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 19 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i usług we wsi Dobra (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 12 maja 2009 r. nr 32, poz. 580),
- 12) Uchwała nr XLI/294/09 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 29 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu działalności usługowej we wsi Smolarnia (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 24 lutego 2010 r. nr 22, poz. 346),
- 13) Uchwała nr XXX/188/13 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 26 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 18 października 2013 r. poz. 2260),
- 14) Uchwała nr XXXVII/236/21 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 22 października 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Łowkowice (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 23 listopada 2021 r. poz. 2917),
- 15) Uchwała nr LXIV/419/23 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 września 2023 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Wawrzyńcowice (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 4 października 2023 r. poz. 2927),
- 16) Uchwała nr LXIV/420/23 Rady Gminy Strzeleczerki z dnia 28 września 2023 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Strzeleczerki (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 4 października 2023 r. poz. 2928),

- 17) Uchwała nr LXVII/449/23 Rady Gminy Strzeleczyki z dnia 20 grudnia 2023 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Komorniki” (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 21 grudnia 2023 r. poz. 3879).

Strony internetowe:

- 1) www.nid.pl
- 2) www.wuozopole.pl
- 3) [www. https://bip.strzeleczyki.pl](https://bip.strzeleczyki.pl)
- 4) www.gov.pl/web/kultura/polityka-kulturalna-dokumenty
- 5) www.gov.pl/web/kultura/programy-2023
- 6) <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>
- 7) <https://www.interreg-central.eu>

13. ANEKSY**13.1. WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW**

LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR REJ.	DATA WPISU
1.	DOBRA	kościół parafialny wraz z cmentarzem i otoczeniem	Dobra	153/2011	04.05.2011 r.
2.	DOBRA	ruina pałacu z zespołem gospodarczym: pałac	Dobra	728/64	14.03.1964 r.
3.	DOBRA	ruina pałacu z zespołem gospodarczym: oficyna	Dobra	728/64	14.03.1964 r.
4.	DOBRA	ruina pałacu z zespołem gospodarczym: budynki gospodarcze	Dobra	728/64	14.03.1964 r.
5.	DOBRA	ruina pałacu z zespołem gospodarczym: spichlerz	Dobra	728/64	14.03.1964 r.
6.	DOBRA	park	Dobra	91/84	26.01.1984 r.
7.	KUJAWY	kościół parafialny pw. św. Trójcy	Kujawy	558/59	24.02.1959 r.
				842/64	07.05.1964 r.
				586/59	12.10.1959 r.
8.	KUJAWY	brama-dzwonnica	Kujawy	559/59	24.02.1959 r.
9.	KUJAWY	park	Kujawy	257/90	27.06.1990 r.
10.	ŁOWKOWICE	wiatrak	łowkowice	1622/66	21.09.1966 r.
11.	MOSZNA	zespół romantyczny pałacowo-parkowy: pałac	Moszna	681/63	24.06.1963 r.
				1623/66	21.09.1966 r.
12.	MOSZNA	park	Moszna	681/63	24.06.1963 r.
				1623/66	21.09.1966 r.
				223/50	08.05.1950 r.
13.	MOSZNA	budynek mieszkalny w zespole pałacowym, ul. Wiejska 22	Moszna, ul. Wiejska 22	2243/90	22.11.1990 r.
14.	MOSZNA	budynek stacji pomp w zespole pałacowo-parkowym, ul. Zamkowa	Moszna	2251/90	06.03.1991 r.
15.	PISARZOWICE	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	Pisarzowice	835/64	05.05.1964 r.
				562/59	24.02.1959 r.

16.	PISARZOWICE	Pałac	Pisarzowice	843/64	07.05.1964 r.
				316/58	01.03.1958 r.
17.	RACŁAWICZKI	kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny	Racławiczki	1066/66	18.01.1966 r.
18.	RACŁAWICZKI	plebania	Racławiczki	1624/66	21.09.1966 r.
19.	RACŁAWICZKI	mogiła zbiorowa powstańców śląskich na cmentarzu przykościelnym	Racławiczki	199/88	20.12.1988 r.
20.	STRZELECZKI	kościół parafialny pw. św. Marcina	Strzeleczyki	1068/66	20.01.1966 r.
21.	STRZELECZKI	plebania	Strzeleczyki	1625/66	21.09.1966 r.
22.	STRZELECZKI	trzy mogiły zbiorowe żołnierzy z II wojny światowej na cmentarzu parafialnym	Strzeleczyki	217/89	15.09.1989 r.

13.2. WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
1.	Dobra	kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela wraz z cmentarzem i otoczeniem w granicy działek 515 i 518	ul. Szkolna dz. nr 515, 518	wpis do rejestru zabytków nr 153/2011
2.	Dobra	kaplica cmentarna przy kościele	cmentarz przykościelny	
3.	Dobra	ogrodzenie cmentarza z bramami		wpis do rejestru zabytków nr 153/2011
4.	Dobra	ruina pałacu	ul. Lipowa	wpis do rejestru zabytków nr 728/64
5.	Dobra	krajobrazowy park pałacowy		wpis do rejestru zabytków nr 91/84
6.	Dobra	brama parkowa (I) w zespole pałacowym	ul. Lipowa, dz. nr 233/14	
7.	Dobra	brama parkowa (II) w zespole pałacowym	ul. Prudnicka	
8.	Dobra	brama parkowa (III) w zespole pałacowym, z bud. bramnymi	ul. Prudnicka	
9.	Dobra	oficyna w zespole pałacowym	ul. Lipowa 31	wpis do rejestru zabytków nr 728/64
10.	Dobra	mauzoleum rodziny Seherr-Thoss, na terenie parku	na terenie parku	
11.	Dobra	budynek ogrodnictwa w zespole pałacowym	ul. Lipowa 29	
12.	Dobra	stodoła w zespole pałacowym	ul. Lipowa	
13.	Dobra	spichlerz w zespole pałacowym	ul. Lipowa	
14.	Dobra	stajnia w zespole pałacowym	ul. Lipowa	
15.	Dobra	ujeżdźalnia w zespole pałacowym	ul. Lipowa	
16.	Dobra	budynek siłowni w zespole pałacowym, na terenie parku	przy ul. Prudnickiej	
17.	Dobra	dom	ul. Lipowa 6	
18.	Dobra	dom	ul. Lipowa 20	
19.	Dobra	budynek mieszkalny	ul. Prudnicka 31	
20.	Dobra	dom	ul. Prudnicka 40	
21.	Dobra	dom	ul. Prudnicka 41	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
22.	Dobra	sklep oraz mieszkanie (dawn. zajazd)	ul. Prudnicka 68	dawniej w wykazie 48
23.	Dobra	młyn	ul. Prudnika 80	
24.	Dobra	kapliczka w zespole młyńskim	ul. Prudnicka 80	
25.	Dobra	dom w zespole młyńskim	ul. Prudnicka 80	
26.	Dobra	stodoła w zespole młyńskim	ul. Prudnicka 80	
27.	Dobra	sklep i mieszkania	ul. Szkolna 2	
28.	Dobra	dom	ul. Szkolna 9a	
29.	Dobra	dom (dawn. gospoda)	ul. Szkolna 17	
30.	Dobra	dom (dawn. piekarnia)	ul. Szkolna 22	
31.	Dobra	szkoła, ob. bud. mieszkalny	ul. Szkolna 35	
32.	Dobra	przedszkole (dawn. klasztor)	ul. Szkolna 31	dawniej w wykazie ul. Szkolna 43
33.	Dobra	dom ogrodnika w zespole pałacowym	ul. Szkolna 50	
34.	Dobra – przys. Nowy Bud	dom	5/7	
35.	Dobra – przys. Nowy Bud	dom	nr 6	
36.	Dobra – przys. Nowy Bud	dom	nr 17	
37.	Dobra – przys. Nowy Bud	dom	nr 20	
38.	Dziedzice	kapliczka-dzwonnica	ul. Główna	
39.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 5	
40.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 9	
41.	Dziedzice	dom mieszkalny (dawn. gospoda)	ul. Główna 13	
42.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 16	
43.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 14	dawniej w wykazie 16a
44.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 19	
45.	Dziedzice	gospoda, ob. dom	ul. Główna 25	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
46.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 29	
47.	Dziedzice	dom	ul. Główna 29a	w zagrodzie ul. Główna 29
48.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 34	
49.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 36	
50.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 38	
51.	Dziedzice	spichlerz w zagrodzie	ul. Główna 38	
52.	Dziedzice	dom mieszkalny (dawn. masarnia)	ul. Główna 39	
53.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 40	
54.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 47	
55.	Dziedzice	dom mieszkalny	ul. Główna 49	
56.	Dziedzice	dom	ul. Graniczna 27	
57.	Dziedzice	dom	ul. Graniczna 47	
58.	Dziedzice	dom	ul. Graniczna 49	
59.	Dziedzice	dom	ul. Graniczna 51	
60.	Dziedzice	dom	ul. Polna 5	dawniej w wykazie Szkolna 5
61.	Dziedzice	dom	ul. Szkolna 3	
62.	Dziedzice	szkoła, ob. przedszkole	ul. Szkolna 4	
63.	Dziedzice	dom	ul. Szkolna 8	
64.	Dziedzice	dom	ul. Szkolna 12	
65.	Dziedzice	dom	ul. Szkolna 14	
66.	Dziedzice	zabudowania gospodarcze domu	ul. Szkolna pomiędzy domami nr 16 i 18	znajduje się na dz. nr 237
67.	Dziedzice	dom	ul. Szkolna 25	
68.	Dziedzice	dom	ul. Szkolna 30	
69.	Komorniki	układ ruralistyczny wsi		

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
70.	Komorniki	kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP	ul. Kościelna	
71.	Komorniki	mur oporowy wokół kościoła parafialnego	ul. Kościelna	
72.	Komorniki	plebania	ul. Kościelna 2	
73.	Komorniki	kaplica cmentarna	ul. Prudnicka, cmentarz parafialny	
74.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 5	dawniej nr 3
75.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 7	dawniej nr 4
76.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 9	dawniej nr 5
77.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 12	dawniej nr 82
78.	Komorniki	stodoła w zagrodzie	ul. Kościelna 13	dawniej nr 7
79.	Komorniki	sklep i mieszkanie	ul. Kościelna 20	dawniej nr 78
80.	Komorniki	kaplica	po między ul. Kościelną 17 i 21	dawniej obok nr 10
81.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 24	dawniej nr 76
82.	Komorniki	kaplica	naprzeciwko Kościelnej 40, przy ul. Kościelnej 27	naprzeciwko nr 66
83.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 37	dawniej nr 17
84.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 38	dawniej nr 69
85.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 41	dawniej nr 19
86.	Komorniki	wycug i stodoła w zagrodzie	ul. Kościelna 41	dawniej nr 19
87.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 51	dawniej nr 24
88.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 55	dawniej nr 26
89.	Komorniki	wycug w zagrodzie	ul. Kościelna 57	dawniej nr 27 przy domu ul. Kościelna 55
90.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 61	dawniej nr 28
91.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 68	dawniej nr 52
92.	Komorniki	dom	ul. Kościelna71b	dawniej nr 32b
93.	Komorniki	dom	ul. Kościelna71b	dawniej nr 32a

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
94.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 76	nr 48
95.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 77	dawniej nr 35
96.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 80	dawniej nr 46
97.	Komorniki	zabudowania gospodarcze	ul. Kościelna 80	przy zagrodzie dawniej nr 46
98.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 92	dawniej nr 40
99.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 94	dawniej nr 39
100.	Komorniki	kaplica	ul. Kościelna 100	dawniej obok nr 38
101.	Komorniki	dom	ul. Kościelna 100	dawniej nr 38
102.	Komorniki	młyn i dom w zespole młyńskim	ul. Prudnicka 2	dawniej nr 91
103.	Komorniki	kapliczka	ul. Prudnicka	w zespole młyńskim
104.	Komorniki	obora w zespole młyńskim	ul. Prudnicka	
105.	Komorniki	dom w zespole młyńskim	ul. Prudnicka 2a	dawniej nr 91
106.	Komorniki	stodoła w zespole młyńskim	ul. Prudnicka	
107.	Komorniki	wozownia w zespole młyńskim	ul. Prudnicka	
108.	Komorniki	sklep i mieszkanie (dawn. gospoda)	ul. Prudnicka 6	dawniej nr 93
109.	Komorniki	piekarnia przy gospodzie	ul. Prudnicka 6	dawniej nr 93
110.	Komorniki	dom	ul. Prudnicka 24	dawniej nr 100
111.	Komorniki	dom (dawn. piekarnia)	ul. Sadowa 2	dawniej nr 111
112.	Komorniki	dom	ul. Sadowa 15	dawniej nr 122
113.	Komorniki	dom	ul. Nowy Młyn 3	dawniej przysiółek Nowy Młyn
114.	Komorniki	dom	ul. Nowy Młyn 10	dawniej przysiółek Nowy Młyn
115.	Komorniki	młyn wodny	w zagrodzie, ul. Nowy Młyn 11	dawniej przysiółek Nowy Młyn
116.	Kujawy	układ ruralistyczny wsi		
117.	Kujawy	kościół parafialny pw. Św. Trójcy	ul. Prudnicka	wpis do rejestru zabytków nr 558/59, 843/64, 586/59

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
118.	Kujawy	brama - dzwonnica	ul. Prudnicka	wpis do rejestru zabytków nr 559/59
119.	Kujawy	mur wokół kościoła, z bramką	ul. Prudnicka	
120.	Kujawy	plebania	ul. Prudnicka 62	
121.	Kujawy	spichlerz obok plebanii, ob. kaplica	ul. Prudnicka 62	
122.	Kujawy	kapliczka przy kościele	obok ul. Prudnickiej 60	
123.	Kujawy	kapliczka	w polu, przy drodze do Raclawiczek	
124.	Kujawy	kaplica	w polu, przy drodze do Strzeleczek	dz. nr 92
125.	Kujawy	kapliczka	obok domu, ul. Prudnicka 6	
126.	Kujawy	cmentarz	Kujawy, ul. Opolska	
127.	Kujawy	kaplica cmentarna	na cmentarzu rzym.- kat.	
128.	Kujawy	park	w zespole pałacowo-folwarcznym	wpis do rejestru zabytków nr 257/90
129.	Kujawy	pałac	ul. Prudnicka 1 b	
130.	Kujawy	brama wjazdowa	przy pałacu, ul. Prudnicka	
131.	Kujawy	stajnia I	w zespole folwarcznym	
132.	Kujawy	obora	w zespole folwarcznym	
133.	Kujawy	stajnia II	w zespole folwarcznym	
134.	Kujawy	spichlerz	w zespole folwarcznym	
135.	Kujawy	magazyn (dawn. stajnie)	w zespole folwarcznym	
136.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 1	
137.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 6	
138.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 8	
139.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 17	
140.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 18	
141.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 21	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
142.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 43	
143.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 46	
144.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 47	
145.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 48	
146.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 49	
147.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 54	
148.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 55	
149.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 56	
150.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 59	
151.	Kujawy	dom	ul. Głogowska 64	
152.	Kujawy	dom	ul. Kąpielowa 5	
153.	Kujawy	dom	ul. Kąpielowa 19	
154.	Kujawy	dom	ul. Kąpielowa 27	
155.	Kujawy	dom	ul. Opolska 4	
156.	Kujawy	dom	ul. Opolska 9	
157.	Kujawy	dom w zespole pałacowym	ul. Opolska 10	dawniej w wykazie ul. Opolska 11
158.	Kujawy	gospoda, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Prudnicka 1a	
159.	Kujawy	sala przy gospodzie, ob. Dom Kultury	ul. Prudnicka 1	
160.	Kujawy	dom mieszkalny (dawn. rzeźnia)	ul. Prudnicka 5	
161.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 6	
162.	Kujawy	wycug	w zagrodzie, ul. Prudnicka 6	
163.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 8a	
164.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 14a	
165.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 17	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
166.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 19	
167.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 31	
168.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 39	
169.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 44	
170.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 46	
171.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 50	
172.	Kujawy	dom, ob. garaż	ul. Prudnicka 50a	
173.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 54	
174.	Kujawy	stodoła	w zagrodzie, ul. Prudnicka 54	
175.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 56	
176.	Kujawy	dom (dawn. sklep i mieszkanie)	ul. Prudnicka 57	
177.	Kujawy	dom	ul. Prudnicka 59	
178.	Kujawy	dom mieszkalny	ul. Kolejowa 2	
179.	Kujawy	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 4	
180.	Kujawy	przedszkole (dawn. klasztor)	ul. Klasztorna 1	
181.	Łowkowice	wiatrak	ul. Wiatrakowa 14	wpis do rejestru zabytków nr 1622/66
182.	Łowkowice	kapliczka	obok ul. Wiejska 22	
183.	Łowkowice	kapliczka	przy ul. Wiatrakowa 1	
184.	Łowkowice	kapliczka	obok ul. Wiejska 63	
185.	Łowkowice	dom	ul. Krapkowicka 29	dawniej nr 86
186.	Łowkowice	dom	ul. Prudnicka 3	dawniej nr 144
187.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 3	dawniej nr 104
188.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 4	dawniej nr 57
189.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 6	dawniej nr 55

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
190.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 8	dawniej nr 54
191.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 27	dawniej nr 118
192.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 28	dawniej nr 45
193.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 40	dawniej nr 39
194.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 43	dawniej nr 45
195.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 46	dawniej nr 35
196.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 59	dawniej nr 134
197.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 80	dawniej nr 13
198.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 84	dawniej nr 14
199.	Łowkowice	dom	ul. Wiejska 86	dawniej nr 8
200.	Łowkowice	obora	ul. Wiejska 86	w zagrodzie dawniej nr 8
201.	Łowkowice	stodoła	ul. Wiejska 86	w zagrodzie dawniej nr 8
202.	Moszna	pałac	ul. Zamkowa 1	wpis do rejestru zabytków nr 681/63, 1623/66
203.	Moszna	pałacowy park krajobrazowy		wpis do rejestru zabytków nr 681/63, 1623/66
204.	Moszna	aleja dębów czerwonych	w zespole pałacowym	dz. nr 327
205.	Moszna	aleja lipowa	w zespole pałacowym	dz. nr 306/2
206.	Moszna	aleja kasztanowców	w zespole pałacowym	dz. nr 324/2
207.	Moszna	brama z gladiatorami	w zespole pałacowym	ul. Prudnicka, przy wjeździe od strony Dębiny nr rej. zab. Ks.B.t.II-86/06
208.	Moszna	brama z lwami	w zespole pałacowym	ul. Prudnicka, przy wjeździe od strony Zieliny nr rej. zab. Ks.B.t.II-87/06
209.	Moszna	oficyna	w zespole pałacowym	ul. Wiejska 30
210.	Moszna	stajnia i mieszkania pracownicze	w zespole pałacowym	ul. Wiejska 24
211.	Moszna	ujeżdżalnia	w zespole pałacowym	ul. Wiejska

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
212.	Moszna	stajnia I	w zespole pałacowym	ul. Wiejska
213.	Moszna	stajnia II	w zespole pałacowym	ul. Wiejska
214.	Moszna	stajnie (kuchnie?) ob. mieszkania	w zespole pałacowym	ul. Wiejska
215.	Moszna	stara siłownia, ob. mieszkania	w zespole pałacowym	ul. Wiejska 46
216.	Moszna	pralnia, ob. mieszkania	w zespole pałacowym	ul. Wiejska 42
217.	Moszna	stolarnia	w zespole pałacowym	ul. Wiejska
218.	Moszna	siłownia, ob. hotel	w zespole pałacowym	ul. Wiejska 40
219.	Moszna	wozownia, ob. stajnie	w zespole pałacowym	ul. Wiejska
220.	Moszna	kotłownia	przy szklarni w zespole pałacowym	dz. nr 310
221.	Moszna	stacja pomp	w zespole pałacowym, dz. nr 307/1	wpis do rejestru zabytków nr 2251/90
222.	Moszna	dom w zespole pałacowym	ul. Wiejska 22	wpis do rejestru zabytków nr 2243/90
223.	Moszna	dom	ul. Leśna 1	
224.	Moszna	kuźnia, ob. magazyn	ul. Leśna 5	
225.	Moszna	dom	ul. Leśna 6	
226.	Moszna	dom	ul. Leśna 14	
227.	Moszna	dom	ul. Leśna 18	
228.	Moszna	dom	ul. Leśna 26	
229.	Moszna	dom strażnika leśnego	ul. Powstańców Śląskich 51	
230.	Moszna	dom	w zespole folwarcznym, ul. Prudnicka 1	
231.	Moszna	mur ogrodzeniowy	w zespole folwarcznym, ul. Prudnicka 1	
232.	Moszna	mur z bramą	w zespole folwarcznym, ul. Prudnicka 1	
233.	Moszna	obory	w zespole folwarcznym, ul. Prudnicka 1	
234.	Moszna	stodoła	w zespole folwarcznym, ul. Prudnicka 1	
235.	Moszna	magazyn (dawn. elektrownia)	w zespole folwarcznym	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
236.	Moszna	dom	ul. Wiejska 13	
237.	Moszna	dom	ul. Wiejska 16	
238.	Moszna	dom	ul. Wiejska 25/27	dawniej w wykazie nr 24
239.	Moszna	zajazd, ob. mieszkania	ul. Zamkowa 2	dawniej w wykazie Zamkowa 1
240.	Moszna	chlew	przy zajezdzie, ul. Zamkowa 2	dawniej Zamkowa 1
241.	Moszna	leśniczówka	ul. Urszulanowice 1	wcześniej błędnie – ul. Powstańców Śląskich 53
242.	Moszna	dom	ul. Urszulanowice 2	dawniej przysiółek Urszulanowice
243.	Moszna	chlew i kurnik	w zagrodzie ul. Urszulanowice 2	dawniej przysiółek Urszulanowice
244.	Moszna	silos na paszę	ul. Urszulanowice dz. nr 283/3	dawniej przysiółek Urszulanowice
245.	Moszna	leśniczówka	ul. Urszulanowice 3	dawniej błędnie - ul. Powstańców Śląskich 55 dawniej przysiółek Urszulanowice
246.	Moszna	chlew	przy leśniczówce, ul. Urszulanowice 3	wcześniej - ul. Powstańców Śląskich 55 dawniej przysiółek Urszulanowice
247.	Moszna	kolejowy przepust ceglany	22.104 km w obrębie miejsc. Moszna	
248.	Pisarzowice	kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła	nr 6	wpis do rejestru zabytków nr 562/59, 835/64
249.	Pisarzowice	kapliczka	przy drodze do Strzeleczek	
250.	Pisarzowice	plebania	nr 6	
251.	Pisarzowice	zabudowania gospodarcze	przy plebanii	
252.	Pisarzowice	pałac	nr 1	wpis do rejestru zabytków nr 843/64, 316/58
253.	Pisarzowice	mur i brama	w zespole folwarcznym przy pałacu,	
254.	Pisarzowice	czworaki	w zespole folwarcznym przy pałacu	
255.	Pisarzowice	obora	w zespole folwarcznym przy pałacu	
256.	Pisarzowice	obora	w zespole folwarcznym przy pałacu	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
257.	Pisarzowice	stodoła	w zespole folwarcznym przy pałacu	
258.	Pisarzowice	spichlerz	w zespole folwarcznym przy pałacu	
259.	Pisarzowice	wozownia	w zespole folwarcznym przy pałacu	
260.	Pisarzowice	stodoła	w zespole folwarcznym	
261.	Pisarzowice	młyn AMERYKAN	dz. nr 564	ok. 1,8 km na NE od kościoła w Pisarzowicach
262.	Pisarzowice	dom mieszkalny z piekarnią	w zespole młyńskim	
263.	Pisarzowice	spichlerz	w zespole młyńskim	
264.	Pisarzowice	bar (dawn. gospoda)	nr 3	
265.	Pisarzowice	dom	nr 5	
266.	Pisarzowice	przedszkole i mieszkanie (dawn. szkoła)	nr 9	
267.	Pisarzowice	dom	nr 12	dawniej błędnie w wykazie13
268.	Pisarzowice	dom	nr 20	
269.	Pisarzowice	dom	nr 24	
270.	Pisarzowice	dom	nr 26	
271.	Pisarzowice	dom	nr 27	
272.	Pisarzowice	dom	nr 36	
273.	Pisarzowice	dom	nr 42	
274.	Pisarzowice	dom	nr 48	
275.	Pisarzowice	szkoła	nr 80	
276.	Pisarzowice	dom	nr 82	
277.	Pisarzowice – przys. Buława	dom	nr 19	
278.	Pisarzowice – przys. Buława	dom	nr 23	dawniej nr 10
279.	Pisarzowice – przys. Buława	obora	nr 23	dawniej w zagrodzie nr 10

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
280.	przys. Buława	obora w zespole folwarcznym	dz. nr 19/5 gm. Głogówek, pow. prudnicki	obiekt poza obszarem gm. Strzeleczy
281.	przys. Buława	stajnia, spichlerz i mieszkanie w zespole folwarcznym	dz. nr 19/4 i 19/5 gm. Głogówek, pow. prudnicki	obiekt poza obszarem gm. Strzeleczy
282.	Raławiczki	układ ruralistyczny wsi		
283.	Raławiczki	kościół parafialny pw. Św. Marii Magdaleny	ul. Plebiscytowa	wpis do rejestru zabytków nr 1066/66
284.	Raławiczki	cmentarz	Raławiczki ul. Plebiscytowa, ul. Powstańców Śl.	
285.	Raławiczki	mogiła zbiorowa powstańców śląskich	na cmentarzu przykościelnym	wpis do rejestru zabytków nr 199/88
286.	Raławiczki	plebania	ul. Plebiscytowa 5	wpis do rejestru zabytków nr 1624/66
287.	Raławiczki	budynek gospodarczy	obok plebanii	
288.	Raławiczki	dom	ul. Boczna 5	
289.	Raławiczki	dom	ul. Graniczna 36	
290.	Raławiczki	dom	ul. Graniczna 58	
291.	Raławiczki	dom	ul. Graniczna 60	dawniej wykazie błędnie 62
292.	Raławiczki	dom	ul. Graniczna 72	
293.	Raławiczki	wycug przy domu	ul. Graniczna 72	
294.	Raławiczki	dom	ul. Leśna 2	
295.	Raławiczki	dom	ul. Leśna 4	
296.	Raławiczki	dom	ul. Leśna 7	
297.	Raławiczki	dom	ul. Leśna 8	
298.	Raławiczki	dom	ul. Lompy 4	
299.	Raławiczki	dom	ul. Opolska 15	
300.	Raławiczki	dom	ul. Opolska 19	
301.	Raławiczki	dom kultury (dawn. gospoda)	ul. Opolska 20	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
302.	Raławiczki	dom	ul. Opolska 21	
303.	Raławiczki	dom	ul. Opolska 26	
304.	Raławiczki	dom	ul. Opolska 29	
305.	Raławiczki	dom	ul. Opolska 31	
306.	Raławiczki	dom	ul. Opolska 44	
307.	Raławiczki	dom	ul. Opolska 50	
308.	Raławiczki	dom	ul. Plebiscytowa 7	
309.	Raławiczki	dom	ul. Plebiscytowa 11	
310.	Raławiczki	dom	ul. Plebiscytowa 18	
311.	Raławiczki	dom	ul. Plebiscytowa 19	
312.	Raławiczki	dom	ul. Plebiscytowa 22	
313.	Raławiczki	dom	ul. Plebiscytowa 34	
314.	Raławiczki	stajnia w zespole folwarcznym	ul. Plebiscytowa 44	
315.	Raławiczki	obora w zespole folwarcznym	ul. Plebiscytowa 44	
316.	Raławiczki	dom	ul. Plebiscytowa 62	
317.	Raławiczki	dom	ul. Powstańców Śląskich 3	
318.	Raławiczki	dom	ul. Powstańców Śląskich 12	
319.	Raławiczki	dom	ul. Powstańców Śląskich 14	
320.	Raławiczki	dom	ul. Powstańców Śląskich 28	
321.	Raławiczki	dom	ul. Powstańców Śląskich 32	
322.	Raławiczki	dom	ul. Powstańców Śląskich 40	
323.	Raławiczki	dom	ul. Szkolna 2	
324.	Smolarnia	kapliczka - dzwonnica	ul. Opolska, przy skrzyżowaniu z ul. Pachów	
325.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 3 (5)	na mapach ewidencyjnych nr 3, błędnie w wykazie 5

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
326.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 5	na mapach ewidencyjnych nr 5, błędnie w wykazie 5a
327.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 9	
328.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 10	
329.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 13	
330.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 19	
331.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 23	
332.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 26	
333.	Smolarnia	sklep (dawn. winiarnia)	ul. Opolska 29	
334.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 36	
335.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 41	
336.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 43	
337.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 56	
338.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 61	
339.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 65	
340.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 76	
341.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 79	
342.	Smolarnia	dom	ul. Opolska 81	
343.	Smolarnia	sklep i mieszkanie (dawn. gospoda)	ul. Opolska 90	
344.	Smolarnia	dom	ul. Pachów 1	
345.	Smolarnia	dom	ul. Pachów 2	
346.	Smolarnia	dom	ul. Pachów 11	
347.	Smolarnia	dom	ul. Pachów 20	
348.	Smolarnia	dom	ul. Pachów 24	
349.	Smolarnia	stodoła	w zagrodzie, ul. Pachów 24	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
350.	Smolarnia – przys. Serwitut	leśniczówka	nr 1	dawniej błędnie nr 8
351.	Smolarnia – przys. Serwitut	zabudowania gospodarcze	przy leśniczówce	
352.	Smolarnia – przys. Serwitut	dom	nr 10	
353.	Smolarnia – przys. Serwitut	dom	nr 16	
354.	Smolarnia – przys. Serwitut	dom	nr 22	
355.	Strzeleczy	układ ruralistyczny wsi		
356.	Strzeleczy	kościół parafialny pw. Św. Marcina		wpis do rejestru zabytków nr 1068/66
357.	Strzeleczy	plebania	ul. Kościelna 2	wpis do rejestru zabytków nr 1625/66
358.	Strzeleczy	cmentarz	ul. Sienkiewicza 42	
359.	Strzeleczy	trzy mogiły zbiorowe żołnierzy z II wojny światowej	na cmentarzu parafialnym	wpis do rejestru zabytków nr 217/89
360.	Strzeleczy	bud. gospodarczy, ob. dom parafialny	ul. Kościelna, przy plebanii	
361.	Strzeleczy	kościół cmentarny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	ul. Sienkiewicza 42	dawniej błędnie Sienkiewicza 29
362.	Strzeleczy	kapliczka	w polu, przy drodze do Kujaw	
363.	Strzeleczy	kapliczka	przy szosie do Dobrej	
364.	Strzeleczy	kapliczka	ul. Prudnicka, obok nr 6	
365.	Strzeleczy	kapliczka	ul. Sobieskiego	
366.	Strzeleczy	kapliczka	przy polnej drodze do Pisarzowic	
367.	Strzeleczy	stacja kolejowa	ul. Dworcowa 20	
368.	Strzeleczy	dom, obecnie przedszkole	ul. Dworcowa 3	
369.	Strzeleczy	dom nauczyciela, ob. dom	ul. Dworcowa 6	
370.	Strzeleczy	dom	ul. Dworcowa 8	
371.	Strzeleczy	dom	ul. Dworcowa 12	
372.	Strzeleczy	dom	ul. Kościelna 6	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
373.	Strzeleccki	dom	ul. Kościelna 10	
374.	Strzeleccki	dom	ul. Kościelna 16	
375.	Strzeleccki	dom	ul. Leśna 13	
376.	Strzeleccki	dom (leśniczówka)	ul. Leśna 15	
377.	Strzeleccki	dom	ul. Łąkowa 6	
378.	Strzeleccki	dom	ul. Łąkowa 18	
379.	Strzeleccki	dom	ul. Mickiewicza 2	
380.	Strzeleccki	dom	ul. Mickiewicza 3	
381.	Strzeleccki	dom	ul. Młyńska 9	
382.	Strzeleccki	dom	ul. Młyńska 10-10a	
383.	Strzeleccki	budynek mieszkalny	ul. Młyńska 12	
384.	Strzeleccki	dom	ul. Młyńska 14	
385.	Strzeleccki	dom	ul. Młyńska 16	
386.	Strzeleccki	budynek mieszkalny	ul. Młyńska 17	
387.	Strzeleccki	budynek mieszkalny	ul. Młyńska 19	
388.	Strzeleccki	dom	ul. Młyńska 21	
389.	Strzeleccki	dom	ul. Młyńska 30	dawniej w wykazie 28
390.	Strzeleccki	młyn	ul. Młyńska 31	
391.	Strzeleccki	spichlerz	w zespole młyńskim, ul. Młyńska 31	
392.	Strzeleccki	dom	ul. Młyńska 32	
393.	Strzeleccki	dom	ul. Młyńska 34	
394.	Strzeleccki	dom	ul. Niemodlińska 25	dawniej w wykazie 23
395.	Strzeleccki	dom	ul. Niemodlińska 45	
396.	Strzeleccki	dom	ul. Niemodlińska 55	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
397.	Strzeleccki	dom	ul. Ogrodowa 2	
398.	Strzeleccki	dom	ul. Ogrodowa 19	
399.	Strzeleccki	warsztat	przy domu nr 19, ul. Ogrodowa	
400.	Strzeleccki	budynek mieszkalny	ul. Opolska 2	
401.	Strzeleccki	budynek mieszkalny	ul. Opolska 9	
402.	Strzeleccki	budynek mieszkalny	ul. Opolska 13	
403.	Strzeleccki	budynek mieszkalny	ul. Opolska 19	
404.	Strzeleccki	dom	ul. Opolska 25	
405.	Strzeleccki	dawn. gospoda	ul. Opolska 36	
406.	Strzeleccki	dom	ul. Opolska 40	
407.	Strzeleccki	dom	ul. Polna 4	
408.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 5	
409.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 6	budynek w zagrodzie Prudnicka 6
410.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 10	
411.	Strzeleccki	Dom/piekarnia	ul. Prudnicka 12a	
412.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 14	
413.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 15	
414.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 17	
415.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 18a	
416.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 22	
417.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 22a	
418.	Strzeleccki	sklep i dom mieszkalny	ul. Prudnicka 24	
419.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 27	
420.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 28	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
421.	Strzeleccki	wycug, ob. garaż	ul. Prudnicka 29	
422.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 33	
423.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 38	
424.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 38a	
425.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 54	
426.	Strzeleccki	dom	ul. Prudnicka 59	dawniej błędnie w wykazie ul. Sobieskiego 59
427.	Strzeleccki	dom	Rynek 3	
428.	Strzeleccki	Urząd Gminy (dawn. dom)	Rynek 4	dawniej błędnie Rynek 4a
429.	Strzeleccki	Dom Kultury (dawn. gospoda)	Rynek 4	dawniej błędnie Rynek 4b
430.	Strzeleccki	dom	Rynek 5	
431.	Strzeleccki	dom	Rynek 6	
432.	Strzeleccki	bank i mieszkania (dawn. dom)	Rynek 7	
433.	Strzeleccki	dom	Rynek 8	
434.	Strzeleccki	dom	Rynek 12	
435.	Strzeleccki	bank i mieszkania (dawn. dom)	Rynek 19	
436.	Strzeleccki	restauracja (dawn. gospoda)	Rynek 20	
437.	Strzeleccki	szkoła	ul. Sienkiewicza 3	
438.	Strzeleccki	dom	ul. Sienkiewicza 4	
439.	Strzeleccki	dom	ul. Sienkiewicza 12	
440.	Strzeleccki	dom	ul. Sienkiewicza 14	
441.	Strzeleccki	sklep-magazyn	ul. Sienkiewicza 16	
442.	Strzeleccki	dom	ul. Sienkiewicza 18	
443.	Strzeleccki	dom	ul. Sienkiewicza 20	
444.	Strzeleccki	dom	ul. Słowackiego 16	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
445.	Strzeleczy	dom	ul. Słowackiego 18	
446.	Strzeleczy	dom	ul. Słowackiego 26	
447.	Strzeleczy	dom	ul. Słowackiego 47	
448.	Strzeleczy	dom	ul. Sobieskiego 17	
449.	Strzeleczy	dom	ul. Sobieskiego 41	
450.	Strzeleczy	ruina wiatraka	ul. Sobieskiego 55	
451.	Strzeleczy	dom	ul. Słowackiego 63	dawniej błędnie w wykazie ul. Sobieskiego 63
452.	Strzeleczy	dom	ul. Wodna 1	
453.	Strzeleczy	dom	ul. Wodna 3	
454.	Strzeleczy	dom	ul. Wodna 11	
455.	Strzeleczy	zabudowania gospodarcze	przy domu nr 9, ul. Wodna	wcześniej błędnie – przy Wodnej 11
456.	Ścigów	kapliczka	obok nr 7, ul. Opolska	
457.	Ścigów	kapliczka	obok nr 36, ul. Opolska	
458.	Ścigów	gospoda, ob. bar i mieszkania	ul. Opolska 29-31	
459.	Ścigów	szkoła	ul. Opolska 44	
460.	Ścigów	spichlerz w zagrodzie	ul. Wiejska 22	
461.	Ścigów	dom	ul. Wiejska 30	
462.	Ścigów	dom	ul. Wiejska 33	
463.	Ścigów	dom	ul. Wiejska 34	
464.	Ścigów	dom	ul. Wiejska 39	
465.	Ścigów	dom	ul. Wiejska 41	
466.	Ścigów	dom	ul. Wiejska 43	
467.	Ścigów	dom	ul. Kopalina 1	dawniej przysiółek Kopalina
468.	Ścigów	dom	ul. Kopalina 5	dawniej przysiółek Kopalina

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
469.	Ścigów	leśniczówka	ul. Kopalina 6	dawniej przysiółek Kopalina
470.	Ścigów	chlew	ul. Kopalina 6 przy leśniczówce	dawniej przysiółek Kopalina
471.	Ścigów	stodoła	ul. Kopalina 6 przy leśniczówce	dawniej przysiółek Kopalina
472.	Ścigów	spichlerz	ul. Kopalina 6 przy leśniczówce	dawniej przysiółek Kopalina
473.	Ścigów	dom	ul. Kopalina 10	dawniej w wykazie nr 9 dawniej przysiółek Kopalina
474.	Wawrzyńcowice	dom	nr 1	w zespole folwarcznym
475.	Wawrzyńcowice	dom	nr 2	w zespole folwarcznym
476.	Wawrzyńcowice	stajnia	w zespole folwarcznym,	
477.	Wawrzyńcowice	obora	w zespole folwarcznym	
478.	Wawrzyńcowice	stodoła	w zespole folwarcznym	
479.	Wawrzyńcowice	zabudowania gospodarcze	w zespole folwarcznym	
480.	Wawrzyńcowice	dom	nr 4	
481.	Wawrzyńcowice	dom	nr 6	
482.	Wawrzyńcowice	wycug	w zagrodzie nr 6	nr 6a
483.	Wawrzyńcowice	gospoda, ob. dom	nr 9a	
484.	Wawrzyńcowice	dom	nr 13	dawniej 12
485.	Wawrzyńcowice	dom	nr 14	
486.	Zielina	kapliczka z dzwonnica	ul. Lipowa	
487.	Zielina	dom	ul. Dębowa 1	
488.	Zielina	dom	ul. Leśna 45	
489.	Zielina	dom	ul. Lipowa 10	
490.	Zielina	dom	ul. Lipowa 26	
491.	Zielina	dom	ul. Lipowa 27	

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	UWAGI
492.	Zielina	dom	ul. Lipowa 28	
493.	Zielina	dom	ul. Lipowa 30	
494.	Zielina	dom	ul. Lipowa 35	
495.	Zielina	dom	ul. Lipowa 40	
496.	Zielina	dom	ul. Lipowa 43	
497.	Zielina	dom	ul. Lipowa 66	
498.	Zielina	dom	ul. Prudnicka 2	
499.	Zielina	ośrodek zdrowia (dawn. szkoła)	ul. Prudnicka 6	
500.	Zielina	szkoła (dawn. dom)	ul. Prudnicka 8	
501.	Zielina	budynek mieszkalny	ul. Prudnicka 9	
502.	Zielina	dom mieszkalny (dawn. szkoła)	ul. Prudnicka 10	
503.	Zielina	dom	ul. Prudnicka 13	dawniej w wykazie 11
504.	Zielina	gospoda, ob. dom mieszkalny	ul. Prudnicka 14	
505.	Zielina	zajazd, ob. sklep i mieszkanie	ul. Prudnicka 27	
506.	Zielina	dom	ul. Prudnicka 28	
507.	Zielina	dom, apteka i mieszkania	ul. Prudnicka 30	
508.	Zielina	dom	ul. Prudnicka 38	dawniej w wykazie 36
509.	Zielina	dom	ul. Prudnicka 44	
510.	Zielina	dom	ul. Prudnicka 49	
511.	Zielina	dom	ul. Wygonowa 6	

13.3. WYKAZ OBIEKTÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT, ADRES	NR REJESTRU ZABYTEKÓW	DATA WPISU
1	DOBRA	Płyta nagrobna Kaspra Rohowskiego	Ks.B.t.V-751/88	10.11.1988
2	KOMORNIKI	Instrument organowy z prospektem w kościele par. pw. Nawiedzenia NMP w Komornikach	Ks.B.t.IV-340/15	30.12.2015
3	KUJAWY	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Trójcy Św.	Ks.B.t.III-578/1-9/72	26.04.1972
4	KUJAWY	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Trójcy Św.	Ks.B.t.III-618/1-7/73	06.01.1973
5	KUJAWY	Instrument organowy z prospektem w kościele par. pw. Trójcy Św.	Ks.B.t.IV-317/15	30.03.2015
6	MOSZNA	Wyposażenie stadniny koni – pojazdy konne	ks.B.t.IV-683/1-7/77	16.06.1977
7	MOSZNA	Powóz typu Victoria	ks.B.t.IV-705/78	17.06.1978
8	MOSZNA	Grupa rzeźbiarska „Diabeł (satyr) z nimfami” na terenie założenia pałacowo-parkowego w Mosznej	ks.B.t.IV-322/15	01.07.2015
9	MOSZNA	Zespół żardinier-donic znajdujących się na terenie założenia pałacowo-parkowego w Mosznej	ks.B.t.IV-323/1-7/15	08.07.2015
10	MOSZNA	Brama wjazdowa tzw. „Brama z gladiatorami” z zespołu pałacowo-parkowego	ks.B.t.II-86/06	30.10.2006
11	MOSZNA	Brama wjazdowa tzw. „Brama z lwami” z zespołu pałacowo-parkowego	Ks.B.t.II-87/06	29.12.2006
12	PISARZOWICE	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.I-378/1-3/67	23.10.1967
13	PISARZOWICE	Prospekt organowy wraz z instrumentem z kościoła par. pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.III-252/12	09.03.2012
14	RACŁAWICZKI	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny	Ks.B.t.V-856/91	17.04.1991
15	STRZELECZKI	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. św. Marcina	Ks.B.t.III-592/1-13/72	10.06.1972
16	STRZELECZKI	Rzeźba św. Jana Nepomucena, Rynek	Ks.B.t.I-159/59	22.10.1959
17	STRZELECZKI	Rzeźba św. Jana Nepomucena, ul. Opolska	Ks.B.t.V-858/91	06.05.1991
18	ŚCIGÓW	Rzeźba św. Jana Nepomucena, w kapliczce	Ks.B.t.V-857/91	12.04.1991

13.4. WYKAZ OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr w miejscowości	Nr na obszarze	Typ stanowiska	Czas powstania	Forma ochrony
1.	DZIEDZICE	93-36	5	2	osada punkt osadniczy punkt osadniczo- hutniczy	kultura przeworska, okres rzymski wczesne średniowiecze średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 606/83
2.	DZIEDZICE	94-35	6	17	grodzisko	wczesne średniowiecze (XIII w.)	wpis do rejestru zabytków nr A - 66/68
3.	KUJAWY	94-35	10	3	osada	wczesne średniowiecze, faza starsza	wpis do rejestru zabytków nr A - 602/83
4.	KUJAWY	94-35	12	6	osada (?) punkt osadniczy	kultura przeworska, IV-V w. wczesne średniowiecze, faza starsza	wpis do rejestru zabytków nr A - 599/81
5.	KUJAWY	94-36	13	21	śląd osadnictwa osada	wczesne średniowiecze, IX-X w. średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 595/81
6.	KUJAWY	94-36	14	14	osada	wczesne średniowiecze, IX-X w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 603/83
7.	KUJAWY	94-35	9	2	osada	wczesne średniowiecze, faza starsza	wpis do rejestru zabytków nr A - 596/81
8.	ŁOWKOWICE	94-37	16	18	punkt osadniczy osada osada	kultura przeworska, faza B2 kultura przeworska, faza C2-D średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 605/83
9.	MOSZNA	94-35	1	8	grodzisko	średniowiecze	wpis do rejestru zabytków nr A - 410/75
10.	MOSZNA	94-35	2	9	grodzisko	średniowiecze	wpis do rejestru zabytków nr A - 411/75
11.	RACŁAWICZKI	94-36	2	1	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	neolit wczesne średniowiecze IX-X w. średniowiecze XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 680/85
12.	RACŁAWICZKI	94-36	4	3	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadnictwa	kultura przeworska faza D IV/V w. wczesne średniowiecze średniowiecze XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 644/84
13.	RACŁAWICZKI	94-36	7	4	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada hutniczo- produkcyjna	kultura przeworska, okres rzymski wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV-XV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 604/83

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr w miejscowości	Nr na obszarze	Typ stanowiska	Czas powstania	Forma ochrony
14.	STRZELECZKI	94-36	3	30	śląd osadnictwa punkt osadniczy osada	kultura pucharów lejowatych, neolit wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 597/81
15.	STRZELECZKI	94-36	5	28	osada osada osada	kultura przeworska, IV-V w. wczesne średniowiecze, IX-X w. średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 601/81
16.	STRZELECZKI	94-36	6	29	śląd osadnictwa osada osada	kultura przeworska, okres późnorzymski (?) wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV-XV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 607/83
17.	STRZELECZKI	94-36	8	26	osada punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV w. pradzieje	wpis do rejestru zabytków nr A - 594/81
18.	ŚCIGÓW	94-36	13	13	stanowisko hutnicze	średniowiecze	wpis do rejestru zabytków nr A - 593/81
19.	ŚCIGÓW	94-36	8	7	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV w. pradzieje	wpis do rejestru zabytków nr A - 643/84
20.	ŚCIGÓW	94-36	9	9	osada	wczesne średniowiecze, faza starsza	wpis do rejestru zabytków nr A - 527/79

13.5. WYKAZ OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Typ stanowiska	Chronologia	Forma ochrony
1	DOBRA	94-37	1	53	śląd osadnictwa	kultura ceramiki sznurowej, neolit	
2	DOBRA	94-37	2	54	punkt osadniczy	nieokreślona	
3	DOBRA	94-37	3	55	punkt osadniczy	neolit	
4	DOBRA	94-37	4	56	grodzisko	nieokreślona	
5	DOBRA	94-37	5	5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia kultura przeworska, IV-V w.	
6	DOBRA	94-37	6	21	punkt osadniczy osada	kultura przeworska, okres późnorzymski średniowiecze, XIII-XIV w.	
7	DOBRA	94-37	7	22	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada (?)	epoka kamienia kultura przeworska, faza D średniowiecze, XIII w.	
8	DZIEDZICE	93-35	1	2	osada	okres wpływów rzymskich	
9	DZIEDZICE	93-35	2	3	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	
10	DZIEDZICE	93-35	3	4	punkt osadniczy	neolit	
11	DZIEDZICE	93-35	4	1	śląd osadnictwa	kultura przeworska, IV / V w.	
12	DZIEDZICE	93-36	5	2	osada punkt osadniczy punkt osadniczo-hutniczy	kultura przeworska, okres rzymski wczesne średniowiecze średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 606/83
13	DZIEDZICE	94-35	6	17	osada grodzisko	VIII - X w. XIII - XV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 66/68
14	KOMORNIKI	94-37	1	59	Punkt osadniczy	nieokreślona	
15	KOMORNIKI	94-37	2	15	śląd osadnictwa	neolit	
16	KOMORNIKI	94-37	3	17	śląd osadnictwa punkt osadniczy pracownia hutnicza	epoka kamienia średniowiecze, XIV w. (?)	

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Typ stanowiska	Chronologia	Forma ochrony
17	KOMORNIKI	94-37	4	16	ślad osadnictwa	średniowiecze, XIV w.	
18	KOMORNIKI	94-37	5	32	osada	średniowiecze, XIII-XVI w.	
19	KOMORNIKI	94-37	6	33	osada ślad osadnictwa	kultura pucharów lejowatych, neolit wczesne średniowiecze, faza młodsza	
20	KOMORNIKI	94-37	7	34	ślad osadnictwa osada	epoka kamienia kultura przeworska, okres późnorzymski	
21	KOMORNIKI	94-37	8	35	ślad osadnictwa punkt osadniczy	kultura pucharów lejowatych, neolit kultura przeworska, faza D	
22	KOMORNIKI	94-37	9	36	ślad osadnictwa punkt osadniczy ślad osadnictwa ślad osadnictwa	neolit (?) kultura przeworska, okres późnorzymski wczesne średniowiecze, faza młodsza średniowiecze	
23	KUJAWY	94-36	1	45	ślad osadnictwa	nieokreślona	
24	KUJAWY	94-36	2	46	ślad osadnictwa	neolit, kultura amfor kulistych	
25	KUJAWY	94-36	3	47	ślad osadnictwa	neolit	
26	KUJAWY	94-36	4	48	grodzisko	nieokreślona	
27	KUJAWY	94-36	5	49	osada	okres wpływów rzymskich	
28	KUJAWY	94-35	6	1	pracownia hutnicza	średniowiecze, XV w.	
29	KUJAWY	94-36	7	15	osada	wczesne średniowiecze, faza starsza	
30	KUJAWY	94-36	8	16	stanowisko hutnicze	średniowiecze, XIV w.	
31	KUJAWY	94-35	9	2	osada	wczesne średniowiecze, faza starsza	wpis do rejestru zabytków nr A - 596/81
32	KUJAWY	94-35	10	3	osada	wczesne średniowiecze, faza starsza	wpis do rejestru zabytków nr A - 602/83
33	KUJAWY	94-35	11	4	punkt osadniczy	wczesne średniowiecze, faza starsza	
34	KUJAWY	94-35	12	6	osada (?) punkt osadniczy	kultura przeworska, IV-V w. wczesne średniowiecze, faza starsza	wpis do rejestru zabytków nr A - 599/81

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Typ stanowiska	Chronologia	Forma ochrony
35	KUJAWY	94-36	13	21	śląd osadnictwa osada	wczesne średniowiecze, IX-X w. średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 595/81
36	KUJAWY	94-36	14	14	osada	wczesne średniowiecze, IX-X w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 603/83
37	KUJAWY	94-36	15	24	osada (?)	średniowiecze, XIV w.	
38	KUJAWY	94-36	16	23	osada (?) śląd osadnictwa	średniowiecze, XIV w. pradzieje	
39	KUJAWY	94-36	17	22	punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV w.	
40	KUJAWY	94-36	18	18	śląd osadnictwa osada	wczesne średniowiecze średniowiecze, XIV-XV w.	
41	KUJAWY	94-36	19	19	śląd osadnictwa punkt osadniczy osada hutnicza (?)	kultura przeworska, IV-V w. wczesne średniowiecze średniowiecze, XIV w.	
42	KUJAWY	94-36	20	20	punkt osadniczy osada śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV-XV w. pradzieje	
43	KUJAWY	94-35	21	5	śląd produkcji hutniczej	wczesne średniowiecze (?), średniowiecze (?)	
44	ŁOWKOWICE	94-37	1	58	osada	średniowiecze XIII w.	
45	ŁOWKOWICE	94-37	2	6	punkt osadniczy punkt osadniczy	kultura przeworska, okres rzymski średniowiecze, XIII / XIV w.	
46	ŁOWKOWICE	94-37	3	7	punkt osadniczy	średniowiecze, XIV w.	
47	ŁOWKOWICE	94-37	4	8	punkt osadniczy	średniowiecze, XIV w.	
48	ŁOWKOWICE	94-37	5	9	punkt osadniczy	kultura przeworska (?), okres rzymski	
49	ŁOWKOWICE	94-37	6	10	śląd osadnictwa	neolit (?)	
50	ŁOWKOWICE	94-37	7	14	punkt osadniczy osada śląd osadnictwa	kultura pucharów lejowatych, neolit kultura przeworska, okres rzymski średniowiecze	
51	ŁOWKOWICE	94-37	8	13	śląd osadnictwa	neolit	

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Typ stanowiska	Chronologia	Forma ochrony
					punkt osadniczy	średniowiecze	
52	ŁOWKOWICE	94-36	9	38	osada ślad osadnictwa	kultura przeworska, okres późnorzymski średniowiecze	
53	ŁOWKOWICE	94-36	10	39	ślad osadnictwa osada punkt osadniczy	epoka kamienia kultura przeworska, faza D średniowiecze	
54	ŁOWKOWICE	94-36	11	40	ślad osadnictwa	kultura przeworska, okres późnorzymski	
55	ŁOWKOWICE	94-37	12	11	ślad osadnictwa ślad osadnictwa pracownia hutnicza	kultura przeworska, okres późnorzymski wczesne średniowiecze (?)	
56	ŁOWKOWICE	94-37	13	12	punkt osadniczy	średniowiecze, XIV w.	
57	ŁOWKOWICE	94-36	14	41	punkt osadniczy	neolit	
58	ŁOWKOWICE	94-36	15	42	punkt osadniczy ślad osadnictwa ślad osadnictwa	kultura pucharów lejowatych, neolit wczesne średniowiecze, faza młodsza średniowiecze, XIV w.	
59	ŁOWKOWICE	94-37	16	18	punkt osadniczy osada osada	kultura przeworska, faza B2 kultura przeworska, faza C2-D średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 605/83
60	ŁOWKOWICE	94-37	17	19	osada	średniowiecze, XIV w.	
61	ŁOWKOWICE	94-36	18	43	osada	średniowiecze, XIV w.	
62	MOSZNA	94-35	1	8	grodzisko	(?)	wpis do rejestru zabytków nr A - 410/75
63	MOSZNA	94-35	2	9	grodzisko	(?)	wpis do rejestru zabytków nr A - 411/75
64	MOSZNA	94-35	3	10	ślad osadnictwa	neolit	

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Typ stanowiska	Chronologia	Forma ochrony
65	MOSZNA	94-35	4	11	osada	kultura łużycka epoka brązu – okres halszacki	
					osada	kultura przeworska, okres wpływów rzymskich	
					osada	wczesne średniowiecze	
					osada	późne średniowiecze	
					nieokreślone	nowożytność	
66	MOSZNA	94-35	5	12	śląd osadnictwa	neolit	
67	MOSZNA	94-35	6	13	śląd osadnictwa	neolit	
68	MOSZNA	94-35	7	14	śląd osadnictwa	neolit	
69	MOSZNA	94-35	8	15	nieokreślone	kultura przeworska, okres wpływów rzymskich	
70	MOSZNA	94-35	9	16	nieokreślone	wczesne średniowiecze	
71	PISARZOWICE	95-36	1	8	grodzisko	wczesne średniowiecze	
72	PISARZOWICE	95-36	2	9	śląd osadnictwa	neolit	
73	PISARZOWICE	95-36	3	10	śląd osadnictwa	neolit	
74	PISARZOWICE	95-36	4	11	śląd osadnictwa	neolit	
75	PISARZOWICE	95-36	5	12	śląd osadnictwa	neolit	
76	PISARZOWICE	95-36	6	13	śląd osadnictwa	neolit	
77	PISARZOWICE	95-36	7	14	śląd osadnictwa	neolit	
78	PISARZOWICE	95-36	8	7	punkt osadnictwa	Średniowiecze, XIV w.	
79	RACŁAWICZKI	94-36	1	54	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
80	RACŁAWICZKI	94-36	2	1	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	neolit wczesne średniowiecze IX-X w. średniowiecze XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A-680/85
81	RACŁAWICZKI	94-36	3	2	pracownia hutnicza	średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Typ stanowiska	Chronologia	Forma ochrony
82	RACŁAWICZKI	94-36	4	3	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadnictwa	kultura przeworska faza D IV/V w. wczesne średniowiecze średniowiecze XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 644/84
83	RACŁAWICZKI	94-36	5	17	punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze, faza starsza pradzieje	
84	RACŁAWICZKI	93-36	6	3	śląd osadnictwa osada	wczesne średniowiecze średniowiecze, XIV-XV w.	
85	RACŁAWICZKI	94-36	7	4	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada hutniczo-produkcyjna	kultura przeworska, okres rzymski wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV-XV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 604/83
86	SMOLARNIA	93-36	1	1	osada	średniowiecze, XIV w.	
87	STRZELECZKI	94-36	1	55	grodzisko stożkowate	średniowiecze XIII – XIV w.	
88	STRZELECZKI	94-36	2	56	punkt osadniczy	kultura przeworska, okres wpływów rzymskich	
89	STRZELECZKI	94-36	3	30	śląd osadnictwa punkt osadniczy osada	kultura pucharów lejowatych, neolit wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 597/81
90	STRZELECZKI	94-36	4	31	śląd osadnictwa osada	wczesne średniowiecze, faza młodsza średniowiecze, XIV w.	
91	STRZELECZKI	94-36	5	28	osada osada osada	kultura przeworska, IV-V w. wczesne średniowiecze, IX-X w. średniowiecze, XIV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 601/81
92	STRZELECZKI	94-36	6	29	śląd osadnictwa osada osada	kultura przeworska, okres późnorzymski (?) wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV-XV w.	wpis do rejestru zabytków nr A - 607/83
93	STRZELECZKI	94-36	7	27	śląd osadnictwa osada hutnicza	wczesne średniowiecze średniowiecze, XIV w.	

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Typ stanowiska	Chronologia	Forma ochrony
94	STRZELECZY	94-36	8	26	Osada punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV w. pradzieje	wpis do rejestru zabytków nr A - 594/81
95	STRZELECZY	94-36	9	25	śląd osadnictwa osada	kultura przeworska, okres późnorzymski średniowiecze, XIV w.	
96	STRZELECZY	94-36	10	32	osada	średniowiecze	
97	STRZELECZY	94-36	11	33	punkt osadniczy	średniowiecze, XIV w.	
98	STRZELECZY	94-36	12	34	śląd osadnictwa punkt osadniczy	kultura przeworska, okres rzymski średniowiecze, XIV w.	
99	STRZELECZY	94-36	13	35	punkt osadniczy	średniowiecze, XIV w.	
100	STRZELECZY	94-36	14	36	punkt osadniczy punkt osadniczy	kultura przeworska, okres rzymski średniowiecze, XIV-XV w.	
101	ŚCIGÓW	94-36	1	57	śląd osadnictwa	neolit	
102	ŚCIGÓW	94-36	2	58	śląd osadnictwa	neolit	
103	ŚCIGÓW	94-36	3	4	pracownia hutnicza	średniowiecze (?)	
104	ŚCIGÓW	94-36	4	5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa pracownia hutnicza	kultura przeworska, okres późnorzymski średniowiecze, XIV w. średniowiecze (?)	
105	ŚCIGÓW	94-36	5	6	osada śląd osadnictwa nieokreślony	wczesne średniowiecze, faza młodsza średniowiecze pradzieje	
106	ŚCIGÓW	94-36	6	12	punkt osadniczy punkt osadniczy	średniowiecze, XIV w. pradzieje	
107	ŚCIGÓW	94-36	7	11	osada	kultura przeworska, okres rzymski	
108	ŚCIGÓW	94-36	8	7	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze, faza starsza średniowiecze, XIV w. pradzieje	wpis do rejestru zabytków nr A - 643/84

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Typ stanowiska	Chronologia	Forma ochrony
109	ŚCIGÓW	94-36	9	9	osada	wczesne średniowiecze, faza starsza	wpis do rejestru zabytków nr A - 527/79
110	ŚCIGÓW	94-36	10	10	osada śląd produkcji hutniczej	wczesne średniowiecze, faza starsza (?)	
111	ŚCIGÓW	94-36	11	8	śląd osadnictwa	neolit	
112	ŚCIGÓW	93-36	12	6	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze, faza starsza	
113	ŚCIGÓW	94-36	13	13	stanowisko hutnicze	średniowiecze	wpis do rejestru zabytków nr A - 593/81
114	ŚCIGÓW	94-36	14	37	śląd osadnictwa punkt osadniczy osada	neolit kultura przeworska (?) okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze, faza starsza	
115	ŚCIGÓW	94-36	15	5	śląd osadnictwa	kultura przeworska, IV-V w.	
116	WAWRZYŃCOWICE	95-36	1	15	śląd osadnictwa	neolit	
117	WAWRZYŃCOWICE	95-36	2	16	śląd osadnictwa	neolit	
118	WAWRZYŃCOWICE	94-36	3	44	śląd osadnictwa	kultura ceramiki sznurowej, neolit	
119	WAWRZYŃCOWICE	95-36	4	4	śląd osadnictwa osada	kultura pucharów lejowatych, neolit średniowiecze, XIV w.	
120	WAWRZYŃCOWICE	95-36	5	5	osada	średniowiecze, XIV-XV w.	